

tv-15 naš TOVARIS

Št. 11
17. marca 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Za skupno, dogovorjeno stvar

Ko so na ponedeljkovi šesti seji CK ZK Jugoslavije posvetili dobršen del prostora temi javnemu obveščanju in v razpravi kritično ocenili ta pomemben del javnega družbenopolitičnega dela, so grajali predvsem tiste pojave in oblike novinarskega dela, ki v zadnjem času dobivajo širši razmah in s svojimi namernimi, včasih pa tudi povsem nenamernimi pristopi škodljivo vplivajo in delujejo na naš razvoj.

Tako so številni razpravljalci kritizirali nenačelno, nekonkretno in pavšalno kritiko, težnjo po senzacionalizmu, poskuse, ko se določen del tiska postavlja »nad« dogajanja v družbi, ter še vrsto »manjših zamer«, ki jih je očitati javnemu obveščanju. Seveda pa je nadvse ostra in ne majhna kritika veljala tistemu delu tiska, ki v imenu nekakšne neoprijemljive svobode tiska skuša na razne načine med ljudmi raznesti nek novi liberalizem, ozračje, ki negativno vpliva na bratstvo in enotnost ter nenazadnje ideje, ki so samoupravni poti, za katero smo se vsi skupaj dogovorili in jo tudi oblikujemo (kljub vsem mogočim težavam), tuje in sovražne.

Jak Koprivc je med drugim dejal, da kritična razprava o sredstvih javnega obveščanja ne pomeni nikakršnega načelnega obračuna ZK s kritično pogumnim novinarstvom, ampak le prizadevanje za hitrejšo vsebinsko samoupravno preobrazbo novinarskega pisanja. Koprivc je še poudaril, da ne gre govoriti le o vprašanjih zlorabe tiska, ampak tudi o posameznih družbenih skupinah in silah, ki jih »nismo vedno sposobni ali pripravljeni identificirati in želijo na star način in birokratsko usmerjati pisanje in premišljanje.«

Lojze Briški je v razpravi kot številni drugi premišljal takole:

»Razumljivo je, da novinarstvo ni povsem imuno do negativnih pojavov. V zaostrenih gospodarskih razmerah imajo ti pojavi še večjo težo, odmev in razsežnosti. Toda prav v teh razmerah, ki naposled pritiskajo tudi na sredstva javnega obveščanja, nekateri iščejo izhod v temah, ki prilivajo olje na ogenj ali pa so že prekoračile mejo strpnosti, dostikrat s ciljem, da bi se poceni doseglo popularnost.

Seveda pa novinarjev ni mogoče za te stvari obtoževati pavšalno, ne da bi navedli konkretne primere in njihove nosilce. Na takšen način se samo spodbuja cehovsko samoobrambo v novinarskih krogih, namesto idejnopolitične, strokovno-moralne in delovne diferenciacije. Na tej osnovi se v novinarskih vrstah neredko ustvarja prepričanje, da so novinarji tako imenovani »dežurni krivci« za probleme, ki sicer nastajajo v družbi ali v posameznih okoljih.

Vse to seveda ne pomaga kreativnosti, marveč spodbuja strah pred posledicami, beg v nerealno idealiziranje stanja v družbi, v pretirano previdnost in oportunitizem.

Takšno stanje omogoča tudi tako imenovane »dežurne teme«, brez katerih nobeno uredništvo ne bi bilo »na liniji«, kot smo nekdaj menili. Jasen dokaz za takšno trditev je v iskanju in pavšalnem opisovanju nacionalizma, s čimer so trenutno preplavljeni časnikarski stolpci in RTV oddaje. Nihče ne trdi, da nacionalizma ni, vendar se zastavlja vprašanje, ali je zares potrebno, da se sredstva javnega obveščanja toliko ukvarjajo s posameznimi oblikami nacionalizma.

»Pokazalo se je,« je dejal v uvodni besedi Dimče Belovski, »da mnoge osnovne organizacije ZK v glasilih malokdaj razpravljajo o bistvenih vprašanjih, ki zadevajo oblikovanje in uresničevanje uredniške politike, da se malo naredi za izpopolnjevanje idejnega dela in nenehno usposabljanje novinarjev za zapleteno delo obveščanja, da pogrešamo temeljne analize o glavnih družbenih problemih in nalogah in da ni dovolj posluha za očitne pomanjkljivosti in nesprejemljive idejnopolitične pojave...«

Na šesti seji CK ZK Jugoslavije so tudi počastili stoto obletnico smrti Karla Marxa. O njegovem velikem opusu in prispevku za zgodovinske spremembe je spregovoril predsednik CK ZKJ Mitja Ribičič.

B. Ž. J.

Odlikovanje je skromna zahvala

V začetku marca je član predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Bogo Gorjan izročil v prostorih skupščine Jugoslavije Vladimiru Vodopivcu red dela z rdečo zastavo, s katerim ga je odlikovalo predsedstvo SFRJ za njegovo dolgoletno aktivno in uspešno revolucionarno delo, za njegov prispevek k naši osvoboditvi, krepitevi ter razvoju oboroženih sil, ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Vladimir Vodopivec se je rodil 27. januarja 1898 v Gorici. Že v mladosti se je vključil v napredno delavsko gibanje. Leta 1914 je postal član revolucionarne organizacije »Preporod«.

Med prvo vojno se je bojeval na frontah na Soči in v Karpatih. Januarja 1919 je prostovoljno vstopil v vrste borcev za našo severno mejo. Drugo svetovno vojno je dočkal na bojišču na jugoslovansko-avstrijski meji. Po razpadu se je v Kostanjevici na Krki vključil v OF. Marca 1942. so ga internirali. Aprila 1943 so ga Italijani izpustili in takoj se je povezal z osvobodilnim gibanjem. Med vojno je opravljal vrsto odgovornih nalog. Po osvoboditvi je odšel v diplomatsko službo. Upokožil se je leta 1958, vendar je še naprej ostal delaven v družbenopolitičnem življenju, še posebej pa v strelski organizaciji. Postal je vrhunski strokovnjak za šolanje trenerjev in napisal je tudi več strokovnih knjig s tega področja. Trenutno pa Vladimir Vodopivec, ki sicer živi v Beogradu, pripravlja knjigo »Kočevje glavno mesto partizanske Slovenije.«

B. K.

PARTIZANSKE SMUČINE –
CERKNO 1945

Bojeviti kot nekoč

Letošnje, že devete Partizanske smučine – Cerkno 1945 so na Črni vrh nad Cerknom privabile rekordno število mladih tekmovalcev in borcev. Smučarski praznik v Cerknem je bil posvečen tudi štirideseti obletnici ustanovitve 9. korpusa NOV in POJ ter osemindeseti obletnici prvih smučarskih tekem v okupirani Evropi.

Na tekmovalnih progah so se srečali borci, ki so se pomerili že na prvih tekmah pred 38 leti. Roman Stana je bil takrat vodja zmagovite patrolje Prešernove brigade, v nedeljo pa se je uvrstil v teku v močni konkurenci na dvajseto mesto: Romanu Gabru, članu patrolje Vojkove brigade, in Petru Ježu zdravstveno stanje ni dovoljevalo, da bi posegla v boj za najboljša mesta.

Akademski slikar in nekdanji borec Ive Šubic nekaj trenutkov pred veleslalomskim startom.

Na sobotnem uspelem partizanskem mitingu v Cerknem, kjer je govoril sekretar medobčinskega sveta ZKS za severno Primorsko Pavle Troha, je tovarna športne opreme Elan podelila nekaj parov smučí za najboljše prispevke učencem osnovnih šol na temo »Partizan in zima«.

Smučarske tekme si je ogledal tudi generalni sekretar Smučarske zveze Jugoslavije Sveta Dragović in ob koncu srečanja izrazil vse priznanje organizatorju, domači »Eti« in pokrovitelju Elanu.

Tone Urbas

Goreli so domovi

Toško čelo je znana partizanska vasica na slemenu enakega imena, oddaljena dobrih sedem kilometrov od Ljubljane. Sleme se vleče od Šentvida do Topola in se spušča proti severu v posavsko ravnino, proti jugu pa v dolino Gradaščice. Vas obkrožajo na vzhodu hrib Peštota, na jugu Vrh, na severu Kucelj, na zahodu pa kraška planota Ravnik, kjer je nekaj kraških brezen.

Te dni vaščani te priljubljene izletniške vasi in kraji krajevne skupnosti Podutik obujajo spomine na dogodke pred štiridesetimi leti. Zaradi upora proti tujim in domačim zavojevalcem so italijanska soldateska in belogardisti 19. marca domačije izropali, vas pa požgali in porušili s topovskimi granatami. Nekaj vaščanov je bilo pobitih ali pa so padli v boju.

Deseti julij je tudi dan, ko se kraji krajevne skupnosti Podutik spominjajo žrtev fašističnega nasilja, in tega dne praznujejo tudi svoj krajevni praznik. V okviru tega in 40-letnice požiga Toškega čela se bodo zvrstile številne kulturne prireditve, obnovili in uredili bodo pomnike NOV, na Toškem čelu pa bodo odkrili spominsko ploščo, ki naj bi sedanje in prihodnje rodove spominjala, da so goreli domovi vaščanov, ki so se odločno uprli nasilju. Daljši zapis objavljamo na 8. strani.

Jože Čurin

Ob atentatu v Beogradu

Pokazali so visoko samozaščitno
in obrambno zavest

Do srede, 9. marca letos, je Jugoslavija veljala za oazo miru v nemirnem svetu. Tujci so prihajali in se spraševali, kako da pri nas ni političnega terorizma. Počutili so se varne in prosto so se sprehajali po vseh naših mestih in vaseh. Vsi naši delovni ljudje in občani so bili vedno proti nasilju kot možnosti za reševanje problemov in kriznih vprašanj. Teroristična dejanja so zahtevala na raznih koncih sveta od konca vojne pa do danes več kot sto življenj naših ljudi, med njimi je bilo tudi šest diplomatov.

Turški veleposlanik v naši državi Galip Balkar se je tako kot vsak dan peljal v službo s svojim avtomobilom, ki ga je vozil Nedzet Kojica. Peljala sta se po Ulici generala Ždanova in na križišču z Bulevarjem revolucije je gori la rdeča luč. Voznik je ustavil. Nenadoma sta dva neznanca poskušala razbiti zadnje steklo na avtomobilu. Ni se jima posrečilo. Začela sta divje stre-

ljati v avtomobil. Galip Balkar je obležal hudo ranjen in je kasneje podlegel ranam v beograjski bolnišnici. Atentatorja sta začela bežati čez Kalemegdan, ki je bil tisto sredo poln obiskovalcev. Dva izmed njih, Željko Milivojević in upokojeni polkovnik JLA Slobodan Brajević, sta se goloroka pognala za zločincema. Milivojević je enega dohitel in ga tudi udaril, vendar je pištola opravila svoje in Željko Milivojević je kasneje umrl. Slobodan Brajević je svojega vnuka potisnil v stran in poskušal zaustaviti napadalca, toda tudi njega je zadelo in se še bojuje za življenje. Pripadnik naših varnostnih sil pa je uporabil strelno orožje in enega napadalca je zadel. Tudi drugega so varnostni organi aretirali ob 19. uri v sredo. Izkazalo se je, da gre za dva armenska skrajneža, in sicer Haroutiona Krikor Levoniana in Aleksandra el Balkiana.

Atentat v Beogradu bo ostal zapisan

še iz enega vzroka. Prvič se je namreč zgodilo, da so goloroki ljudje lovili napadalce. Željko Milivojević in Slobodan Brajević sta pokazala visoko samozaščitno in varnostno zavest, ki bi jo morali imeti vsi naši občani. Tako sta skušala tudi braniti čast svoje domovine, ki je bila vedno proti takšnim metodam. Bila sta užaljena, da je nekdo zlorabil naše odprte meje in našo odprtost za svoje gnusno dejanje. Atentat v Beogradu je pokazal, da zločincem ni nič svetega in da bodo zdaj hoteli še večkrat operirati v naši državi. Boj proti takšnim bo za naš sistem družbene samozaščite velik izpit in preizkušnja. Lahko ga bomo uspešno opravili in si spet pridobili vzdevek oaza miru, seveda če bomo imeli odprte oči na vsakem koraku in dobro sodelovanje z varnostnimi organi in drugimi odgovornimi za našo varnost.

Bojan Kuntarić

Višje
pokojnine

Po sklepu skupščine pokojninskega in invalidskega zavarovanja SRS, sprejet je bil 15. marca, bodo od 1. januarja letos pokojnine v naši republiki višje še za 2,9 odstotka. S tem povišanjem so sedaj pokojnine dokončno usklajene s porastom osebnih dohodkov zaposlenih delavcev v lanskem letu, ki je znašal 26 odstotkov. Ker so se pokojnine v letu 1982 v povprečju že povišale za 22,43 odstotka, je za njihovo dokončno usklajitev sedaj ostalo še omenjenih 2,9 odstotka.

Hkrati so bili sprejeti tudi sklepi o povišanju drugih denarnih izplačil upokojujencem (najnižja pokojninska osnova je 8.360 dinarjev, najnižji pokojninski prejemek 7.740 dinarjev, premoženjski cenzus za pridobitev pravice do varstvenega dodatka 7.162 dinarjev in najvišji znesek pokojninske osnove 44.531 dinarjev) in določena višina enkratnega letnega zneska za rekreacijo v letošnjem letu v enotnem znesku 1.500 dinarjev. Za 26 odstotkov so se povišale tudi vse invalidnine in dodatki za pomoč in postrežbo.

mg

Različne ocene

Jugoslovansko politično in kulturno javnost že dlje časa pretresajo razprave o predstavi novosadskega gledališča »Golubnjača«. Predstava je doslej doživela številne kritike in odobravanja. Pokrajinski komite Zveze komunistov Vojvodine je obravnaval idejna vprašanja na svoji seji, pri čemer je izhajal iz ključnega idejnopolitičnega vprašanja, kaj se dogaja v procesih uresničevanja temeljnih ustavnih in praktičnih opredelitev, da bi delavski razred zagospodaril v celotnem procesu družbene reprodukcije. S tem v zvezi je namreč odvisen družbenoekonomski in materialni položaj delavskega razreda in pomeni glavni člen v verigi izgradnje socialističnih samoupravnih družbenoekonomskih odnosov.

Brez dvoma zanesljivo ni dobro, da v Zvezi komunistov Jugoslavije dovoljujemo različne interpretacije v zvezi s kulturno-umetniško vrednostjo te predstave. To ima za posledico, da so ljudje zmedeni, hkrati pa dovoljuje ne-

katerim drugim krogom, da ravna po svoje in prirokujejo resnico.

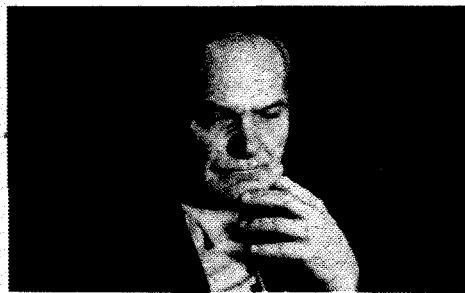
Komunisti Novega Sada so tudi menili, da v boju proti nacionalizmu ne smemo v nobeni sredini pristopati kot drugorazredni nalogi. Ocene, ali so ali niso prizadeta naša nacionalistična čustva v tej predstavi, so dokaj različne,

Zato pa je toliko večja odgovornost družbenih svetov v gledališčih, v izdajateljskih in programskih hišah, kjer morata njihovo delo in odgovornost postati tisti prostor, kjer bo z marksistično analizo zasnovana kritična misel, v okviru katere se uresničuje enotnost idejnih kriterijev, osnovanih s politiko Zveze komunistov Jugoslavije. V odsotnosti jasne idejne opredeljenosti in vrednot prihajajo na kulturno tržišče tudi taka dela, ki z našim sistemom in z našim časom nimajo nič skupnega. Celotno nasprotno, vračajo nas na položaje, s katerimi je naša revolucija že zdavnaj razčistila.

Leon Mokotar

Jubilej Julija Beltrama

Ob 70-letnici Julija Beltrama je bila v torek, 8. marca, v prostorih RO ZZB NOV krajša slovesnost. Predsednik borbevske organizacije Janez Vipotnik s sodelavci je Juliju Beltramu čestital ob njegovem življenjskem jubileju in mu izročil skromno darilo.

Julij Beltram, nosilec partizanske spomnice 1941 in drugih visokih državnih odlikovanj, je bil rojen 5. marca 1913 na Vogrskem pri Novi Gorici. Pred vojno je delal doma na kmetiji in politično delal zlasti med mladino. Zaradi aktivnega političnega dela je bil od leta 1935 do 1937 interniran v Italijo. Po vrnitvi iz internacije je nadaljeval delo in je bil leta 1937 sprejet v KP.

Že 1941. leta se je vključil v organizirano delo NOV in bil leta 1942 sekretar KP za

goriško okrožje. Maja 1944 je postal inštruktor oblastnega komiteja KP za Slovensko primorje in Trst, junija 1944. član Oblastnega komiteja KP, član pokrajinskega odbora OF, pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora in član glavnega odbora OF Slovenije.

Po osvoboditvi je bil sekretar okrožnega komiteja KP Koper za Goriško in okrožnega komiteja KP Koper, leta 1954 član IS ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije. Od leta 1954 dalje je bil tudi republiški poslanec, nato tajnik odbora za družbeno nadzorstvo ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije, član odbora za gospodarstvo IS LRS, član glavnega odbora SZDL Slovenije, član glavnega odbora Ljudske tehnike Slovenije, član revizijske komisije CK ZKS, član RO ZZB NOV in član predsedstva RO ZZB NOV, predsednik komisije za prošnje in pritožbe pri RO ZZB NOV, politični delavec v CK ZKS.

Od leta 1963 do 1965 je bil ponovno izvoljen za poslanca skupščine SR Slovenije in za predsednika komisije za prošnje in pritožbe pri skupščini SR Slovenije.

»V svojem življenju, zlasti med NOV, sem se vedno oprijemal debela, ne tistega forumskega, pač pa ljudskih množic in revolucije«, je v svojem zahvalnem govoru med drugim dejal Julij Beltram.

Jože Čurin

Ali je nacionalizem tudi v Sloveniji

naš komentar

Na zadnji seji centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije je bilo rečeno, da se ne smemo slepiti, da nacionalizma in njegovih pojavnih oblik v naši republiki ni. Posamezniki v zadnjem času poskušajo izrabiti poslabšane gospodarske razmere za oživiljanje lažnega liberalizma, negatorstva in anarhizma.

V nekaterih revijah in člankih napadajo vse, kar je povezanega s tako imenovano »uradno« politiko. Krivdo za gospodarske težave valijo na zvezo komunistov, na posamezne funkcionarje. Zato bi v vseh okolišjih morali sproti ugotavljati, kdo razvija in kdo »blokira« samoupravljanje.

Po drugi strani pa je težko sprejeti kritike, češ da smo Slovenci egoisti, nesolidarni do drugih jugoslovanskih narodov. Nekateri nam očitajo preveliko skrb za slovenski jezik. Postavljajo nas na zatožno klop, ker dosledneje uresničujemo naloge na področju gospodarske stabilizacije, ker z odrekavanjem dosegamo nekoliko višji dohodek, imamo manj težav s preskrbo itn. Pri tem pa taki kritiki pozabljajo, da nočemo nič drugega kot čiste račune, da vsakdo živi predvsem od svojega dohodka in da uveljavimo načelo delitve po delu. Ne samo med temeljnimi in drugimi organizacijami združenega dela, pač pa tudi med občinami, republikami, ob upoštevanju vzajemnosti in solidarnosti, pa tudi na ravni federacije. Poglavitni nosilec nacionalističnih težej pri nas ni več klasična buržoazija, čeprav vseh njenih ostankov še nismo izkoreninili. Nosilci so tiste upravljalske strukture, ki so se dokopale do pomembnih privilegijev, družbene moči in do dokajšnjega bogastva in ki se sedaj seveda čutijo ogrožene. Do

takega položaja pa so prišli zaradi nerazvitih samoupravnih odnosov. Če bi delavci začeli resnično odločati o pogojih in rezultatih svojega dela, bi se tem strukturam slabo pisalo.

Pri tem je primerno še eno opozorilo. Boja proti nacionalizmu in nacionalističnim težnjam v naši družbi ni mogoče dobiti zgolj z bojem na področju zavesti, literature oziroma kulture v najširšem pomenu besede. Edvard Kardelj je že pred 25 leti posvaril, da te bitke ne bomo dobili, če ne bomo dobili bitke v samem ekonomskem temelju družbe, če ne bomo uveljavili samoupravnih odnosov.

Sicer pa velja pibiti, da imamo v Sloveniji najbolj usodne izkušnje s klerikalizmom. Republiška konferenca socialistične zveze ima z versko skupnostjo strpne odnose. Vodimo politiko, ki dosledno upošteva ustavo in zakone. Ocenjujejo pa, da v zdajšnjih zaostrenih razmerah obstaja nevarnost, da bi vnovič prišlo do oživiljanja klerikalnega delovanja posameznih krogov kot tudi dela cerkvene hierarhije. Nekoliko bolj napadalni so zlasti mlajši teologi, katerih dejavnost je ponekod usmerjena tudi proti temeljem naše ureditve. Mnogi menijo, da bi morali o tem odkrito spregovoriti v socialistični zvezi, v zvezi komunistov pa tudi v cerkvenem vodstvu.

Resne spopade z nacionalizmom in liberalizmom smo imeli v Sloveniji v sedemdesetih letih. Šlo je za razhajanja glede temeljnih smeri razvoja. Na centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije so poudarili, da je snovanje dolgoročnega razvoja republike tudi ta čas zelo pomembno, zato bi morali o idejnih temeljih razvoja čimprej

spregovoriti tudi v zvezi komunistov in tako vnaprej onemogočiti vsakršna odmikanja od začrtane poti.

Z večjo občutljivostjo bi morali obravnavati odnose med delavci drugih narodnosti in večinskim slovenskim narodom. V Sloveniji živi 120 do 150 tisoč ljudi iz drugih republik. Večina se jih je dejavno vključila v družbenopolitično življenje pri nas, zato ocenjujejo, da je njihov prispevek k razvoju republike pomemben. Več problemov pa je z ljudmi, ki so se v Slovenijo priselili neorganizirano. Videti bi morali, kakšno je življenje v samskih domovih. Vnovič bi veljalo oceniti potrebe po šolanju ljudi v njihovih jezikih. Znano je, da imajo težave z jezikom zlasti Albanci in Romi. Vsako nestrpnost pa bi kazalo odločno onemogočiti. To velja posebej za pojave šovinizma.

In če govorimo o nacionalizmu na slovenskih tleh, potem o njem ni mogoče govoriti vseprek. Zadnje razprave so pokazale, da je tudi na Slovenskem mogoče govoriti o posamičnih nacionalističnih pojavih, da tudi pri nas tega ne manjka. To pa še nikomur ne daje pravice, da vidi nacionaliste na vsakem koraku in da kratkoma vse obsoja za nacionaliste. Franc Šetinc je pred dnevi dejal, da je najnevarnejši sovražnik tisti, ki je pred tridesetimi leti govoril, da je samoupravljanje prenapljena stvar, potem ga je z vsemi močmi oviral, zdaj pa govori, da je krivo za vse naše težave.

Taki preroki – to je seveda treba dodati – hote ali ne hote pozabljajo, da je resnica prav nasprotna; da je rešitev v poglobljanju samoupravnih odnosov in v krepitvi položaja delavca v združenem delu in nikjer drugje.

Darko Marin

O problemih študija SLO in DS

Pri kadrovanju so nesprejemljiva odmikanja

Pred nedavnim je predsedstvo CK ZKS Slovenije obravnavalo problematiko usmerjanja mladih v vojaške in obrambne poklice. Med drugim je sprejelo tudi stališča za odpravljanje slabosti pri vpisu in študiju na katedri za SLO in DS na Fakulteti za sociologijo, politologijo in novinarstvo v Ljubljani. Obiskali smo katedro in se z njenim predstojnikom, izrednim profesorjem Lado Kocijanom pogovarjali, zakaj je predsedstvo sprejelo ta stališča. Beseda je tekla o uspehih, ki jih dosegajo.

Kot je poudaril Lado Kocijan, je predsedstvo CK ZKS obravnavalo študij na katedri za SLO in DS predvsem zaradi enega samega problema, ki znatno obremenjuje delo na tej smeri. Gre za vpis v prvi letnik in študente, ki pridejo študirat. Svet predsedstva SR Slovenije za ljudsko obrambo je sklenil, naj bi vsaka občina letno vpisala najmanj dva študenta. Kadrovanje opravljajo občinski sveti za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, ki tudi dajejo pismena priporočila, brez katerih ni možen vpis, vendar se pogosto ne držijo dogovorjenih meril. V lanskem študijskem letu se je v prvi letnik vpisalo 112 študentov, od katerih jih je 38 odšlo v JLA, 74 pa jih je nadaljevalo študij. Od teh jih je 30 opravilo vse študijske obveznosti in se vpisalo v drugi letnik, devet pa se jih je vpisalo v višji letnik pogojno z enim ali dvema neopravljenima izpitoma. V prvi letnik pa se jih je ponovno vpisalo dvajset, saj so imeli od tri do šest neopravljenih izpitov, devet pa jih ni opravilo niti enega izpita, še več niso opravili niti ustnega nastopa, ki traja do osem minut. Povsem drugača je sli-

»Katedra za obramboslovje je nastala kot posledica razvoja koncepcije splošne ljudske obrambe ter nalog, ki jih je Slovenija dobila na tem področju,« pravi Lado Kocijan.

ka v višjih letnikih, kjer je študij veliko bolj resen. Naj omenimo samo študentko, ki je v enem letu končala drugi in tretji letnik in se vpisala v četrtega.

Prav gotovo so zanimivi podatki o študentih, ki so se vpisali na študij obramboslovja v letošnjem šolskem letu. Vpisalo se jih je 125, od tega 41 študentk. Na srednjih šolah so imeli takšne uspehe: 16 jih je bilo odličnih, 26 prav dobrih, 64 dobrih in 31 zadostnih. Primerjava z drugimi fakultetami

kaže, da študentje katedre za SLO in DS znatno zaostajajo po uspehu za svojimi kolegi. Na celotni univerzi se je vpisalo samo 6 odstotkov zadostnih, na katedro pa celo 22 odstotkov. Poleg tega je sedemnajst študentov, ki doslej nikdar niso bili niti člani ZSM, po drugi strani pa je 61 študentov članov ZK, kar je največ doslej.

Lado Kocijan pravi, da ni potrebno, da bi prihajali na katedro samo odlični učenci. Kljub temu pa bi morali sveti za ljudsko obrambo natančno pretehtati, kdo bo odšel na študij obramboslovja. Pri tem bi veliko lahko storili borci in člani ZRVS. Borci imajo bogate izkušnje iz burnih dni naše revolucije, ko so se morali opredeljevati in izbirati kader. Dober komandant ni tisti, ki je bil sam pogumen. Moral je imeti veliko delovnih in človeških kvalitete, da so ga borci sprejeli za poveljnika in da so ga spoštovali. Svoje izkušnje od takrat bi borci morali uporabljati tudi zdaj. Dolgoročno je treba gledati na ta študij, saj z njega prihajajo ljudje, ki bodo nadaljnjih štirideset let skrbeli za našo varnost.

Seveda pa je katedra dosegla tudi velike uspehe pri svojem delu. Tako je od leta 1976, ko je bila ustanovljena, diplomiralo trideset študentov, nekaj pa jih je, ki so tik pred diplomom. Rešili so tudi prostorsko vprašanje, saj so se letos preselili v prostore Pedagoške akademije. Uspešno se spoprijemajo tudi s kadrovskimi vprašanji

Na katedri bo kmalu polovica vpisanih študentov – žensk. Vse delajo tako kot fantje, pa čeprav so na taborenju. Kot pravijo predavatelji, so dekleta zelo odgovorna in kritična do študija. Pravijo tudi, da so vprašanje, dekleta da ali ne, že zdavnaj zavrgli.

in vprašanja strokovne literature v slovenščini. Prevajanje te literature je prineslo veliko novih izrazov, in bodo zato izdali dodatek k slovenskemu vojaškemu slovarju.

Praksa je pokazala, da so v naši republiki štirje veliki porabniki kadrov iz te katedre. Prvi so **upravni organi za ljudsko obrambo** tako na ravni republike kot občin. Drugi je **zavod za šolstvo** in obe slovenski univerzi. V Sloveniji je odprtih okoli 250 delovnih mest za učitelje obrambe in zaščite na srednjih ter 65 na višjih in visokih šolah. Tretji porabnik je **teritorialna obramba**. Praksa je pokazala, da ni mogoče graditi na kadrih iz JLA, saj jih ima ta sama premalo.

Obramboslovce rabijo v TO na vseh ravneh. Četrty porabnik pa je **združeno delo**. Tu so bili na teh delovnih mestih upokojeni starešine JLA. Vsa ta delovna mesta niso prazna, ampak jih zasedajo ljudje z neustrezno izobrazbo. Čeprav katedra skrbi za zaposlovanje svojih diplomantov, pa to ne pomeni, da bi prejšnje delavce odpustili iz služb, temveč se zavzemajo, da bi se izobraževali ob delu. Številni od njih so se že vpisali med študente SLO in DS. Lado Kocijan je nanizal še vrsto stvari, ki težijo tako študente kot predavatelje, pa tudi stvari, na katere so upravičeno ponosni. O tem pa mogoče kdaj drugič.

Bojan Kuntarič

Prvi študent ob delu na katedri za SLO in DS, ki je diplomiral z odliko!

Bolje smo organizirani, toda...

Robert Bobanec je od 1. februarja letos predavatelj za SLO in DS na Pedagoški akademiji v Mariboru, kjer bo svoje bogato znanje posredoval študentom. Poprej je bil več let na vodilnem mestu v Teritorialni obrambi Maribora, še vedno pa je predsednik Zveze tabornikov Slovenije. V letih 1970-73 je bil tudi predsednik komisije za SLO in DS pri republiški konferenci ZMS. Doslej je prejel že vrsto visokih priznanj in odlikovanj. Tako ima malo plaketo JLA, zlati znak OF Slovenije, plaketo organov za notranje zadeve Slovenije, red Narodne armije z zlato zvezdo, red republike z brozastim vencem in druga odlikovanja in priznanja.

Na FSPN je na katedri za splošno ljudsko obrambo študiral ob delu ter je diplomiral z odliko – desetimimi točkami. To oceno so mu prisodili za diplomsko nalogo »Sociološki vidiki usposabljanja prebivalcev za SLO in DS v temeljni družbenopolitični skupnosti«. Za to nalogo je prejel tudi Prešernovo nagrado. Zanimalo nas je, v čem so osnovni poudarki in izhodišča v tej nalogi. Dejal je, da je temeljno izhodišče, da smo zelo dobro organizirani za splošno ljudsko obrambno vojno, da razpolagamo z materialnimi sredstvi, kot pač so, in da ta sredstva zagotavljajo ustrezno in učinkovito delovanje. Po drugi strani pa nam usposabljanje na vseh področjih ne dosega potrebne ravni. V nalogi je ugotovil, kateri so tisti sociološki elementi, ki zavirajo organiziranost, me-

tode, oblike usposabljanja in tisti, ki to dejavnost pospešujejo.

Naloga obsega na 120 tipičnih straneh vsa področja, ki so navzoča v temeljni družbenopolitični skupnosti. V njej so tudi razne sheme in grafikon. Njena praktična vrednost pa je v usmeritvah usposabljanja posameznega področja.

V nadaljevanju je Robert Bobanec spregovoril tudi o obdobju, ko je v predsedstvu republiške konference ZMS vodil komisijo za družbene organizacije, SLO in revolucionarne tradicije. V tem obdobju so postavili izhodišča za nekatere akcije, ki so še danes navzoče v našem družbenopolitičnem življenju (podelitev odličja 22. decembra, pohod po poteh Avnoja, pohodne enote kot oblika delovanja, veliko teoretičnega dela na tem področju itd).

Vodilne dolžnosti ste sprejeli v času, ko je bila teritorialna obramba pri nas šele na začetku svojega razvoja. Ali vidite danes kakšne razlike?

»Razlike so ogromne in vidne na vsakem koraku. Študij na FSPN v Ljubljani je bil zame pravo odkritje in izredno koristen. Zaradi tega bi študij priporočal vsem tistim, ki so na vodilnih mestih v raznih štabih, v upravnih organih za SLO in drugod. Velikokrat sem bil osebno v stiski, kako se odločati v razmerju med novimi spoznanji, ki jih je navrgel študij, in med tistimi, kar v praksi delamo na področju SLO in DS. Zato ne morem razumeti, da je premalo pobud za študij SLO in DS v

strokovnih organih, bodisi, da gre za sekretariate za LO, za teritorialno obrambo ali za združeno delo. Tako sem ugotovil, da v sedanjih obsežnih razpisih za kadrovske štipendije v severovzhodni Sloveniji ni štipendije za to področje dela.«

Kljub številnim zadolžitvam v raznih organizacijah in prejšnjem delovnem mestu je Robert Bobanec diplomiral z odliko.

»Vprašujem se – je nadaljeval Robert Bobanec – ali se ljudje, ki vodijo ljudsko obrambo, bojijo novih usposobljenih kadrov? Vem namreč, da kadrovska struktura v delih SLO in DS ni ugodna tako po stanju kot tudi po vrsti izobrazbe. Osebno sem doživel razvoj tega študija na FSPN od 3. konference ZKJ o mladini leta 1973, kjer so bila postavljena sistemska izhodišča. Na začetni stopnji je ta študij kot nova disciplina na FSPN iskal svoj prostor glede na že uve-

ljavljene smeri. To je pozvalo čalo težave, ki so se kazale v organiziranosti pouka, v pomoči študentom pri delu, v strokovni literaturi in drugem. Danes pa moram reči, da je katedra za SLO in DS že v polni meri opravičila svoj obstoj. Le-ta se kaže v programski usmeritvi na področju raziskovalnega dela, v organiziranosti študija rednih študentov in študentov ob delu, v pridobivanju svojih predavateljev in znanstveno-raziskovalnih delavcev kot tudi v tehničnem smislu (prostori, knjižnica, oblike pouka na terenu in podobno). Ob ocenjevanju študija ne bi smeli biti nestrpni in opredeljevati samo vsakodnevne težave katedre. Bolj bi morali iti vase in preprosto sprejeti odločitev, da je delovanje v pripravi in v pogojih SLO in DS strokovno delo, za katerega ni dovolj poznati le nekaj predpisov in le z njimi končati.«

»Osebnostno mislim,« je nadaljeval Robert Bobanec, »da je danes podružbljanja SLO in DS relativno manj kot pred leti. Smo sicer bolj organizirani, dogaja pa se, da tisti, ki običajno odločajo v teh strukturah, delajo to večših avtokratsko. Vedno znova se izgovarjajo na že preseženo misel o vojaški skrivnosti, o vojaških predpisih in podobnem. Vse premalo prostora pa puščamo ljudem, da sami odločajo o svoji obrambni in samozaščitni sposobnosti in življenju. To je zelo nevaren proces, ki ljudi pasivizira, obramba pa jim postaja vrinjen priveseček, namesto del vsakodnevnega življenja. Osebnostno mislim, da je pomembna predstojnika katedre na FSPN, izredno pomembna in velika pomoč pri študiju. Gre namreč za to, da bi v

Mariboru organizirali vodeno študijsko skupino.

Člani te skupine bi predavanja iz posameznih predmetov poslušali v Mariboru, medtem ko bi na izpite hodili v Ljubljano. Pri oblikovanju takšne skupine pa obstajajo tehnični problemi, ki jih ustvarjajo ljudje. Problem je namreč v dveh prostih dnevih vsak teden, ki bi jih študentje prebili na predavanjih v Izobraževalnem centru za SLO in DS. Izgovarjajo se na denar, samoupravne organe in obveznosti, ki jih imajo kandidati za takšen študij na delovnem mestu. Hkrati pa imajo v posameznih stadijih sistemizirana delovna mesta, ki zahtevajo to smer izobrazbe. Do jeseni letos bi kandidati lahko opravili vsaj šest diferencialnih izpitov in si tako pridobili pogoje za vpis v tretji oziroma četrti letnik. Vsekakor je to izredna pomoč vsem tistim, ki nimajo ustrezne izobrazbe za delo na področju SLO in DS.«

Na področju usposabljanja smo po besedah Roberta Bobanca preveč zmedeni in premalo upoštevamo človeka kot socialno bitje, še manj pa kot psihološko osebnost. Ne znamo doumeti, da se človek usposablja vse življenje in da sicer pri spoznavanju nekaterih novih vrednot spreminja svoja nekdanja stališča, toda odločitev temelji predvsem na njih. Ni racionalno na primer, da kadarkoli se človek sreča z obrambnim usposabljanjem, začno organizatorji iz istih informativnih struktur, namesto da bi gradili na prejšnjih. Pri analizi učnih tem so ugotovili, da je več kot polovica takšnih, ki so lastne vsem strukturam, bodisi da gre za mladino, za pripadnike oboroženih sil, za vodstvene organe kot tudi za vse prebivalce. Tudi to ljudi odvrača od usposabljanja.

Marjan Kos

Osmrtnica samokritiki

Samokritičnost je bila nekoč vršina pri nas. In zdaj? Samokritika je tiho, neopazno preminila. Pozabili smo, kakor da nismo nikdar vedeli, kaj bi naj pravzaprav bila samokritika. Sicer pa, ali jo kdo sploh pogreša? Kdo bi naj žaloval za »pokojnico«? Naj torej v miru počiva? Ne bodimo torej otročji danes, ko je pred nami (zakaj zmeraj le pred nami?) toliko nujnih, pomembnih, neodložljivih neznansko resnih nalog? Kdo pa se utegne zdaj še trkati po prsih in se posipavati s pepelom v slogu srednjeveških spokorjencev in bičarjev? Bodimo resni! Kar je bilo, je minilo! Pokesali smo se, bilo nam je odpuščeno, vse stare grehe smo odpisali, pokora pa je naložena vsem, kar je pač lepo demokratično. Če smo včasih za vsak greh potrebovali (in ga našli) grešnega kozla, je bilo pač tedaj tako prav. Zdaj pa smo vsi za vse odgovorni. Kaj ne? Samokritika? Skupna ali zasebna in osebna? Zdaj je vse skupno: vsi zabavljamo složno, enotno v zboru našega občestva nad vsem in vsakomer. Vsaka druga graja – kritika – bi bila odveč in bi pomenila le nerazumljivo zmedo. Kaj pa naj grajamo osebnost vsak na sebi, ko pa ni nihče boljši od drugega ali ko ni mogoče priznati – in tega tudi ni treba! – da sem npr. jaz kaj slabši, bolj hinavski nepridiprav, kot pa si ti?

Kdo bi naj torej prvi začel? Najbrž bo treba čakati med grobno tišino tako dolgo, kot je postala navada na naših tihih sestankih, ko bi naj nekdo prvi vsaj zakašljaj. Kaže, da vlada prepričanje: Tako imenovana samokritika pomeni, da vsakdo sam, edino on, kritizira samega sebe čisto potihem, ker je samokritika pač zasebna zadeva. Kritika samega sebe je potemtakem prepuščena kot nekakšna osebna človeška pravica vsakemu posamezniku. Nihče nima pravice se vmešavati. Vsakdo pa ima pravico, da se s samokritiko kar najbolj poveleča, povzdigne pred javnostjo in svojo okolico, da se lepo opere in da pri tem silovito pobrižga okrog sebe vso srenjo. S tem opravi svojo dolžnost, kakor da je opravil družbeno koristno delo in iztegnil kazalec na ves svet kot grešnega kozla. Ali nismo tako razumeli samokritike, ko smo ji priznali še vlogo med našimi novimi, »mobilizirajočimi« besedami ali »parolami«?

Nič novega: zdaj se mora te seveda vsi kot po navadi zgrazati, češ na koga pa leti vse to! Konkretno, imena! To je vendar zaplotništvo, streljati izza vogala, blatiti vse počez in po dolgem, zavajati ljudi, žaliti zaslužne, neutrudne, požrtvovalne delavce ali »dejavnike«, tiste, ki posegajo za vse druge po kostanj v žerjavico in ki se jim potuhnjenci posmehujejo kot »aktivistom«! No, pa še res je! Toda tudi to je postala naša narodna šega, da pač leti na vse in vsakogar, ko si že kdo drzne kaj pograti, a da hkrati ni obdolžen nihče, vsi smo pa sumljivi in ogorčeni. Morda kdo med nami iz strahu kriči: Imena, konkretno! To kričanje pa požene strah vsem v kosti. Naj v miru počiva – samokritika!

efes

Podreti kult nedela

S skupne seje komisij za socialno-zdravstvena vprašanja, komisije za vojaške invalide, komisije za bивše politične zapornike, internirance in izgnance ter komisije za bивše vojne ujetnike pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije

Na ponedeljkovi skupni seji omenjenih komisij pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije so obravnavali osnutek zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, temelje in okvire dolgoročne socialne politike ter predloge za spremembe in dopolnitev družbenega do-

govora o občinskih priznavlinah. Na dnevnem redu je bilo še poročilo o Zdravilišču vojaških invalidov in borcev NOV Slovenije v Strunjanu, informacija o financiranju temeljnih pravic borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev s predlogom SR Slovenije za spre-

membo tehnike financiranja ter pregled porabe sredstev sklada socialnih aktivnosti pri RO ZZB NOV Slovenije v letu 1982 in predlog porabe sredstev za leto 1983.

Glede osnutka zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju so se ustavili ob varstvu invalidov ob

vprašanju možnosti za predčasno upokoјitev ter pri urejanju teh vprašanj za kmete.

Pri obravnavi temeljev in okvirov dolgoročne socialne politike so sicer sprejeli pripravljene osnove temeljne usmeritve, hkrati pa so poudarili nekatera vprašanja, med njimi v prvi vrsti zaposlovanje mladih. Menili so, da to vprašanje ni le dolgoročno naloga, ampak jo je treba reševati tudi srednjeročno in kratkoročno. S tem v zvezi so dodali, da bi bilo treba odločno več storiti pri prizadevanjih za večje zapo-

slovanje mladih v kmetijstvu, zlasti če to vprašanje gledamo v luči družbenega načrta SR Slovenije, ko naj bi pridelali kar 85 odstotkov hrane doma. Sem sodi tudi vprašanje enakovrednejšega vključevanja kmečkih žensk v tokove družbenega dogovarjanja.

Tudi tokrat je prišla na dan ostra zahteva po večji konkretni odgovornosti strokovnih služb in vseh tistih, ki pripravljajo načrte za izvedbo posameznih družbenih nalog.

Po uvodni besedi tovariši-

ce Nade Majcnove, predsednice mestnega sveta za družbena in socialna vprašanja, ki je na področju socialne politike s podatki poudarila nekatera vprašanja, so delegati komisij pri RO ZZB NOV Slovenije to razpravo sklenili z mislimi, da je treba v naši družbi navsezadnje že podreti kult nedela in lagodnosti, ter da smo sicer močnejši za postavljanje vrste dobrih ciljev, da znamo sprejemati dobre sklepe, medtem ko nam zmanjka sape, ko je treba sklenjeno spraviti v tek in delovanje.

B. Ž. J.

Namibijski študentje na obisku pri RO ZZB NOV Slovenije

Pogovor o vojni za svobodo in mir

Pred dnevi so republiški odbor ZZB NOV Slovenije obiskali študentje in študentke, Namibijci, ki se v Ljubljani mudijo na dveh študijskih seminarjih, (ki jih organizira mednarodni center za dežele v razvoju, ta pa deluje v sklopu Združenih narodov).

Goste sta sprejela podpredsednik RO ZZB NOV Slovenije Stane Repar in Bogdan Osolnik, ki sta mladim Namibijcem orisala osnove in potek našega narodnoosvobodilnega boja ter ustroja in delovanja današnje borčevske organizacije pri nas. Kasneje sta odgovarjala tudi na posamična vprašanja.

Gostje so pojasnili nekatera razmerja in stanje v njihovem osvobodilnem boju ter o tem, kaj so osnovni cilji in hotenja njihovega boja za osvoboditev Namibije.

Stane Repar in Bogdan Osolnik sta poudarila, da je bil naš narodnoosvobodilni boj v prvih dveh letih odvisen od lastnih moči v narodu, ker zavezniki (tako vzhodni kot tudi zahodni) še niso bili pripravljeni podpirati partizanskega boja, oziroma so v začetku pošiljali pomoč celo okupatorskim kolaboracionistom. Gostje so na to sprazestvali, kje je dobivala torej osvobodilna vojska pomoč, oziroma, kako se je mogla bojevati goloroka. Vprašanje so bila razumljiva še zlasti, če upoštevamo, da je bil tudi namibijski boj v samem začetku v prvi vrsti usmerjen v politično prebujanje širokih množic in je bila šele potem zagotovljena osnova za širši oboro-

žen upor.

Bogdan Osolnik je dejal, da sta narodnoosvobodilni boj in močna enotnost narodov in narodnosti v Jugoslaviji omogočila, da smo lahko prebrodili obdobje nerazumevanja od zunaj. Tudi kasneje, po vojni se je dogajalo, da so nekateri gledali postrani Jugoslavijo, ko se je postavljala na stran tistih, ki so se bojevali za svobodo. Tako je bilo s Francozi, ko smo podpirali pravični boj alžircev za svobodo, in podobno je bilo tudi z Američani, ko smo podpirali boj vietnamskega ljudstva za svobodo...

Namibijski obiskovalci so pojasnjevali, da so bili (še ne dolgo tega) poizkusi, da bi omajali zaupanje v njihov osvobodilni boj in jih z raznimi podtikanji po-

vezovali z bojem oziroma kubansko pomočjo Angoli. Menijo, da vsaka afriška država znotraj svoje države lahko počne kar želi, njihov boj pa, da je samostojen in uživa podporo vsega naprednega sveta, saj nazadnje o tem govori tudi

resolucija Združenih narodov št. 45. Gostje so še menili, da so pogajalci, tako imenovana »kontaktna skupina« evropskih držav, ki so vodili pogovore z namibijsko osvobodilno organizacijo SWAPO, pokazali doslej dobršno mero

neresnosti in zavlačevanja. Zato menijo, da kljub težnji, da bi dobojevali svoj boj po mirni poti, ne bodo prenehali z oboroženim odporom toliko časa, dokler ne bodo za pogovore dejansko omogočeni vsi pogoji.

B. Ž. J.

Iz mednarodne borčevske aktivnosti

Priprave za sodelovanje v mednarodni borčevski organizaciji

Na seji biroja delegacij mednarodne borčevske organizacije FIR je pred nedavnim sodeloval tudi predsednik komisije za mednarodno sodelovanje jugoslovanske borčevske organizacije Zvonko Grahek.

Na seji so obravnavali vprašanja ohranitve svetovnega miru, zaviranja oboroževalne tekme in seveda o deležu nekdanjih borcev pri prizadevanjih za reševanje teh vprašanj. Ta razprava je bila tudi konkretna priprava FIR za sodelovanje na sestanku Koordinacijskega komiteja mednarodne borčevske organizacije, ki bo med 18. in 19. marcem v Ženevi. Tudi na tem sestanku bodo sodelovali predstavniki ZZB NOV Jugoslavije.

Poleg še nekaterih vprašanj je pričakovati, da bodo iz Ženeve naslovili tudi apel borcev velikim silam, ki se v Ženevi že nekaj časa pogajajo, naj končno že prenehajo s propagandno kampanjo in začnejo z vsebinskimi pogajanimi.

Sestanek biroja delegacij FIR je bil prav ob proslavi štiridesetletnice stalinskega bitke, kar je bila še ena priložnost, da so zbrani opozorili na nujnost kontinuitete svetovnega miru.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH IZ DE

Slovenj Gradec - Programska skupščina ZZB NOV

Dobro pripravljene skupščine se je udeležilo 116 članov. Ivan Pačnik, predsednik ZZB NOV Slovenj Gradec je v uvodu obrazložil gospodarsko in politično stanje doma in v svetu. O razvijanju tradicij NOB je med drugim dejal: »Tretjega aprila se je 23 članov in članic ob obrambnem dnevu pogovarjalo z učenci osnovne šole Franjo Vrnč. V začetku aprila so skupine borcev spremljale najmlajše pri kurirčkovski pošti, na slovesnostih pa so spregovorili naši člani. Skupina borcev naše organizacije se je pogovarjala o dogodkih med NOB na našem območju z mladino - prostovoljci TO Slovenj Gradec. Ob občinskem prazniku in dnevu mrtvih so naši člani sodelovali pri polaganju venca ob grobnici v parku herojev, 25. septembra dopoldne se je skupina članov in članic udeležila pogovora za okroglo mizo na temo »SKOJ in revolucija«. Istega dne popoldne se je večje število članov naše organizacije udeležilo že omenjenega srečanja z legensko mladino iz krajevne skupnosti Slovenj Gradec.

Borci smo sodelovali v družbenopolitičnih akcijah v krajevni skupnosti in občini. Prizadevno smo spremljali vse napore pri ustalitenih prizadevanjih gospodarstva v občini in širše. Vsak uspeh nas veseli, posebno če smo omenjeni kot uspešni v teh hudih časih za gospodarstvenike in tudi nasploh. Vseeno smo optimisti in bomo ohranili zaupanje v našo samoupravno pot reševanja gospodarskih in drugih družbenih vprašanj, saj nam nihče ne more ponuditi boljše rešitve od teh, ki smo si jih sami izvojevali s številnimi žrtvami v vojni ter z odrekanji v povojni graditvi...

V razpravi je bilo slišati, da je potrebno posvetiti več skrbri ureditvi parka in grobnice narodnih herojev. H gornjemu predlogu je predsednik krajevne konference SZDL Slovenj Gradec Vinko Pušnik pojasnil, da je krajevna skupnost Slovenj Gradec o problemu že razpravljala

in je te namene vključila v program svojega dela za letošnje leto nekaj sredstev. Predsednik skupščine občine Slovenj Gradec Franc Gornjak je podelil zaslužnim članom naše organizacije odlikovanja, in sicer: z redom republike z bronastim vencem 1 odlikovanje, z redom za slug za narod s srebrno zvezdo 14 odlikovanj, z redom dela s srebrnim vencem 7 odlikovanj in z medaljo zaslug za narod 7 odlikovanj.

Adolf Ankon

Novo mesto - Priznanja in pohvale

Nedolgo tega je občinski odbor ZZB NOV v Novem mestu sprejel pravilnik o podeljevanju priznanj in pohval, ki jih uvaja z letošnjim letom. Namenjena so borcem NOV in združenjem borcev NOV za izredne zasluge - za dolgoletno uspešno delo. Priznanja in pohvale bodo izjemoma lahko podeljevali tudi družbenopolitičnim organizacijam, družbenim organizacijam in društvom. Ne bo manjkalo tudi primerov, ko se bo za posebne zasluge pri sodelovanju z ZZB NOV in za pomoč pri uresničevanju skupnih ciljev naša organizacija na tak način zahvalila organizacijam združenega dela, samoupravnim in drugim skupnostim, pa tudi posameznikom.

V pravilniku o podeljevanju priznanj in pohval je tudi zapisano, da lahko občinsko vodstvo ZZB NOV podeljuje priznanja in pohvale za izredne zasluge pri ohranjanju in razvijanju tradicij NOB in revolucije ter za dolgoletno uspešno delo pri razvijanju in utrjevanju samoupravnih socialističnih družbenih odnosov v naši domovini. Dodeljevalo jih bo tudi za aktivno, plodno in vsestransko prizadevanje pri podružbljanju splošnega ljudskega odpora in družbene samozasčite, pri utrjevanju bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, pa tudi za druge pomembnejše in uspešne oblike aktivne-

ga družbenega udejstvovanja, ki utrjuje in pogloblja našo družbeno ureditev. Priznanja in pohvale posameznikom bodo podeljevali ob njihovih visokih življenjskih jubilejih ali ob drugih pomembnih priložnostih, kar bo veljalo tudi za organizacije, društva in skupnosti. Predloge za priznanja in pohvale bodo sestavljala združenja borcev in predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV.

Priznanja in pohvale bodo na tiskanih obrazcih, podobnih diplomam. Podeljevali jih bodo na slovesen način. Prvih osem priznanj so medtem že podelili.

T. G.

Lenart - Še vedno sredi življenja

Borčevske organizacije in borci v občini Lenart v Slovenskih goricah se aktivno vključujejo v urejevanje problemov, ki se pojavljajo v posamezni krajevni skupnosti in občini, v organih KS, družbenopolitičnih organizacijah, društvih, delegacijah za skupščino občine in SIS. Borci delajo tudi v šestih komisijah pri občinskem odboru ZZB NOV, dveh komisijah pri SIS, v 16 svetih in koordinacijskih odborih pri občinski konferenci SZDL in v petih svetih in komisijah pri skupščini občine.

Zveza združenj borcev v Lenartu se aktivno vključuje v prenašanje revolucionarnih tradicij NOB na mladino. To sodelovanje se ne kaže samo v pripovedovanju spominov iz NOB, temveč tudi v prikazovanju odnosov, ki so vladali med borci med vojno in v povojnem socialističnem razvoju. Gre za tovarštvo, bratstvo, enotnost, skromnost, požrtvovalnost, humanost in za vse tisto, kar je bilo značilno za obdobje med vojno in v povojnem socialističnem razvoju.

Na področju stanovanjske problematike ni posebnih problemov. V glavnem so v občini rešili stanovanjska vprašanja borcev. V preteklih letih so namenili pre-

cej denarja tudi za urejevanje stanovanjskih vprašanj kmetov-borcev. V preteklih letih so zgradili več družbenih stanovanj za borce. Posamezne primere pa so sproti urejevali v sodelovanju s komisijo pri stanovanjski skupnosti.

Zdravstveno varstvo borcev so v preteklosti urejevali prek dispanzerja za borce v Mariboru. Od lani pa urejajo to varstvo v ambulanti za borce pri teritorialni enoti zdravstvenega doma v Lenartu. Lani je bilo na rekreaciji 14 borcev in en vojni invalid. Občinska organizacija je v skladu s prejetjo lestvico omogočala upravičencem tudi regres v višini 25 do 70 odstotkov cene. Med borci je za rekreacijo v Strunjanu iz leta v leto večje zanimanje. Glede na njihovo starostno strukturo pa se povečujejo tudi potrebe po zdravstveni oskrbi na domu. Občinski odbor zveze borcev v Lenartu je na eni izmed sej praviljal tudi o socialni varnosti in socialnem stanju borcev. Borci in invalidi, ki nimajo svojih dohodkov, oziroma so ti dohodki prenizki, prejemajo občinske priznavalnine. V občini Lenart prejema priznavalnino 118 borcev, višina priznavalnin pa se giblje med 500 in 4000 dinarji. Tudi letos se bodo borci v občini Lenart vključevali v razprave o pomembnih zakonih, družbenih dogovorih in samoupravnih sporazumih, še zlasti tisti, ki zadevajo socialno varnost, zdravstveno varstvo, stanovanjska in druga vprašanja borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev. Nenehno bodo budni v obrambi bratstva in enotnosti ter drugih pridobitev revolucije in NOB. Posebno skrb bodo še najprej posvečali razvijanju in prenašanju revolucionarnih tradicij. Z Muzejem ljudske revolucije v Mariboru bodo sodelovali pri zbiranju dokumentov za pisanje zgodovine NOB za območje občine Lenart. Vključevali se bodo tudi v razne akcije v zvezi s podružbljanjem SLO in DS ter temu področju dela posvetili posebno skrb prav v krajevni skupnostih. Skrbeli bodo tudi, da bodo podpisniki družbenega dogovora o varstvu spomenikov NOB primerno skrbeli za urejanje in vzdrževanje.

M. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORG

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORG

Kako je organizirana ZRVS v Mariboru

Pogovarjali smo se s predsednikom organizacijsko-kadrovske komisije pri mestni konferenci ZRVS Radigojem Kozjekom

Rezervni vojaški starešine v Mariboru delujejo v okviru mestne konference, šestih občinskih konferenc in v 62 krajevnih konferencah ZRVS kakor tudi v 13 aktivnih v krajevnih skupnostih in v 17 aktivnih v ozdih. Skupaj je vključenih v organizacijo več kot 6000 članov. Tako je dejal Radigoj Kozjek, predsednik organizacijsko-kadrovske komisije pri mestni konferenci ZRVS Maribor.

V organizacijo ZRVS se je po besedah Radigoja Kozjeka vključilo lani tudi 36 tovarišev in tovarišic, ki nimajo čina, opravljajo pa odgovorne naloge na področju obrambnih priprav in usposabljanja za SLO in družbene samozaščito. V Mariboru si prizadevajo, da bi tudi na višjih in visokih šolah ustanovili aktivne ZRVS, v katerih bi delovali tako predavatelji kot študenti.

Organizacijsko-kadrovska komisija je v zadnjem letu kadrovala v šole za rezervne oficirje, za vojaško usposabljanje žensk in za nekatere

odgovorne naloge v mestni in občinskih konferencah ZRVS. V zadnjih dveh letih se je precej pomladilo tudi članstvo v občinskih in mestni konferenci. Pomlajevanju bodo v prihodnje posvetili še večjo skrb. Mlajše člane bodo vključevali v vodstva krajevnih konferenc. Postopoma bodo razbremenjevali starejše člane, na katere pa še vedno računajo kot na dobre in izkušene sodelavce na področju vzgoje in mentorstva. Izkušnje starejših tovarišev so na tem področju izredno pomembne in neprecenljive vrednosti.

V komisiji tudi spremljajo aktivnost posameznih članov v organizaciji ZRVS in v drugih družbenopolitičnih organizacijah in raznih društvih. Nova organiziranost ZRVS v Mariboru temelji na vseh ravneh na tesnem sodelovanju s komitejem mestne konference ZK in mestne konference SZDL. Pri komisiji so že večkrat ugotovili, da bo potrebno programe usposabljanja rezervnih vojaških starešin v prihodnje izboljšati in jih prilagoditi željam in zahtevam članov. Predavanja in druge oblike usposabljanja so ponekod še vedno premalo zanimive in ne pritegnejo vseh članov. Zaradi tega se v takšnih primerih zmanjšuje število udeležencev pri različnih oblikah usposabljanja. ZRVS ni organizacija, ki bi usposabljalala člane samo za potrebe

JLA in teritorialne obrambe, temveč postaja vse bolj pomemben subjekt, ki vpliva na razvoj in koncept SLO in DS v vseh strukturah od KS in tozda do delovne organizacije, občine in mesta. Komisija predlaga aktivne člane tudi za razna priznanja, odlikovanja in napredovanja. V letu 1981 je napredovalo 546 rezervnih vojaških starešin, lani pa več kot 300.

Le-ti imajo svoje razporede v JLA, TO, v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih in v raznih organih, ki se ukvarjajo s SLO in DS. Res pa je, da krajevne konference ZRVS predlagajo premo svojih aktivnih članov za odlikovanja, priznanja in napredovanja. Člani ZRVS iz mariborskih občin in mesta imajo pomembno vlogo tudi pri delovanju 49 obrambnih krožkov na šolah, kjer opravljajo mentorsko in organizacijsko delo ter pomagajo pri organiziranju obrambnih dni, akcij NNNP in drugih akcij. Prav tako aktivno delajo kot predavatelji pri usposabljanju prebivalstva za potrebe SLO in DS ter so na tem področju dosegli v zadnjem letu lepe rezultate.

M. K.

Delovna skupina na obisku v Titovem Velenju

Konec prejšnjega meseca je občinsko konferenco ZRVS Velenje obiskala delovna skupina predsedstva RK ZRVS, v kateri so bili Janez Japelj, Ivan Dolničar, Vojko Stembergar, Vid Jerič in Edo Pristovšek. Pogovora so se poleg članov predsedstva OK ZRVS

hodnje temeljiti delo na krajevnih organizacijah ZRVS, tako pri izvajanju obveznega kot dopolnilnega programa usposabljanja. Spregovorili so še o sodelovanju z drugimi odgovornimi dejavniki pri usmerjanju mladih v obrambne poklice, razšir-

Predsednik OO ZZB NOV Nestl Žgank, predsednik republiške konference ZRVS Janez Japelj, član predsedstva RK ZRVS Ivan Dolničar in predsednik OK SZDL Tone Seliga med pogovorom o dejavnosti rezervnih starešin v Titovem Velenju.

udeležili tudi predsednik ZZB NOV Nestl Žgank, predsednik OK SZDL Tone Seliga, predstavnik občinskega štaba TO Ludvik Onuk, predstavnik občinskega organa za ljudsko obrambo Pankracij Semecnik, komandir postaje milice in drugi.

Pregledali so učinkovitost delovanja organizacije ZRVS, predvsem pa so opozorili, da mora v pri-

janju obrambnega tiska, vključevanju žensk v ZRVS, finansiranju dejavnosti organizacije, dejavnosti v pripravah akcije NNNP in o drugih vprašanjih.

Delovna skupina pa je dala na podlagi bogate razprave mnogo napotkov za nadaljnje uspešno delo ZRVS v Titovem Velenju.

Martin Slatinšek

Vojaško življenje ni hudo!

V enoti Luke Milojevića so se za prihod mladih vojakov dobro pripravili. Na sestankih vojaških kolektivov, osnovnih organizacij zveze socialistične mladine in zveze komunistov so podrobno izdelali načrt sprejema. Vsakega mladega vojaka so seznanili z enoto, v kateri bodo preživeli več mesecev, in s krajem ter njegovo okolico. Kako se počutijo v novem okolju, smo se pogovarjali z mladimi vojaki iz enote Džavida Kurtišaja.

Bojce Jelić, tehnik iz Beograda: »Čprav sem del mladosti preživel v tujini, sem član ZSM in ZK. Delal sem pri pripravi prireditev ob dr-

Miroslav Jajić

žavnih praznikov kot tudi dnevu mladosti. Poleg tega sem vsako leto organiziral odhode na delovne akcije v domovino. Pred prihodom v JLA sem mislil, da je to nekaj strašnega. Zdaj vem, da je čisto nekaj drugega. Med nami vlada veliko tovarštvo. Zelo sem bil presenečen, ko sem šel prvič v mesto. Vsako srečanje z občani je zelo prijetno. Zelo dobro pa sodelujemo tudi s tukajšnjo mladino.

Miroslav Jajić, doma iz Čo-

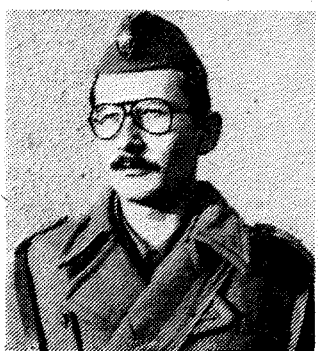
noplja pri Somboru: »Pred prihodom v JLA sem veliko delal v mladinski organizaciji. Svoje izkušnje na tem področju bom skušal prenesti v novo obdobje. Spoznal sem, da je armada neločljiva celota, v kateri vlada veliko tovarštvo in se krepi bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti. Pripravili smo tudi že prireditev, ki smo jo predstavili tudi mladim iz kraja, v katerem je naša enota. Prvi korak smo torej storili in upam, da bomo tudi v prihodnje dobro sodelovali.

Bojce Jelić

Andreja Maričić, igralec iz Beograda: »Čprav sem član ZSM že od leta 1972, sem zaradi šolanja in kasneje zaradi dela malo delal v tej organi-

zaciji. Armada mi kot celota ni bila neznanica. Veliko presenečenje pa je bilo, koliko prostora namenja kulturno-zabavnemu življenju in drugim dejavnostim vojakov. Takoj po prihodu smo ustanovili razne sekcije, ki so pri-

Srdja Šešlija

tegnile pozornost drugih vojakov in starešin. Izbrali so me za predsednika mladine in vodjo dramske skupine. Delo je steklo in upam, da bomo pripravili še več dobrih prireditev.

Darko Crkvenčić, voznik iz okolice Zagreba: »Član mladinske organizacije sem postal v tovarni, kjer sem zaposlen. Armada mi ni neznanica. Nasprotno. O armadi sem veliki slišal, pa tudi delo in disciplina mi ne delata preglavic. Dobro sem se znašel med mladimi v kraju, kjer služim vojaški rok. Rad pa bi pohvalil dom JLA, v katerem si lahko ogledamo dobre filme pa tudi prireditev, ki jih pripravljamo vojaški ali pa občani.

Drago Crkvenčić

Srdja Šešlija, študent ekonomije iz Zrenjanina: »V armado sem prišel kot član ZSM in ZK. Disciplina, pouk in veliko tovarštvo me niso presenetili, saj sem vse to poznal med šolanjem. Z življenjem v armadi sem se seznanil v sredstvih javnega obveščanja in po pripovedovanju prijateljev. O resničnosti besed, da je armada velika šola življenja, sem se prepri-

Andreja Maričić

čal tudi sam, saj sem v enoti našel prijateljstvo in tovarštvo med vojaki iz vseh krajev naše domovine.

P. Nikolić

Slovesno proslavili svoj praznik

Inžinirci iz enote Bogdana Krtinića so svoj praznik in štirideseto obletnico inženirskih enot proslavili zelo slovesno. Najprej so v

ševski. Poudaril je, da so inženirci dosegli prav dobro oceno. To dokazuje, da so marljivo in natančno opravili vse naloge, ki jih

V kulturnem programu ob prazniku inženirije so v domu JLA v Ilirski Bistrici nastopili vojaki in učenci osnovne šole Dragotin Kette.

domu JLA v Ilirski Bistrici pripravili akademijo. O jubileju, nastajanju inženirskih enot, povojnem razvoju in današnjih uspehih je govoril Aleksander Petru-

od njih zahteva načrt pouka.

V vojašnici so prebrali ukaz o pohvalah in podelili značke zgledega vojaka.

N. P.

Sklic programskih konferenc

Na šesti redni seji predsedstva OK ZRVS Radovljica so sklenili, da bodo konec marca in aprila sklicali programske konference po krajevnih organizacijah. Poprej se bodo sešli tudi predsedniki KO ZRVS in se dogovorili o načinu dela programskih konferenc.

Na seji predsedstva so obravnavali tudi informacijo o znanstveno raziskovalnem delu na področju SLO in DS v naši republiki in se dogovorili o sodelovanju rezervnih starešin pri kurirčkovski pošti. Spregovorili so še o vojaškem usposabljanju žensk.

Ob koncu so zadolžili komisijo za organizacijsko-kadrovske zadeve, da do prihodnje seje pripravi navodila za podeljevanje plaket, zlatih značk, občinskih priznanj in drugih odlikovanj za najbolj delavne rezervne starešine.

Ciril Rozman

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR 13

O dvajsetem stoletju govorijo kot o stoletju vojaških, političnih, gospodarskih in družbenih kriz. Katere so krize preteklosti, sedanjosti in prihodnosti? Kakšni so njihovi vzroki in kakšne posledice?

Rasistična trdnjava

Rasistični režim pripravlja nove zakone, da bi utrdil sistem apartheida; nevrščeni v New Delhiju obsodili rasno razlikovanje in Južno Afriko ter podprli odporiško gibanje

Med mnogimi problemi, ki so jih obravnavali šefi držav ali vlad nevrščenih dežel na sedmem vrhu v New Delhiju, je bilo tudi vprašanje apartheida, ki je pred 35 leti postal uradna politika Južnoafriške republike. Pravzaprav je bil apartheid in z njim Južnoafriška republika kot dežela, kjer bela manjšina na najbolj neusmiljen način zatira črno večino, na dnevnem redu vseh dosedanjih srečanj nevrščenih. V New Delhiju so o apartheidu rekli med drugim tole:

»Svobode, miru, varnosti in napredka na jugu Afrike ne bo mogoče doseči vse dotlej, dokler bo obstajal sistem apartheida, ali institucionaliziranega rasnega razlikovanja, izkoriščanja in podrejanja, dokler ne bo uničen in nadomeščen z demokratično državo, katere politika bo v skladu z načeli Organizacije afriške enotnosti, nevrščenega gibanja in Združenih narodov.«

Konferenca je obsodila in odločno zavrnila ravnanje južnoafriških rasističnih oblasti in opozorila na resolucije OZN, ki priznavajo zakonitost nasprotovanja apartheidu z vsemi razpoložljivimi sredstvi, vstevši oborožen boj, in vnovič potrdila vso podporo boju južnoafriškega ljudstva. Nemalo pozornosti je zbudil nastop predstavnikov tega ljudstva, kot naprimer voditelja osvobodilnega gibanja Anzanije, Panafriškega kongresa PAC Johna Nyatija Pokele.

Kaj je dejal Pokela

Za besede Pokele je veljalo veliko zanimanje, toliko bolj, ker je prav med konferenco iz Pretorije prišla novica, da je v zaporih južnoafriškega režima napravil samomor eden izmed nedavno aretiranih pripadnikov osvobodilnega gibanja ANC Tambe Mndave, pri katerem so bili menda našli letake ANC-ja ter precejšnje količine orožja in razstreliva. Novico so sprejeli z ogorčenjem, kajti glede na metode, ki jih uporablja južnoafriška policija, nihče ni verjel v »samomor«. Očitno je šlo za novo »montirano« poročilo rasističnih oblasti, ki imajo v svojih zaporih na tisoče političnih zapornikov in ki vsako leto »poskrbijo«, da v teh sodobnih mučnicah najde vsako leto smrt na stotine Afričanov. Sicer pa je bilo dovolj zgovorno tudi uradno sporočilo režima v Pretoriji, češ »da gre že za 54. primer samomora v zaporu«.

John Nyati Pokela je kot v odmev na to novico govoril o številnih preganjanjih in zločinih režima nad pripadniki ANC in civilnim črnim prebivalstvom ter o skrivnih sojenjih, na katerih skušajo boj za osvoboditev prikazati »v luči spopadov med Vzhodom in Zahodom«. Pokela je pozval državnike v New Delhiju in vso mednarodno javnost, naj terjajo izpustitev vseh političnih jetnikov v Južnoafriški republiko.

Posebej pa je opozoril na bližnje sojenje po »zakonu o terorizmu« in novem zakonu »o varnosti«, napovedano za

22. marca. Pred sodišče bodo namreč postavili devet voditeljev množičnih organizacij, med njimi predsednika združenja afriških novinarjev, sekretarja sindikata rudarjev in več voditeljev mladinskega gibanja Enotna mladina. Sojenje spada v serijo velikih potez belega režima, ki želi vzeti ugled odporiškega gibanja, ga politično onemogočiti ter izpodkopati njegovo enotnost.

Kaj je apartheid?

Afrikanersko besedo »apartheid« je mogoče prevedeti kot »ločevanje«. Rasistični beli režim pa jo razlaga kot »politično ločenega razvoja ras«, s čimer hoče poudariti, da apartheid nima nobene zveze z rasno diskriminacijo, temveč v Južnoafriški republiko nudi vsakemu – belcu in črncu – svoje, na svojem kosu zemlje.

Za južnoafriške belce je apartheid ideologija. Korenini te politike je mogoče najti

nila je zasnovo politike, ki je postopoma našla mesto v zakonodaji in nadomestila prejšnje, milejše predpise.

Po besedah ideologa apartheida, ki je pozneje postal ministrski predsednik, Henrika Voervurda, je osnovno načelo tega sistema ozemljiska ločitov belcev in črncev v Južnoafriški republiko. Črnci naj bi imeli nekaj pičlih pravic samo v »domorodskih« naselbinah – bantustanih, ki jih je vlada ustanovila leta 1936 in ki v celoti obsegajo le 13 odstotkov dežele. Štirim od teh bantustanov je v minulih letih podelila »neodvisnost«, v bistvu pa so postali rezervati cenene delovne sile.

»Suženjska izkaznica

Rasistična vladavina je izpopolnila najbolj rigorozen sistem kontrole človeka na svetu. Rasistični zakoni ne nadzorujejo samo dom črne Afričana, njegovo gibanje in delovno mesto ali njegove pravice, da živi skupaj s svo-

tišoo Afričanov, ki so jih policisti zalotili brez te suženjske knjižice, ali pa njeni podatki niso bili v redu. Lani so sodišča nekaj sto tisočom Afričanom zaradi tega »prekrška« izrekla denarno globo, okrog 30.000 pa jih je bilo »razseljenih«, oziroma pregnanih v plemenska območja – bantustane.

Apartheid v praksi

Rasno razlikovanje sega tudi v domove, šole, bolnišnice, cerkve, gledališča, hotele, bare, restavracije, na plaže, avtobuse, taksije, vlake itd. V minulih nekaj letih so diskriminacijske predpise nekoliko omilili, in tako lahko črni Afričan danes na primer vstopi v najboljše hotele in na športna igrišča, vendar pa to bistvo sistema ne spreminja.

V vsakem primeru je črncu rezervirano tisto, kar je najslabše. V črnem predmestju Johannesburga Soweto, kjer so pred sedmimi leti nekaj mesecev trajali hudi nemiri, ki jih je policija krvavo zadušila, živi v vsaki sobi po 6 do 7 ljudi. Teoretično so mestne črnske četrti predvidene samo zato, da bi delavci tam prenočili. Črnci ne smejo imeti svoje zemlje, prav tako izredno težko dobi dovoljenje za obrtne delavnice. Tudi, če oblasti uslišijo njihove prošnje, morajo svoje izdelke prodajati po cenah, ki so za deset ali celo sto odstotkov višje od tistih v obrtnih delavnicah belcev.

Obstajajo tudi predpisi o tem, kakšne poklice smejo opravljati črnci. Po teh predpisih v naseljih belcev ne smejo opravljati kvalificiranih del. Predpisane so tudi mezde: povprečni mesečni

Južnoafriška republika namerava »podeliti neodvisnost« desetim bantustanom (bantu: narod); na teh 13 odstotkov površine naj bi spravila celotno črno prebivalstvo dežele. To naj bi bile nekakšne nove oblike kolonij, rezervati poceni delovne sile, na kateri temelji rasistično gospodarstvo. Preostali del dežele pa naj bi bil »očiščen« črne navzočnosti in namenjen 4,5 milijona belim prebivalcem.

da ne prikazujejo pravega stanja, se je prebivalstvo Južnoafriške republike od leta 1911 do 1980 povečalo od 6 na 27,7 milijona ljudi. Od tega naj bi bilo 19,8 milijona Afričanov (neuradno več kot 22 milijonov!), 4,5 milijona belcev, 2,6 milijona mešanecv in okrog 800.000 Azijcev, v glavnem Indijcev. Črna večina je razdeljena na nešteto plemen, med katerimi je najmočnejše in nekoč tudi najbolj bojevito – plemo Zulu, belci pa so razdeljeni na dve skupini: Afrikanerje ali Bure, ki so potomci nizozemskih priseljencev, ter angleško govorečo skupino, ki se je razvila iz angleških angleških priseljencev.

Belci so si v minulih tristo letih prigrabili levji delež blagostanja te probogate dežele ter še naprej s puško in biblijo vzdržujejo veliki prepad med seboj ter črnci in drugimi rasami. Tako imenovani »nebelci« so v popolni, tako rekoč suženjski odvisnosti od bele oblasti. Rasistična politika Pretorije natančno razmejuje rasne skupine ne samo od bele skupnosti, temveč tudi medsebojno. Zaradi tega ni čudno, da so kot rezultat apartheida globoko vkoreninjeni rasni predsodki, kompleksni in sumnjičenja. Črnci, mulati in Indijci se v nemoči in pod pritiski potegujejo za simpatije in naklonjenost belih gospodarjev; od tod pa tudi izvirajo velike razlike med posameznimi skupinami tako glede standarda, mezd kot sploh glede statusa.

Bela vlada Pietra Bothe spretno igra na to karto ter je uvedla zakon, po katerem bo v parlament pritegnila predstavnik mešanecv in Indijcev. Naslednje leto bo 40 odstotkov članov parlamenta izbranih iz vrst mešanecv in Indijcev, medtem ko 22 milijonov črncev še naprej ne bo imelo nobenega predstavnika. Zakaj?

Bela vlada je zaskrbljena nad podatki, da bo ob koncu tisočletja belcev (danes 15 odstotkov) le še 10 odstotkov celotnega prebivalstva, in nad opozorili obrambnega ministrstva, da belci sami ne bodo več zmogli bremena, ki jim ga nalagata armada in gospodarstvo. Zato naj bi pod določenimi pogoji v vla-

dajoči razred sprejeli tudi mešanecv in Indijce. Bothova strategija je znana: »Deli in vladaj!« in očitno tudi uspeva. Glavna stranka mešanecv – Laburistična stranka, je že privolila na ponudbo vlade, da sodeluje v parlamentu, kar je povzročilo hude pretese med črno večino, toliko bolj ker so Laburisti pred leti skupaj s 6 milijoni pripadnikov plemena Zulu ustanovili tako imenovano »Črno alianso«.

Perspektiva

Rasistična vladavina želi utrditi sistem, v katerem bodo črnci popolnoma odrinjeni od vsega, zaprti za dobesedno »bodečimi žicami« prenaseljenih bantustanov, iz katerih bodo lahko prihajali samo, kadar jih bo potreboval bel gospodar. Že nekaj let traja množično preseljevanje črncev: oblasti določijo, da je zemlja, na kateri so morda živeli tudi stoletja, »bela«. Natlačijo jih na tovrstne avtomobile in jim dodelijo nek drug kosček zemlje v bližini že obstoječega bantustana. Bantustani so in postajajo podporni stebri sistema, ki mu pravimo apartheid.

Ta sistem zazdaj deluje zaradi izredne organiziranosti bele manjšine, zaradi ostrih ukrepov, nasilja, zapiranja, mučenja in preganjanja, ki so mu izpostavljeni vsi črni Afričani. Ščiti ga ena najbolj izurjenih in krutih policij na svetu ter armada, ki je daleč najmočnejša na afriški celine, opremljena menda celo z jedrskim orožjem.

Vprašanje je seveda, koliko časa bo sistem bele blaginje mogoče vzdrževati s silo. Pred sedmimi leti se je beli režim prvič soočil z opozorilnim gnevom črnega prebivalstva Soweta, ki se je razširilo tudi na druga mesta; sooča se z rastočimi podtalnimi dejavnostmi odporiškega gibanja, ki se je v minulih letih lotilo vrste akcij proti industrijskim napravam. Odpor se nadaljuje in dobiva drugačne oblike; trdnjava rasizma lahko vzdrži še precej časa, ne pa večno, kot si predstavljajo potomci nizozemskih kalvinistov in britanskih priseljencev.

Pogost prizor pred sodiščem rasističnih oblasti v Pretoriji. Medtem ko poteka sojenje, svojci obtoženih protestirajo in vzklikajo: »Amandla!« (Črna sila). Množica jim odgovarja: »Afrika«. Po podatkih pred dvema letoma je bilo v letih 1970/80 na podlagi okrog 2.000 rasističnih zakonov aretiranih več kot pet milijonov črncev. Južnoafriška republika vodi na spisku držav, ki imajo največ političnih jetnikov in ki največkrat izrečejo smrtno obsodbo.

v zagrozenem kalvinizmu nizozemskih priseljencev, ki so na Rt Dobre nade prispeli leta 1652. Po nauku reformatorja Kalvina, da so živa bitja različno ustvarjena, so priseljenci trdno verjeli, da je poudarjanje razlik njihova verska dolžnost. To prepričanje se je še utrdilo, ko so prišli v stik z domačini, najprej s plemeni Bušmanov in pozneje s črnci iz osrednjih predelov Afrike. Belci so se čutili nadmočne in od tega do rasnih predsodkov ni bilo več daleč.

Besedo »apartheid« so prvič uporabili leta 1948, pred 35 leti, ko je prišlo na oblast v Južnoafriški republiko (takrat: Južnoafriški uniji) konservativno politično gibanje belih Afrikanerjev – tako imenovana »Nacionalistična stranka«.

Uvedba besede apartheid je bila več kot izum novega termina za rasne odnose, pome-

je družino, temveč celo to, kje lahko živi v »beli« deželi, kakor tudi to, kje bo živel, če ga bodo »razselili«. Vlada pravi vsemu temu »nadzor priliva črncev« in ga je utemeljila s posebnimi »potni listi«, oziroma osebnimi izkaznicami. Noben Afričan ne sme nikamor brez takšne izkaznice. Če pa že hoče kam iti, mora dobiti dovoljenje, oziroma pogodbo delodajalca; toda tudi v tem primeru velja to samo zanj, družino mora pustiti v »plemenskem območju«.

Izkaznico dobi vsak črni prebivalec takoj, ko dopolni 16 let. V tej knjižici je zapisano, kakšne narodnosti je, oziroma, kateremu plemenu pripada, kje lahko živi, kaj sme delati in za koga. Vpisani so tudi podatki o plačevanju davkov. Izkaznico mora imeti vedno pri sebi in jo na zahtevo policistov takoj pokazati. Vsako leto se znajde v zaporih od 300 do 500

dohodek belca je lani dosegel okrog 340 dolarjev, medtem ko je bil povprečni dohodek črnca pičlih 28,5 dolarja.

Še vedno je zločin, če se nekdaj celo dodatne črnce. Od leta 1948 do danes je bilo obsojenih nad 30.000 črncev in belcev, ker so se spustili v »kaznive ljubezenske odnose«. Poroka med belim in črnim človekom ni dovoljena. Bela nadvlada zakonsko varuje svojo arijansko čistost. Pred nekaj leti je visoko ceno nedovoljene ljubezni plačal celo eden najbolj uglednih južnoafriških burških pesnikov, belec Breyten Breytebach: dobil je devet let zapore, ke se je oženil z Vietnamko in ker je podpiral organizacijo ANC.

Puška, biblija in zakon

Po uradnih podatkih, za katere pa velja prepričanje,

Pogovor z Jožetom Smoletom

Po Delhiju

S tovarišem Jožetom Smoletom, predsednikom mestne konference ZK Ljubljana, sicer pa dobrim poznavalcem mednarodnega političnega dogajanja in naše zunanje politike, smo spregovorili o nekaterih vprašanjih, ki jih je navrgla konferenca na vrhu v New Delhiju, ter o tem, kaj lahko glas neuvršenih pomeni v današnjem političnem svetu ter kaj resnično pomeni.

Tovariš Smole, prve ocene delhijskega vrha v svetovnem tisku so dobre, kaj bolj konkretnega je mogoče reči v razdalji komaj nekaj dni?

Konferenca v Delhiju je izredno pomemben dogodek, ker bo brez dvoma pospešila večjo skupno dejavnost neuvršenih držav tako na političnem kot tudi na gospodarskem področju. To neka-ko le pomeni, da se brišejo nekatera nesoglasja in različna mnenja neuvršenih. Seveda popolne enotnosti ni nikjer, zlasti pa je ne more biti v gibanju, ki zajema kar sto držav. Napačno bi bilo, če bi si ustvarjali iluzije, da je ta konferenca sedaj odpravila vse razlike. Pomembno je, da je ustvarjena osnovna akcijska enotnost skupnega delovanja neuvršenih.

Napredek v Delhiju je bil izražen tudi v tem, da konferenca ni bila obremenjena z vprašanji razlik med osnovnimi načeli neuvršenosti in teorijo o tako imenovanem naravnem zavezništvu. S tega zornega kota je bila izredno pomembna bitka, ki jo je izbojevala havanska konferenca, kjer je odigral tovariš Tito pomembno vlogo v obrambi temeljnih načel neuvršenosti. No, v Delhiju take dileme ni bilo.

Po moje se bodo neposredni rezultati delhijske konference neuvršenih lahko pokazali že kmalu, namreč na beograjski konferenci UNCTAD, ki bo junija letos. Sploh so gospodarska vprašanja v Delhiju doživela mnogo več pozornosti kot v Havani. Izdelana je platforma za pogajanja med državami v razvoju in razvitimi državami in menim, da bo prav v Beogradu tista preizkusna točka, kjer bo seveda mnogo odvisno tudi od pripravljenosti industrijsko razvitih držav, zlasti ZDA, koliko bodo prisluhnile tistemu, kar so neuvršeni sklenili v Delhiju. Zavedati se namreč moramo, da so vsi svetovni problemi, tako politični kot ekonomski, povezani med seboj in nadvse zapleteni, in zato bi bilo tudi nerealno pričakovati hitre in velike rezultate. Kljub temu pa je za neuvršene nadvse pomembno, da se vprašanja sploh začnejo reševati.

Na delhijski konferenci so bila dosežena enotna stališča do nekaterih najbolj žgočih vprašanj, kot so vojna žarišča. Kaj lahko tu resnično prispevajo neuvršeni?

Za vprašanja krize na Bliznjem vzhodu je bil imenovan poseben odbor, ki ga vodi indijska predsednica Gandhijeva in v njem sodeluje s predstavnikom tudi Jugoslavija. Menim, da države, ki so vpletene v bližnjevzhodne zaplete, vendarle ne bodo mogle čisto prezreti teh prizadevanj neuvršenih.

Na delhijski konferenci, kot je lahko zaznal vsakdo, ki je spremljal novice, tudi ni bilo govornika, ki ne bi spregovoril besed v prid prenehanju iraško-iranske vojne. Skoraj vsi so želeli prispevati svoj delež; vendar gre na žalost za zelo zaostrene odnose med so-

vojno enega osnovnih načel neuvršenosti, vendarle, vsaj kar zadeva privlačne ponudbe obeh blokov, ostajata trdna.

Od beograjske konference, kjer je sodelovalo petindvajset držav, pa do Delhija, kjer jih je bilo že sto, je prehojena pot, ki priča, da se je zunajblokovsko delovanje izredno razširilo. Vidimo, da pogovori med blokoma vodijo v slepo ulico, medtem ko zunajblokovska politika odpira perspektive za reševanje problemov.

Koliko pa lahko resolucijske zahteve neuvršenih v resnici prispevajo k prenehanju jedrskega oboroževanja?

Za primer bi se povrnili k prvi konferenci neuvršenih. Takrat je divjala hladna vojna in tekma med blokoma se je manifestirala tudi s številnimi jedrskimi poizkusi. Takrat so neuvršeni prišli s pobudo za prenehanje jedrskih poskusov. Resnica je, da je bil njen vpliv pozitiven in je bila pobuda eden od elementov pri

efekt, kajti v sedanjem trenutku sta velesili v zagati in je zaznati znamenja bojazni obeh velikih, da njuna konferenca ne bi šla predaleč. Neuvršeni ponujajo velesilama nekakšno odstopnico. Navsezadnje gre le za sto držav, ki jih ni mogoče kar prezreti. Ravno zato je tudi nadvse preudarno, da na srečanju v Delhiju neuvršeni niso posebej v podrobnostih imenovali

ju. Spričo naših gospodarskih težav in zahtev po izvozu smo to področje doslej zanemarjali.

Celo vrsto izdelkov in surovin še danes uvažamo prek posrednikov, namesto da bi se pogovarjali naravnost s partnerji iz dežel v razvoju. V resnici je takšno ekonomsko sodelovanje z državami v razvoju tudi nam v prid, če ne gledamo kratkovidno, in če upoštevamo za-

prav mi včasih poudarjamo le politična stališča. Dejstvo, da bo indijska predsednica prišla poleti v Beograd v vlogi koordinatorke neuvršenih, daje upanje, da bodo šla dogovarjanja v pozitivni smeri.

Ali to veliko število neuvršenih, ki se še veča ne otežuje delovanja gibanja?

To bi držalo le, če bi šlo za tretji blok. Ker pa gre

Gospodarsko sodelovanje – sredstvo za doseg kolektivne avtonomije

Ovira: protekcionizem visoko razvitih

V delhijski deklaraciji je bila izražena močna zaskrbljenost glede kritičnega položaja držav v razvoju na področju trgovinske menjave z razvitimi državami. Kajti trgovinski prodor dežel v razvoju na razvite trge je ne le vse bolj negotov, ampak tudi omejen. To pa ustvarja velikanske težave v plačilnih bilancah držav v razvoju. Ena velikih in vse hušjih ovir nastaja tudi na področju razmerij (nesorazmerij) uvožno-izvoznih cen, predvsem, ker cene surovin padajo, te pa so poglavitni viri dohodka dežel v razvoju.

Protekcionizem razvitih držav še zlasti negativno vpliva na svetovno trgovino, pri tem pa neuvršeni v deklaraciji opozarjajo industrijsko razvite države, da je navsezadnje v obojestranskem interesu, da se razlikovalni, selektivni in restriktivni ukrepi bogatih odpravijo, kakor tudi, naj se odpravijo vedno nove omejitve uvoza iz dežel v razvoju.

»Akcijski program gospodarskega sodelovanja«, poseben dokument, ki so ga sprejeli v Delhiju, govori o živahnejši menjavi in ekonomskem sodelovanju neuvršenih in drugih držav v razvoju, medtem ko je v sklepnem dokumentu sedmega vrha jasno rečeno, da je gospodarsko sodelovanje sredstvo za doseganje njihove kolektivne ekonomije v dialogu z razvitimi državami.

posamezne velesile kot odgovorne za to in ono...

Res je, da je oboroževalna tekma vse širša in ostrejša, res pa je tudi, da se zaradi tega človeštvo ne more kar odpovedati vsem možnim potem za njeno zmanjšanje, zajezi-tev.

Za Indijski ocean kot območje miru so neuvršeni izredno zainteresirani. In čeravno so bili ameriško-sovjetski pogovori pred leti že zelo blizu takšnemu sporazumu (v ozračju detanta), je danes to vojaško-vojno območje. Če bi vsaka stran storila svoj korak, bi bilo to možno uresničiti. Jasno pa je hkrati tudi to, da se vprašanja območja Indijskega oceana ne da obravnavati čisto ločeno od drugih političnih vprašanj.

Morda bo kdo rekel, zakaj se ne bi bojevali za takšno brezvojno cono tudi v Sredozemlju, za kar bi bili mi (Jugoslavi-ja) konkretno, neposredno zainteresirani. Odgovor je v izjemno zapletenem položaju na relativno majhnem območju (če omenimo le Izrael z njegovo izredno agresivno politiko).

Kaj je sedaj po Delhiju po vašem mnenju najbolj pomembno?

Menim, da je najpomembnejše, da iz vsega potegnemo konkretne naloge in – zadolžitve. Na političnem področju smo kot država storili veliko, malo in odločno premalo pa smo dosegli na ekonomskem področju. Mnogo bolj se bomo morali usmeriti na ekonomskem področju na sodelovanje z državami v razvo-

ju. Spričo naših gospodarskih težav in zahtev po izvozu smo to področje doslej zanemarjali.

Viskorazvite države imajo tudi dogovarjanje na ekonomskem področju na visoki ravni. Kar priključimo si v spomin Mehiko z izrednimi dolgov in zahodni kapital, ki je nastopil združen, da bi Mehiko izvel iz težav (in tako preprečil razpad obstoječega mednarodnega monetarnega sistema, op. nov). Za nasproti primer pa lahko ugotovljamo, da med dolžniki, med zadolženimi državami, ni prišlo še do nobenih skupnih dogovorov, kako bi enotneje nastopale v pogovorih z upniki.

Svetovni bančni sistem je brez dvoma v krizi. Zato hočeš nočeš med neuvršenimi in državami v razvoju ter razvitimi državami mora prihajati do dogovarjanja. Seveda si razviti to dogovarjanje predstavljajo po svoje in imajo predloge, ki so pripravljeni tako, da ustrezajo njim. Zato tudi ni nič čudnega, da bi se ZDA v Beogradu na konferenci UNCTAD rade pogovarjale le o trgovini in surovinah, pri čemer bi v resnici izključile iz dialoga neuvršene in zagotovile vodilno vlogo ameriškega kapitalu. No, gotovo je, da si tako ena kot druga stran prizadevata za rešitev v svoje dobro.

Da se ne oddaljiva. Vsekakor menim, da je treba ekonomski del delhijske deklaracije poudariti, če-

za gibanje, ki se bojuje za presejanje blokovske delitve sveta, je širina gibanja krepilni element tej težnji. In prav zaradi te izredne širine bi bilo napak pričakovati, da se bodo sedaj vseh sprejetih sklepov tudi resnično vsi držali. Na to naše neuvršene gibanje ne smemo niti za trenutek gledati romantično, ampak vedno in samo realno. In ne smemo pričakovati, da bodo uspehi prihajali čez noč.

Neposredno po drugi svetovni vojni so mnogi menili, da protikolonialna gibanja nimajo nobene možnosti. Tako je bilo v Indiji (Gandhi, Nehru) pa v Alžiru in nenazadnje v Vietnamu. Če danes pogledamo nazaj, po vseh zapletih, ki so bili, je boj proti kolonializmu navsezadnje zmagal! To sem povedal le kot primer, kot perspektivo, ki jo imamo tudi v boju za nov ekonomski svetovni red. Kajti treba je imeti neko vizijo, ne glede na trenutne težave. In prav gibanje neuvršenih ima na tem področju izredne možnosti.

Ob koncu najinega pogovora je Jože Smole opozoril še na to, da so mnogi na delhijski konferenci omenjali ime tovariša Tita, ter da se je ponovno potrdilo da ima Jugoslavija med neuvršenimi kot aktivna članica svoje trdno mesto in vlogo. Pri tem se je še enkrat pokazalo, da sta neuvršena politika in samoupravljanje za Jugoslavijo edini porok in pogoj za njeno svobodo in neodvisnost.

Bojana Žokalj-Jesih

vražnima si državama. To gotovo ni vzpodbudno. Toda v tem spopadu je vendarle vsaj konček upanja že s tega zornega kota, če pomislimo, da so si velike sile prizadevale tako eno kot drugo državo privabiti vsaka v svoj tabor, kar pa tako Iran kot Irak trdno odklanjata. Zato kljub temu, da sta Iran in Irak prekršila z

pogajanjih za zmanjšanje jedrskih eksperimentov ter je vplivala tudi pri pogajanjih za detant.

V zadnjem času (1982–83) prihaja spet do ostre konfrontacije med blokoma, ki jo še zlasti občutimo v Evropi. Apel neuvršenih na ZDA in Sovjetsko zvezo bo imel lahko določen pozitiven

Smučarski praznik borcev na Črnem vrhu

Devet prireditve »Partizanske smučine – Cerkno 45«, spomin na smučarsko partizansko tekmovanje januarja 1945 v Cerknem, so v nedeljo s tekmovanjem v veleslalomu sklenili pripadniki JLA ter nekdanji borci in borke slovenski partizanskih enot in enot iz zamejstva.

Več kot 130 likovnih del, ki so jih razstavili učenci na temo partizanskega boja pozimi, uspel partizanski miting in več kot 200 cicanov in cibank, ki so se pomerili v kategorizacijskem veleslalomu, je zgo-

ske smučine – Cerkno 45« v soboto dopoldan slovesno odprl devete smučarske prireditve, ki so se v teh devetih letih selile s Črne vrha h Kacinu na Kladije in spet na Črni vrh, je mrzel veter, pomešan s ko-

enkrat dokazali, da se ne ustrašijo tekaške smučine v še tako neprimernih vremenskih razmerah.

»Kar pomeni Foča poleti, ko se v njenih nedrjih zvrstijo številne športne prireditve, naj bi bilo Cer-

najbolj razpoloženi Bohinjski, saj so v tekih (Pristavec, Žvan in Franc Vojvoda) osvojili vse tri medalje in še posebno priznanje našega uredništva.

Diverzanti, kurirji, aktivisti, jurišči, piloti, kulturniki, bolničarji, komandirji, komandanti, komisarji... so se zbrali v nedeljo na štartu dokaj zahtevnega smučarskega teka na tri kilometre in na selektivni, vendar dobro pripravljeni veleslalomski progi. Ozračje je na štartu, med vrticami in po tekaški progi ter na cilju je bilo enkratno, prisrčno, borčevsko, partizansko. Boj za medalje ni bil v ospredju. Na Črnem vrhu je zmagalo tovarištvo, tovarištvo, ki je bilo skovano v najtežjih dneh naše revolucije.

REZULTATI – sobota.

Biatlon za slovenski pokal:

Člani – 20 kilometrov: Lanišek (Kamnik), Jelenc (Triglav), Kranjc (Pohorje-Hoče) itd.

Starejši mladinci – 15 kilometrov: Velepec (Dol), Gregorič (Ihan), Trstenjak (Kamnik) itd.

Biatlon JLA – 8 kilometrov: Sušnik (VP Škofja Loka), Nikolič, Zuber (oba VP Kranj).

Ekipno: VP Škofja Loka. **TO:** Bizjak (Nova Gorica), Šerbec in Fon (oba Tolmin).

Ekipno: Tolmin. **RS ZNZS:** Pergovnik, Godnjavec (oba Logatec), Kravanja (Nova Gorica) itd.

REZULTATI – nedelja:

Teki – ženske: Angelca Smit

Teki – moški: Janko Pristavec, Jože Žvan, Franc

Marija Zajčeva in Rado Jakin podeljujeta priznanje in zlato medaljo Partizanske smučine 45 zmagovalcu Francu Gašperinu iz Kranjske gore, ki je prejel tudi kristalno vazo, darilo našega uredništva.

Vojvoda, Gregor Klančnik, Gabrijel Pangerc, Jože Knific, Jože Švigelj, Milan Pivk, Janko Vojvoda, Franc Medja, Ivan Jošt, Ferdo Kravanja, Lojze Vodopivec, Ivan Štular-Čiro.

Anton Jeram, Zdravko Šporn, Dušan Feldin-Srečko, Lovro Korošec, Anton Varl, Roman Stana, Stane Melio, Miloš Bašin, Alojz Rejc, Edi Pilič-Crni in Stane Bobek.

Veleslalom – ženske: Poldka Švigelj, Uči Osredkar, Tončka Berlič.

Veleslalom – moški: Franc Gašperin, Miloš Jocič, Peter Podgornik, Franc Šmit, Franci Skodlar, Drago Požar, Franc Šturm, Franquillo Pizzo, Franc Grm, Franc Medja, Boris Oitzl, Mirko Faganel, Miloš Rutar, Rado Jakin, Marjan Aberšek, Janez Lušina, Srečko Tušar, Valentin Malej, Gabrijel Pangerc, Franc Murovec, Janko Prezelj, Franc Varmuž, Mirko Košnik, Milan Hrast, Igor Pignatarij, Miro Kavčič, Tone Erman, Milan Osredkar, Milan Strukelj, Mirko Fili, Jože Andlovic, Viktor Makarovič, Franc Žemva, Ivan Šubic, Rudi Potočnik, Srečko Berlič, Zdravko Okroglič, Primo Mucin, Milan Starman, Maks Završnik, Ivo Miklavič, Andrej Vidic, Ferdo Kravanja, Vlado Hmeljak.

Tone Urbas

Frnac Vojvoda (3), Janko Pristavec (1) in Jože Žvan (2), najboljje uvrščeni tekači na dokaj zahtevni in poledeneli tekaški progi na Črnem vrhu

voren dokaz čvrstega sodelovanja in negovanja tradicij smučarskih tekmovanj, začetih v najtežjih časih naše revolucije, sredi okupirane Evrope, v partizanskem Cerknem.

Ko je generalmajor Rado Jakin, predsednik prireditvenega odbora »Partizan-

smi snega obetal za vse nastopajoče in goste še eno preizkušnjo več. Toda vztrajali so tekmovalci in obiskovalci in s tem dokazali, da jim tudi vreme, ob kakršnem bi odpovedali marsikatero mednarodno tekmovanje, ne more doživeti. Biatlonci so tako še

kno pozimi«, je v kratkih besedah izrazil v pozdravnem govoru iskreno željo Rado Jakin.

Nadvse prijetno srečanje borcev, tekmovalcev in organizatorjev pa je bilo v cerkljanskem hotelu Eta, kjer so bili po podelitvi medalj, priznanj in pokalov

Ob 40-letnici požiga Toškega čela

Če sledimo zapisu Rudolfa Hribnika-Svaruna, so bili prvi pratizani v Dolomitih borci Rašiške in Mengeško-moravske čete Kamniškega bataljona in Tržiško-kranjske čete Storiškega bataljona, ki so se, potem ko so jih razbili Nemci, umaknili z Gorenjskega v Ljubljansko pokrajino.

V Dolomite so prišli v treh skupinah od 6. do 28. oktobra 1941. leta. Ko so prestopili nemško-italijansko razmejitveno črto, jih je nekaj prišlo najprej v Belško grapo, nato pa so se vse te skupine zbrale na Babni gori pod Ključem. Tam so se povezale s terensko organizacijo na Hruševem, v Gabrju in na Šujici in prek njih v Ljubljano, odkoder so se skoraj v celoti oskrbovale prve partizanske čete.

Borci razbite Kamniške in Mengeško-moravske čete so po prehodu meje ostali pod Toškim čelom blizu Kraševčeve domačije. Hrano in vse potrebno za življenje so dobivali prek Dolničarjeve na Šujici, kamor so jo nosili aktivisti z Viča. Tako se je zgodilo, da je skupina partizanov, ki jo je vodil komandir čete Ivan Bizjak-Janko z namenom, da bi prinesli hrano in izobesili slovensko zastavo na visoko lipo v vasi Šujica, zvečer 29. oktobra zadela na Italijane. Prišlo je do manjšega spopada in že po

Nemški obmejni graničarji so iz daljave fotografirali, kako gori Toško čelo, ki so ga zažgali Italijani. Bivši nemški vojak, koroški Slovenec, je fotografije pozneje dal vaščanom.

prvih strelah je padel komandir čete, zadet v glavo. Po vojni je bil razglašen za narodnega heroja.

Nemško-italijanska razmejitvena črta na območju Dolomitov je po razkrojanju Jugoslavije v aprilski vojni potekala od Šentvida čez Toško čelo, Topol, Grmado, severno od Polhovega Gradca in naprej čez Butajnovno, Lucine in Žirovski vrh. In prav Toško čelo, ki bo čez nekaj dni proslavilo 40-letnico požiga, je imelo pomemben delež v narodnoosvobodilnem gibanju.

Minuli mesec je bila redna letna skupščina KO ZZB NOV Podutik, na kateri so člani odbora ocenili dosedanje delo, precej pozornosti

pa namenili praznovanju letošnjega krajevnega praznika (10. julija) KS Podutik, ki je povezano s 40-letnico požiga Toškega čela. Iz poročila dosedanjega predsednika odbora KO ZB NOV Podutik Franca Marenčeta je razvidno, da je dosednji odbor v minulem mandatu dobro deloval, kritično pa so ocenili delo in vedenje nekaterih članov ZB, ki se ne udeležujejo sestankov in srečanj svoje organizacije. Tudi problemov ne rešujejo v okviru odbora.

V krajevni skupnosti Podutik deluje komisija za spomeniško varstvo oziroma za varstvo in obnovo pomnikov NOV in v tej komisiji s tremi člani sodeluje tudi borčev-

ska organizacija. Toško čelo je znana partizanska vas. Leta 1943 so italijanski okupatorji in domobranci vas požgali, nekaj vaščanov je bilo pobitih ali pa so padli v boju. Devetnajsti marec – Jožefov dan Italijani še danes praznujejo, toda pred štiridesetimi leti so si godovanje omislili in uresničili tako, da so domačine izgnali iz prej izropanih domačij, nato pa vas požgali.

Razen tega je bil na Toškem čelu pri Krašcu pozimi 1942/43 sedež centralnega komiteja KPS. V hiši je ohranjen bunker z vhodom pod štedilnikom, ki je skrbel za varnost članov CK. Južno pobočje Toškega čela se proti zahodu zajeda v Žirovnikov greben. V njem je mlin s spominsko ploščo, ki prča, da sta tu v letih 1942 in 1943 v popolni tajnosti delovala glavno poveljstvo NOV in POS in centralni komite KPS.

Prek Toškega čela je od novembra 1941 do marca 1942 potekala kurirska zveza med Ljubljano in Gorenjsko. Vzdrževala jo je tričlanska oborožena patrolja, ki je pošto dvigala na javki pod Toškim čelom in jo prenašala na nemško stran meje na javko na Medenskem hribu, kamor je po pošto prihajala patrolja iz gorenjskih partizanskih čet.

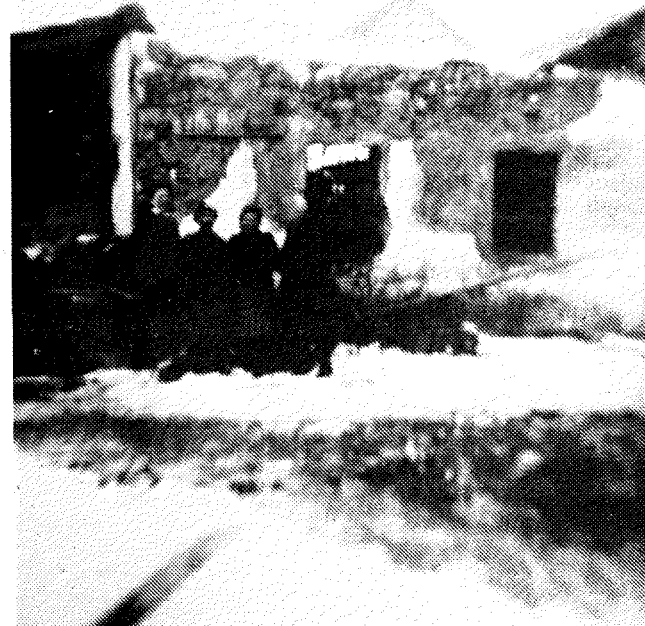
Zato je prav, da ob letošnjem krajevnem prazniku skupnosti Podutik namenimo več pozornosti dogod-

kom pred štiridesetimi leti. V okviru praznovanja naj bi na Toškem čelu odkrili novo spominsko ploščo, uredili in obnovili že obstoječe pomnike NOV.

V vseh dosedanjih zgodovinskih zapisih, knjigah in literaturi je malo napisanega, zato je predlog o pripravi in izdaji brošure, v kateri bi bil zajet pregled narodnoosvo-

bodilnega boja Toškega čela in njegove okolice, vsekakor primeren. To so potrdili tudi predstavniki družbenopolitičnih in borčevskih organizacij Podutika, sosednjih krajevnih skupnosti, šišenske in viške občine, ki so se prav tako udeležili redne letne skupščine KO ZZB NOV Podutik.

Jože Čurin

Na pogorišču Antonovčeve domačije na Toškem čelu. Spredaj Antonovčeva družina.

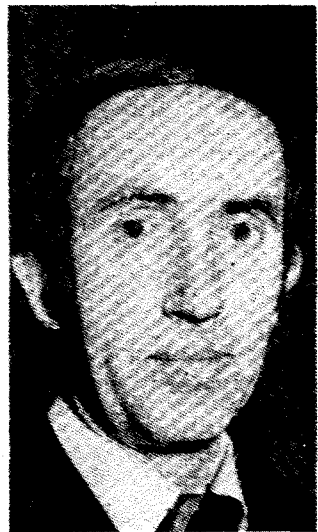
Prešernova nagrada Gorenjske za Kantato Ravensbrück, skladatelja Alojza Ajdiča

Doživetje taborišča v glasbi

Alojz Ajdič postaja v slovenskem glasbenem svetu znan šele sedaj, čeprav je že veliko napisal. V vrh slovenskih skladateljev se je uvrstil prav s Kantato Ravensbrück, s katero se je lotil težkega dela o prikazu življenja strahot v taborišču. Za svoje delo je uporabil besedila štirih pesnic: Erne Musarjeve, Katje Špurove, Vere Albrehtove in Katarine Miklav, ki so pisale verze po svojih doživetjih v hitlerjanskem taborišču. Pravzaprav se je začelo takole: Ko je bil Ajdič še fantič, mu je Katja Špurova, slovenska časnikarica, pesnica in profesorica pripovedovala o trpljenju žena v Ravensbrücku. Na besedilo njenih pesmi iz taborišča je pred leti napisal dva samospela za mezosopran in klavir. Potem so dobili še Erno Musarjevo in ogromno taboriščne literature, iz katere je izbral nekaj pesmi kot osnovo za kantato.

Veter, mraz, zavijanje psov, krakanje črnih vran. Strašen občutek! To v glas-

beni govornici predstavi uvod kantate. Pesmi so v določenem zaporedju, vsebina je trpljenje, mučenje, požiga-

je izražena v pesmi Zunaj je sonce, Erne Musar. Potem molitev za tiste, ki se bojujejo v gozdovih, pa spet delo, presunljivo medklici... krik Rusinje kot izpoved najgloblje človekove bolečine. Zima 1944 avtorice Katarine Miklav se izlušči kot žarek upanja, nekaj svetlega, privzdignjenega, Kantato končuje mogočen spev, ne kot žarek svobode, pač pa kot obsodba vsega nasilja.

Pavel Mihelčič je v predlo-

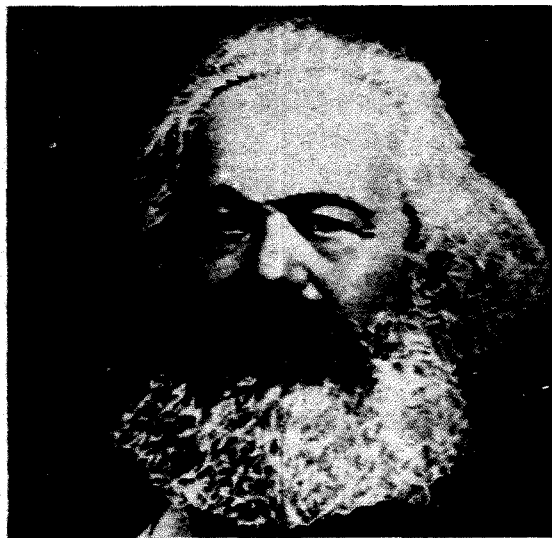
gu za Prešernovo nagrado mesta Kranja zapisal: »Pesmi, ki si sledijo po kompozicijskem videnju taboriščnih grozovitosti, ustvarjajo domala naturalistično vzdušje, po katerem občutimo hlad, neizhodnost, pa tudi optimizem in vero v prihodnost. Delo je po vsebini izredno močno, v posameznih odstavkih celo pretresljivo. Pri tem imata poudarjeni vlogi oba zbor, ki razlagata besede – verze. Orkester pa je tisti, ki daje izrečenim besedam muzikalno vrednost in izrazno zvočnost.«

Največje priznanje tovarišu Ajdiču so bile solze v očeh taboriščnic iz Ravensbrücka, ki so ga po prvi oddaji povabile, da bi skupaj poslušali to glasbeno delo. Dolej je bila kantata dvakrat predvajana po radijskih valovih. Kdaj jo bomo spet slišali? Maja, ko se bodo taboriščnice iz sedemnajstih evropskih držav srečale v Bruslju. Pa 29. novembra je načrtovana v programu proslave v Cankarjevem domu v Ljubljani.

»Zelimo, da bi bila kantata predstavljena v okviru festivala Revolucija in glasba,« pravi ena od ravenbrückskih taboriščnic Sonja Lapajne-Oblak iz odbora Ravensbrück pri komisiji za interniranje RO ZZB NOV Slovenije. »Saj to ni samo za taboriščnice iz Ravensbrücka, ampak tudi za tiste, ki so doživljali grozote v drugih taboriščih. V Sloveniji nas je živih še 1300 ravenbrückank. Težko čakamo na izvedbo; želimo pa koncertno izvedbo tega dela.«

Živa Drole

»Sto let po Marxu«

V ponedeljek se je začelo v Mariboru osrednje slovensko srečanje in posvetovanje na temo marksizem na Slovenskem pod geslom »Sto let po Marxu«. To je le ena od številnih manifestacij, ki te dni potekajo po vsej Jugoslaviji ob stoletnici Marxove smrti. Med drugim so mladi v torek pripravili tribuno na temo nacionalizem, včeraj so predstavili občinstvu nekaj iz svoje ustvarjalne literarne dejavnosti, danes pa je potekal pogovor o marksistični družbeni misli.

Včeraj je o veličini, pomenu in daljnosečnosti Marxovega dela spregovoril tudi predsednik predstava CK ZKJ Mitja Ribičič na šesti seji CK ZKJ.

Portreti in lutke Mare Kraljeve Sanja o velikem svetu

Človek kar verjeti ne more, da je bila tole v Kranju njena prva razstava v življenju, kjer je zbrala vse, ali vsaj večino tistega, kar je na likovnem področju počela več kot petdeset let.

Na otvoritvi so bili mnogi najvišji predstavniki družbenopolitičnega življenja republike, in Kranja, prišle pa so tudi njene nekdanje sozoparnice in predstavniki njene krajevnne skupnosti, ljubljanske Kolesije.

Nekomu je rekla sto, sama pa po tistem šteje, da je v resnici najbrž naslikala prek tristo portretov. Njen mož, pokojni slikar in kipar Tone Kralj, je videl bolj malo teh njenih stvaritev, kajti običajno je odšla portretirat kar k portretirancem. V hiši, kjer

je bila umetnost »doma in pri sosedu« (kajti sosed je bil Tonetov brat, tudi slikar in kipar France Kralj), je Mara hodila po svojih poteh, kolikor ji je dopuščala bližina dveh umetniško izredno močnih in sugestivnih osebnosti in kolikor so ji dopuščale družinske razmere.

Ko je, še pred vojno, za nekaj mesecev odpotovala v Pariz, kjer je slikala in obiskovala eno številnih slikarskih šol, je upala, da bo lahko v slikarstvu segala po zvezdah. Njena takratna družina, cela vrsta beograjskih slikarjev, od Čelebonovića do Baruha in drugih, so ji venomer prigovarjali: »Mara, pusti to kraljevsko bledeco, daj slikati več barve, svobodno zamahni...« Tako je

boječe začela »nekoliko drugače« in že so jo pohvalili. Bil je čas galerij, slikarskih pogovorov, dela...

Potem je prišla nazaj v Ljubljano, v svoj dom na Kolesiji in naenkrat so se ji zdeli drevesa vse preveč grobo zelena, barve nasploh prehrupne. Takrat bi bila morala, premišlja danes, oditi še kam v svet, odpotovati sama in naprej iskati svojo samotno pot. Ker pa je ostala zvesta domu, jo je s čarobno močjo privlačeval vpliv domačega umetniškega okolja, ki ji je včasih, ob njenih intimnih urah samote postal tudi težak, preveč priklepajoč.

Tako se je njen svet pejsaža in figurlike počasi zožil v portret in našel posebno posrečen izhod v njenem izje-

mnem opusu marionetnih lutk.

Vse, česar se je lotevala, je želela dodobra spoznati, preveriti že znano in dodati svoje. Po vojni, ko se je vrnila iz taborišča, je ugotovila, da so iz hiše izginile v velik zvitek spravljenosti slike na platna iz pariškega obdobja.

Prve povojne naloge na terenu so ji puščale malo časa za lastno dejavnost, zato pa je prav zaživela ob svoji prvi izdelani lutki, Cenčku, in ob vseh naslednjih, ki se jih je najprej s potrpežljivo pomočjo moža Toneta Kralja učila rezbariti. Vsak zagrižen začetek je težak in pri rezbarjenju je imela premnogokrat porezane, krvave roke. Ko pa je tehniko povsem obvladala, so začele prihajati na dan figure, ki jih še danes pomnijo otroci in odrasli.

Preiminitni butalci, ki smo jih bili nekoč na fotografijah predstavili v TV 15, so izginili neznanom zabojem vred, ta in ona lutka iz

televizijskih snemanj se je tudi zgubila... toda Mara Kraljeva kljub temu, da ji je žal za izgubljenim, ne tarna. Raje začne sukati besedo v novo smer in se spominjati, kako je dobila leta 1946 nalogo, da pri Triglav filmu ustanovi oddelek za lutkovni film. Prve izkušnje je prinesla sama iz Prage, kjer si je na študijskem bivanju dodobra ogledala, kako deluje ta reč.

»Vztrajala sem pri tem, da moramo prav mi kot majhen narod iztisniti kaj iz lutkovnega filma. Na tem področju sem videla možnost prodora naše sposobnosti navzven. Imeli smo imenitne režiserje, lutkarje in druge, pa smo zamudili pravi trenutek...«

Spominja se nekaterih poizkusov, ko so snemali celo po zasebnih kletah in stanovanjih, nekaj zanesenjakov, ki pa so si slejkoprej zavoljo neurejenih finančnih razmer in tudi širšega nerazumevanja polomili zobe.

»Nekaj teh filmčkov, skromnih sicer, pa mora še danes nekje obstajati med pločevinkami s filmskimi trakovi in kdove, če so od tistih časov sploh že prišli na dan.«

Nekam zbegana je, ko jo po telefonu kličejo znanci in ji čestitajo k razstavi. Pravi, da je nikakor ne bi pripravila, če ne bi bilo kustosinje kranjskega muzeja Bebe Jenčičeve, ki jo je vzpodbujala in jo tudi gnala, da je poiskala pri lastnikih to ali ono svojo sliko, ta ali oni portret...

Ob vrodu v hišo Mare Kraljeve so stopnice, ki so nekoč s trate vodile na teraso. Teraso so kasneje nadzidali, stopnice pa so ostale prislonjene na veliko prazno steno, kamor so domači vdolali majhen Kraljev mozaik s krilatim Pegazom. Kako simboličen vstop v umetniški dom je to in koliko domišljije se utrne ob tem na temo moči in nemoči umetniškega snovanja.

Bojana Žokalj-Jesih

Janez Čuček: Med Kubo in Indijo

Bogati in revni

V nekaj dneh bo založba Borec v Ljubljani izdala še eno knjigo, ki skuša slediti svetovnemu političnemu dogajanju. Avtor Janez Čuček v knjigi »Med Kubo in Indijo« spregovori o dejavnosti neuvrščeni med konferencama na vrhu v Havani in New Delhiju ter nudi, kakor v uvodu sam pravi, politično reportažo, ki pa vendarle sega pod površje ravni dnevnih novic. Tokrat za poskušino objavljamo le kratek odlomek iz poglavja »Bogati in revni«.

»... Nemara najbolj prepričljivo je moč težave držav v razvoju prikazati s pomanjkanjem hrane. Bangladeš ima na primer zdaj že okoli 90 milijonov prebivalcev; vsako minuto se rodijo štirje novi, kar pomeni, da ima ta azijska država vsak dan šest tisoč ljudi več! To kajpak samo po sebi ne bi bilo nič hudega, ampak tragedija je v tem, da ne morejo enako hitro večati tudi proizvodnje hrane. Tudi v Afriki je cela vrsta držav, ki imajo negativno stopnjo rasti proizvodnje hrane na prebivalca, kar pomeni, da se večja števila lačnih.

Svetovne rezerve hrane so se zmanjšale, toda razvitih to ne skrbi, zakaj zase imajo več kot dovolj. Črni oblaki lakote se zbirajo samo nad nerazvitimi, ki so zdaj bolj

kot kdaj odvisni od uvoza hrane iz razvitih držav.

Pogajanja o sklenitvi novega mednarodnega sporazuma o žitih so neuspešna, prav tako pa niso mogli uresničiti že pred leti sprejetega načrta Organizacije združenih narodov in skupine 77 o pomoči v hrani: razviti bi morali že leta 1975 dati deset milijonov ton žita, a so ga dali leta 1982 le 9,5. Svetovni program hrane je za leto 1981/82 predvideval za milijardo dolarjev pomoči v hrani, a ga niso uresničili. Malokje je videti spodbudna znamenja izboljšanja. Celo nasprotno.

Edem Kodjo, generalni sekretar Organizacije afriške enotnosti, je zapisal, da se bo leta 2000 prebivalstvo Afrike povečalo s sedanjih 460 milijonov na 810 milijonov, da pa

bo hkrati lahko Afrika zagotovila samo 60 odstotkov (sedaj 75 odstotkov) potrebne hrane za svoje ljudi!

Res pa je, da je imel tudi razviti svet resne težave. Londonski Economist je sredi oktobra 1982 zapisal, da je jesen tega leta najbolj živčno obdobje za svetovne banke v zadnjih petdesetih letih. Vse več je bilo napovedi ali pa vsaj razglabljanj o morebitnem velikem polomu, kakršen je bil leta 1929.

Sedemnajstega maja 1982 bi moral ameriški Drysdale Government Securities plačati 160 milijonov dolarjev dolga newyorški Chase Manhattan Bank. Toda Drysdale ni imel toliko denarja, in je bankrotiral.

Osemnajstega junija so pod londonskim Blackfriars Bridgeom našli truplo Roberta Calvija, predsednika največje italijanske zasebne banke (Banco Ambrosiano). Preiskava je odkrila, da je nekam »izginila« milijarda in šesto milijonov dolarjev.

Petega julija je propadla ameriška Penn Square Bank,

kar sicer ne bi bilo nič posebej dramatičnega (samo v prvih šestih mesecih leta 1982 je propadlo 33 ameriških bank!), če se ne bi izkazalo, da si je ta banka za svoje kliente sposodila pri drugih ameriških bankah skoraj dve milijardi dolarjev!

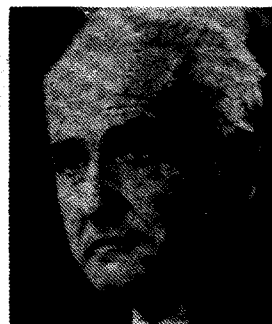
Toda najhuje je šele čakalo uglajeni svet bankirjev.

V petek, 13. avgusta, je Mehika zaprla banke in objavila moratorij, kar pomeni, da je za določen čas (kasneje so se začasno dogovorili za devetdeset dni) prenehala odplačevati dolgove, ker kratkomalo ni imela denarja. Mehikiški dolgovi so tisti trenutek že presegli osemdeset milijard dolarjev, največji del (več kot 60 milijard) okoli 1100 zahodnim bankam!

Mehiki so upniki hitro prišli na pomoč, saj jim kaj drugega ni preostalo. Kadar je kdo zares izjemno zadolžen, so upniki prav tako, če ne še bolj, v skrbah kot on sam. Mehiki so pomagali zato, da bi jo spravili na noge in (čeprav kasneje) tako vendarle nekako dobili svoj denar nazaj; še bolj pa zato, ker so se bali, da bi bil lahko njen bankrot (kar seveda lahko odpre razpravo o tem, ali država sploh lahko bankrotira) začetek veržne reakcije, ki bi naposled podrla celoten mednarodni denarni red...«

Nova knjiga dr. Metoda Mikuža

Svet med petinštiridesetim in sedeminpetdesetim

Naš pokojni, priznani slovenski zgodovinar dr. Metod Mikuž je imel v svojem delu še veliko načrte. Tako je načrtoval cikel treh del v katerih bi zajel svet po vojni vse do leta 1976.

Med njegovimi rokopisi se je vendar ohranilo toliko dokončanega gradiva, da bodo bralci lahko segli vsaj po prvih dveh knjigah. Pred dnevi je na tiskovni konferenci predstavila Cankarjeva založba iz Ljubljane prvo knjigo, ki zajema čas med 1945. in 1957. letom. Gre torej za časovno obdobje, katerega sodobnik je bil dr. Metod Mikuž; zato založniki po-udarjajo, da gre v tej knjigi za osebni pogled na dogajanja.

seveda z znanstvenim pristopom zgodovinarja h gradivu. Marsikomu bo zgodovinarjeva pripoved o tem polpreteklem času izostrila podoba nekaterih pomembnih dogajanj, od vprašanja hladne vojne in dogajanj za tako imenovano »železno zaveso« pa do mirovnih konferenc, Marshalovega načrta, informbiroja in drugih, pomembnih za današnji čas, kot je na primer ustanovitev Izraela, korejska vojna, dogovarjanje o popuščanju med blokom...

Prva Mikuževa knjiga o svetu po vojni se končuje z dogajanjem v Združenih državah Amerike, kjer je bil tisti čas, leta 1957 še vedno predsednik Eisenhower, ki je 9. septembra tistega leta podpisal zakon o zavarovanju volilne pravice črncev...

Knjiga zajema z uvodom vred pet poglavij in je opremljena s fotografijami pomembnejših osebnosti in dogodkov. Besedilo sta pregledala ter izbrala fotografije Marjeta in Jure Mikuž, knjiga pa je izšla v 2000 izvodih.

B. Z. J.

Zgodilo se je marca 1943

Moja botrica je bil moj očka

Samomor člana okrožnega komiteja na jeseniškem gestapu - Partizanova pisma družini v taborišče

Marca 1943. leta je bilo taborišče jeseniškega okrožnega komiteja na dobro skritem kraju za Ajdno pod Potoki, malo nižje od kraja, kjer so arheologi odkrili ostanke stare naselbine. Dopoldne 16. marca je taborišče preletelo letalo. Sekretar Gabrin je zmajal z glavo, se prestopal od enega do drugega drevesa, da bi ga bolje videl in zamrmral: »Le zakaj leti nad nami brez ropota? Zakaj je pilot izključil motor?«

»Noče vznemirjati otrok,« se je pošalil Šmid.

Letalo se je izgubilo proti Begunjam.

Cez pol ure je izza smrek odjeknil rezek in shriljiv poziv: »Halt, Hände hoch! Waffen ablegen!« (Stoj, roke kvisku! Odvrzite orožje!)

Gabrin, Čiro in Boris so se vsak po svoji poti pogrnali v hrib in srečno utekli nevarnosti. Le Janez Šmid je imel smolo. Skočil je proti gostim smrečicam naravnost gestapovcem in raztrgancem v roke. Iz gozda je odjeknil pretresljiv krik. Zvezanega so odpeljali na Jesenice. Čez štiri dni je Janez Šmid naredil samomor. O tem mi je tedanji občinski delavec (danes jim pravimo delavci komunale) Ciril Košir povedal tole:

»Nekje v drugi polovici marca 1943. leta mi je nadzornik Trilar ukazal, da moramo ob devetih zvečer pri Jasencu na Murovi na Jesenicah vzeti konja in voz ter priti do sedeža gestapa. Ko sem zvečer prišel tja, sta me ta že čakala Trilar in občinski delavec Slemenšek. Gestapovci so nas poklicali v prvo nadstropje. Na hodniku so bili zbrani vsi jeseniški gestapovci in njihov tolmač Franc Kompan s Stajerskega. Dva brata Kompan sta bila pri Nemcih na Jesenicah za tolmača. V prvem nadstropju je bila poleg drugih prostorov majhna soba, ki so jo nekoč Stanovnikovi uporabljali za shrambo. Gestapovci so prostor izpraznili in vanjo postavili vojaško po-

steljo in žično mrežo. Sobico so uporabljali za samico za najpomembnejše zapornike. »Za važne jezike«, bi rekli obveščevalci.

Druschke mi je ukazal: »Pojdi noter in privleci ga ven!«

Nisem vedel, kdo je noter, niti to, ali je živ ali mrtev. Tisti, ki je bil noter, je postal premaknil iz vogala v vogal, tako da so se vrata lahko le delno odprla. S težavo sem se bočno zrinil v sobo. Joj, kako grozovit prizor sem zagledal! Ob postelji je sedel Janez Šmid. V obraz je bil moder, jezik je imel čudno zavrt in bil je že trd.

Prepričan sem bil, da je naredil samomor. In to nena- vadno; kaj takega še nisem videl, niti o čem podobnem bral. Slišal sem že, da se je ta ali oni obesil na kljuko vrat ali okna in nato sedel, toda do tal je samomorilcu manjkalo vsaj še centimeter ali dva. Šmid pa je sedel, in to trdno sedel tik ob postelji. Iz planinskih gozdic je vzel usnjeno vezalko, napravil zanko in si jo potegnil za vrat, nato pa drugi konec zvezal za posteljo. Še prej pa posteljo zrinil do vrat, kolikor se je dalo, da bi zadržal tistega, ki bi skušal priti v sobo in mu preprečiti namero.

Po teh pripravih je verjetno silovito trzil z glavo in s telesom nazaj in vlekel, dokler se ni zadušil.

Položili smo ga v krsto in pokopali, ko je ura odbila polnoč. Gestapovci so nam zabičali, da o tem ne smemo nikomur črhiniti niti besedice.

Janeza Šmida je do smrti hudo pestilo življenje. Rodil se je 1902. leta na Selu pri Bledu v zelo revni družini. Bil je najstarejši od sedmih otrok in star komaj osem let, ko mu je umrla mama Francka, najmlajši, Fric, pa je bil star šele nekaj mesece. Oče Janez, ki se ni več poročil, se je z otroki preselil v naselje Zazer na Bledu. S svojimi konji je razvažal pivo po blej-

skih gostilnah. Tik pred prvo svetovno vojno je moral oddati konje za avstroogrsko vojsko, potem pa so ga poslali na fronto, kjer je padel. Blejska občina je pet odraslih otrok dala služiti na kmete, najmlajša dva, Frica in Meri, pa v rejo Pukčevi Rezi.

Janez je šel najprej za hlapca k nekemu kmetu v Bohinj, februarja 1920 pa se je zaposlil pri graščinskem upraviteljstvu na Bledu. Leta 1929 se je zaposlil v jeseniški železarni. V njegovi delavski knjižici je zapisano, da je takoj postal član bratovske skladnice. Iz ohranjene izkaznice Saveza metalških radnika Jugoslavije (SMRJ) je videti, da je 1929. leta postal član te napredne sindikalne organizacije.

Težko je reči, kdaj je postal član komunistične partije. V njegovem življenjepisu, ki ga hrani Tehniški muzej železarne Jesenice, piše, da že v mladosti.

Revščina je vse Šmidove uvrstila med borce za delavske pravice. Janezov brat Franc, z ilegalnim imenom Ljubo, je bil tudi prvoborec, spomeničar.

Janez Šmid se je 1936. leta poročil s Franciško Jenstele s Koroške Bele (Franciška je sestra Julke, ki je bila po nesreči ustreljena v Baragovi koči pod Stolom, o kateri sem pred kratkim pisal v TV-15).

»Moj mož Janez je znal biti resen in vesel,« mi je pripovedovala Franciška. »Rada sva hodila po planinah in vsako leto sva šla z družbo na Stol. Bil je nadarjen in je veliko bral marksistično literaturo, čeprav je bila njegova šolska izobrazba komaj omembe vredna. Poznal sva se in bila večkrat v družbi z znano gorjansko revolucionarko Marijo Žumer-Potočnikovo (1900 Sp. Gorje, 1944 taborišče Ravensbrück), ki je bila pred vojno sekretarka okrožnega komiteja KPS Jesenice, in njenim možem, komunistom in

španskim borcem Francem Potočnikom.

Po okupaciji so moža zaprli v Begunje in po treh tednih izpustili. Julija 1941. leta se je umaknil v ilegalo. Pred zimo 1941 sem za možem izgubila sled. V začetku januarja 1942 pa mi je po zvezi iz Dražgoš poslal kratko sporočilo, napisano na majhnem listku, iztrganem iz žepnega bloka. Listek še hranim.

Po dražgoški bitki se je mož z desetimi partizani vrnil v bližino Jesenic. Prišel je zvečer, iztrpan, shuššan, bled in prehlajen. Tistega snidenja ne morem pozabiti. Šest dni je ostal doma, da si je opomogel. Vse dni je čistil puško.

Zjutraj ob pol štirih je odšel v hosto. Še danes slišim njegove oddaljujoče se korake po zmrazem snegu. Spominjam se, kako mi je pripovedoval o dražgoški bitki, o hajki po zasneženi Jelovici. Pa tista njegova nezlomljiva vera v zmago, ki je sevala iz njegovih besed, oči in obraza! Le še nekaj dni, morda mesec ali dva, pa bo plaz odnesel hitlerjance.

Poleti 1942. leta so naju s hčerko izgnali v taborišče Verenfels pri Nürnbergu. Mož mi je večkrat pisal, nikoli ni pozabil mojih in hčerkinih godov in rojstnih dne- vov. Včasih mi je v dvomu ali sem dobila čestitko po dvakrat pisal, naju s hčerko spodbujal in si želel čimprejšnjega snidenja.

Na prvi razglednici se je podpisal kot striček, v vseh naslednjih pa nama je pisal kot ženska, kot najina botrica. Razen prve kartice, ki jo je sam naslovil na naše taborišče in se podpisal kot striček, je vsa druga pisma naslovil na znanca, delavce v Stuttgartu, le-ti pa so na novo ovojnico napisali moj na-

slov. Tako pismo za upravo taborišča ni bilo sumljivo, ker je bil na njem poštni žig nemškega mesta. Nekaj pism pa so mi prinesli ljudje, ki so prišli na obisk k sorodnikom v taborišče.

S Franciškinim dovoljenjem objavljam nekaj odlomkov iz teh pism:

»Nastopilo je novo leto, leto muke in trpljenja. Težko mi je bilo, ko Vama nisem mogel sam voščiti božičnih praznikov in srečnega novega leta 1943. Bogve, kaj nam bo prineslo to leto? Upam pa, da nam prinese mir in konec te vojne in veselo in srečno snidenje.

Kako Ti kaj gre in pa Ivankici? Vem, da težko prenašate to trpljenje tako daleč v

na Julkin grob, a ti odkrito povem, da mi je bilo dano samo trikrat priti do nje (do Baragove koče, opomba J. V.), kajti vse poletje so nam bili ti psi za petami, tako da nisi bil varen niti na enem koraku. Zdej je sneg, nam jih pa spet obetajo...«

»Draga Francka! Januar 1943.

Marsikdaj se mi prikade skrita solza, solza bolečine in trpljenja, ko premišljujem, kaj smo zakrivali, da so nas tako ločili. Vsega tega so krivi ljudje brez čuta, brez srca do svojega bližnjega, ljudje izdajalci, bratje judeževi. Toda tudi zanje bo prišel dan kazni.

Veliko bi Ti lahko pisal o takih ljudeh, pa je bolje, da se človek ne razburja preveč...«

»Draga Francka! Februar 1943.

... Kako zelo bomo znali ceniti našo svobodo, zgrajeno in ustvarjeno na krvi naših najdražjih, kako bomo znali ceniti in spoštovati vse te žrtve, katerim ni bilo dano, da bi dočakale to zlato svobodo.

Francka ne obupaj, le ju- naško naprej...«

»Draga Francka! Marec 1943. (Pisano pred piščevo smrtjo, opomba J. V.)

Zopet imam priložnost, da Ti napišem nekaj vrstic. Kako Ti kaj gre? Ali si zdrava in pa Ivankica, ali je že kaj pozabila na botrico?

Pri nas je sedaj lepo vreme, toplo, snega je malo, dolina je že vsa kopna kot pomlad.

Upam, da tudi v naša srca prihaja pomlad, da se bosta tudi v naših srcih odtajala sneg in led, kajti ni več daleč čas, ko nam bo sijalo sonce sreče, miru in svobode...

Trnova so naša pota. Usoda nam je namenila, da bomo morali izpiti to čašo do dna.

Tare pa me še druga skrb. Ne vem, če bodo drugi razumeli ta boj? Da bi mi kdo ne očital krivde za žrtve, ki so padle za svobodo naroda. Danes je to težko razumeti, ko pa nam posije sonce svobode, takrat bodo te žrtve poplačane v spominu slehernega človeka. Zato ne smemo obupati, trdno moramo biti prepričani, da je vse minljivo in tudi tega bo konec...«

Jože Vidic

FRANJO BAVEC-BRANKO

3

Pohod 30. divizije v Brda in Beneško Slovenijo

Štab 30. divizije je po teh spopadih presodil, da so imeli opravka z izvidniškimi enotami. Ukazal je menjati položaje enot, da bi preprečil sovražniku napad, hkrati pa jih približal dolini Nadiže, kjer naj bi se nova napadli sovražni promet. Premaknili so se, že 5. na 6. februar ponoči. Osemnajsta brigada je zasedla vasi Gornji in Dolnji Mršnin nad dolino Nadiže z nalogo, da napade sovražni promet v nadiški dolini in poruši ceste. Desno od nje se je 17. brigada razporedila v vaseh Matajur, Barča in Lažac ter zavarovala divizijo iz linške smeri. Devetnajsta brigada je ščitila hrbet 17. in 18. brigadi na položajih Svinska planina-Livek z dvema bataljonoma, tretjega pa je poslala v zasedo na cesto v dolino Soče z nalogo, da napade sovražni promet in poruši cesto med Tolminom in Kobaridom.

V dolini Soče in Nadiže

Štab 18. brigade je takoj po prihodu na položaje poslal 2. in 3. bataljon v zasedo na cesti Špeter Slovenov-Kobarid, 500 metrov južno od vasi Stupica in proti Logu. Zavzeli so položaje ob cesti in se dobro maskirali, da jih ne bi prezgodaj odkril sovražnik.

Okoli 10. ure sta se od Špeta Slovenov

izza ovinka prikazala dva vojaška tovorna avtomobila z vojak. Počasi sta vozila proti Kobaridu. Mitrалjezci so jih spremljali s strojničnimi cevmi, da bi lahko takoj streljali, če bi Nemci opazili zasedo.

Sovražnik ni ničesar opazil. Peljal se je naravnost v zasedo. Dobro odmerjeni dolgi rafali strojnic in ogenj pušk so opravili svojo. Tovorna avtomobila sta obstala, ko je bilo precej vojakov že mrtvih in ranjenih. Tisti, ki so preživeli prve dolge rafale, so se začeli braniti. Poskakali so največ v Nadižo, ki teče tik ob cesti. Začeli so se srdito braniti in se umikati proti Špetru Slovenov. Nekaj jih je še padlo, drugi pa so se uspeli umakniti, ker je četa, ki je imela nalogo zapreti pot ob Nadiži, prepozno prišla do reke.

Nekaj vojakov je ostalo na tovornih avtomobilih. Skupina borcev 2. bataljona pod vodstvom namestnika komandanta Mirka Groma jih je napadla in končno uničila, vendar je pri tem padel namestnik komandanta. Tovorna avtomobila sta bila uničena, obležala je 16 sovražnikov, 11 pa je bilo ujetih. Brigada je zaplenila 2 strojnice, 4 brzostrelke, 12 pušk in 5 pištol, 16 zabojev streliva za strojnice, mnogo ročnih bomb in druge vojne opreme. Minerji so medtem razrušili cesto.

Istega dne je Kosovelova brigada s svojim 3. bataljonom postavila zasedo na cesti Tolmin-Kobarid nasproti vasi Kamno. Minerji so porušili most ter minirali cesto pred položaji 3. bataljona s 50 kilogrami eksploziva, ki so ga nameravali aktivirati, ko bi na mine zavozila sovražna vozila.

V prvih popoldanskih urah je okoli dveh iz smeri Tolmina pripeljal tovorni avtomobil pred zasedo. Druga četa bataljona ga je napadla in uničila. Padli so štirje nemški vojaki in trije domobranci, med katerimi je bil tudi neki inž. Simčič, domobranski oficir. V njegovi torbici so med službenimi dokumenti in listinami organizacijskega štaba slovenskega narodnega varnostnega zbora našli tudi pismo njegovega prijatelja. V njem mu je svetoval, kako naj organizira in izpopolni domobranske čete v Tolminu in Kobaridu za boj proti osvobodilnemu gibanju na Tolminskem. Zaplenili so strojnico »šarec«, 3 brzostrelke, 3 puške s strelivom in drugo opremo, med drugim tudi 200 kilogramov tiskanih letakov s protipartizansko propagandno vsebino.

Cez kako uro se je sovražnik ponovno pojavil iz tolminske smeri z dvema tovornima avtomobiloma vojaštva v spremstvu dveh tankov. Minerji so aktivirali mino na cesti, toda eksplozija je prepozno. Prvi kamion je z vso hitrostjo odpeljal proti Kobaridu, zadnji kamion in tank pa sta bila za eksplozijo. Začeli so streljati proti partizanom. Bataljon se je moral umakniti čez Kolovrat. Nastanil se je v beneški vasi Dreka in se z zasedami zavaroval na dohodih iz soške doline.

Sovražnik je tako 7. februarja 1944 dobil dva huda udarca v soški in nadiški dolini. Štab divizije je uspešno izvajal svoj načrt in je imel ves čas pobudo v svojih rokah. Dotedanja taktika menjavanja položajev se je pokazala kot edina pravilna na tem ozemlju, posejanem s sovražnimi postojankami,

ki ga razen tega sekajo globoke doline, zlasti Soče in Nadiže, ter prepletajo odlične ceste. Sovražnik ni mogel uspešno uporabiti svojih sil, če so enote pogosto menjale položaj. Njegovi poizkusi, da bi z letali in izvidniškimi bojnimi skupinami ugotovil razporeditev divizije, nato pa zbral dovolj sil za odločen napad, doslej ob taki taktiki enot 30. divizije niso uspeli.

Tako je tudi po tej uspešni akciji v dolini Soče in Nadiže štab 30. divizije 7. 2. 1944 izdal povelje, naj se 18. in 17. brigada premakneta čez Nadižo v zahodno Benečijo, 19. brigada naj gre čez Sočo na levi breg v bližino Kobarida na linijo Ravne-Drežnica-Kosec z nalogo, da s svojimi akcijami ogroža sovražno postojanko v Kobaridu, dokler bo glavna divizija v zahodni Benečiji. Obe brigadi pa naj bi delovali čimboli samostojno na ozemlju zahodnih narodnostnih meja v smeri Režije, predvsem v agitacijsko-propagandnem smislu poleg vojnih akcij.

Brigade so vse odšle na novo določene položaje v noči na 8. februar. Za seboj so spotoma še enkrat temeljito porušile ceste v dolini Nadiže. Zjutraj naslednjega dne je 17. brigada že bila v vaseh Macaroli in Zapotok. Zavarovala je smer proti Cedadu in Fojdi. Osemnajsta pa se je nastanila v vaseh Logje in Platišče. Zavarovala se je proti Kobaridu in Viškorski. Štab divizije je bil v Logh.

Kosovelovci so se prvič srečali s prebivalci na levem bregu Soče. Prvo srečanje kosovelovcev s prebivalci krajev vzhodno od Kobarida pa je bilo za ves njen sestav več kot prijetno presenečenje. Niti novembrska ofenziva in ne strahovanje domobrancev, ki so zaradi odsotnosti partizanskih enot zelo svobodno hodili, niso omajali duha.

Uporni Tolminci so z veseljem sprejeli Kosovelovo brigado. Borci so z njimi kma-

Bojna pot Gabrijela Frjana-Škorca

Do Gabrijelovega doma z Bleda niso pogoste avtobusne zveze, zato sem se odpravil v Ribno kar peš v lepem sončnem zimskem dopoldnevu. Vas Ribno je danes samostojna krajevna skupnost, ki združuje še vasi Selo Koritno in Bodešče. Prav iz te današnje KS Ribno je bilo 148 aktivnih borcev NOV in POS, aktivno je za OF delalo 580 vaščanov. Če odštejemo otroke, vidimo, da so skoraj vsi, razen posameznikov, prispevali svoj delež za osvoboditev. Šestindeset borcev in aktivistov je padlo v bojih ali pa so bili kako drugače žrtve nacističnega nasilja, precej družin pa je bilo izseljenih in pregnanih. V letih 1944-45 so kmetje iz Ribnega in okoliških vasi s konjsko vprego vozili hrano in drugo za enote Devetega korpusa daleč čez Jelovico v Selško dolino, kjer so vse preložili na vozove tamkajšnjih voznikov, le ti pa so vse to prevažali dalje čez Blegoš na Primorsko.

V Ribnem pri Bledu se je rodil 8. aprila 1912 Gabrijel Frjan, po domače pri Sodarju. Gabr, kot so ga imenovali, je osnovnošolsko izobrazbo dobil v tamkajšnji šoli v Ribnem. Nato se je hotel izučiti čevljar-ske obrti, a mu oče tega ni dovolil: »Tesar boš, kakor sem jaz«, mu je dejal. Tako se je izučil tesarske obrti pri Valentinu Kristanu na Selu, ki je imel tesarsko obrt in žago. Ko je bil Gabr star šele 14 let (bil je najstarejši otrok v družini), mu je umrla mama. Oče je imel poleg Gabra še tri sinove.

Pomladi leta 1933 je Gabr odšel služiti vojake v Karlovac, v drugi inženirski polk, nato so ga poslali v Beograd, na Avalo. V aprilu 1934. leta so na Avali razstrelili stari grad, ki je stal tam, kjer je sedaj spomenik Neznanemu vojaku. Gabr je prav za temelje tega spomenika delal betonske opaže in ima še shranjene fotografije. V oktobru 1934 so ga poslali v Francijo, ko je bil ubit kralj Aleksander. Tam je, poleg še nekaj vojakov, ki so za to priložnost dobili nove vojaške uniforme, bil na častni straži ubitemu kralju pred prevozom v domovino.

Ko je odslužil vojsko, se je vrnil domov, pridno delal, tesaril in pomagal pri delu tudi doma. Sestajal se je z znanimi uporniki in glasniki ljudske

vstaje, ki je sledila v letu 1941. Ze takoj prve dni po zasedbi naše dežele so se znani predvojni komunisti in revolucionarji umaknili v ilegalo, kajti vedeli so, da jih čaka boj za življenje in smrt. Gabr se ni takoj 1941. leta priključil tem prvoborcem, pač pa je imel stalne stike z njimi. Z Jožetom Graceljem-Darkom sta videla pri partizanih mitraljez že v poletju leta 1941 v Taležu (Jelovica), ko jima ga je razkazoval narodni heroj Tonček Dežman iz Lesc.

Gabr je tako postal že takoj na začetku prvih partizanskih skupin njihov obveščevalec in aktivist. Aktivno se jim je pridružil 19. junija 1942 v Cankarjevem bataljonu na Jelovici. Medtem je že izgubilo nekaj prvoborcev življenja, kot npr. Jaka Bernard s Koritnega, ki je

Gabrijel Frjan-Škorec

bil 9. februarja 1942 hudo ranjen. V globokem snegu se ni mogel umakniti Nemcem, zato se je ustrelil sam. Gabr je ob prihodu k partizanom dobil ime Škorec. Ze prvega avgusta istega leta je odšel z Jelovice na Pokljuko in bil postavljen za vodnika 1. čete Poključkega bataljona. Ze v septembru istega leta (42) pa je postal komandir 1. čete Stražišarjevega bataljona, kot so ga takrat imenovali. Dne 10. oktobra 1942 sta šla s kurirjem poizvedovat v Bohinj, v Nemški rovt in sta tam padla v nemško zasedo. Ko sta se približevala dogovorjenemu kraju z aktivistom iz vasi, sta se skrila v grmovje. Kurir se je iznenada znašel pred nemško patruljo, ki ga je v hipu požela, Škorec se je še

bolj pritajil v grmovju in jo srečno odnesel.

Ko je bil Škorec komandir 1. čete na Pokljuki, so bili partizani v stalnih akcijah. Neke noči konec septembra je njegova četa izvedla kar tri akcije hkrati. Škorec je partizani na Pokljuki do konca junija 1943. leta, vodstvo te čete pa je od njega prevzel Ivan Gregorka-Nace iz Poljsice.

Po dohodu s Pokljuke je bil Škorec vključen v komite Jeseniško-bohinjskega okrožja. Postal je terenec. Prav on ima največ zaslug za ustanovitev vaških odborov OF v letu 1943 na območju Ribnega in tudi drugje v tem delu Gorenjske. Delo na terenu je opravljal do 17. decembra 1943. leta, nato je bil poslan na Primorsko v 30. divizijo za intendanta. Proti koncu vojne je šel s to divizijo čez Vipavo proti Trstu in je tudi med prvimi vstopil v Trst. Ze v osvobojenem Trstu je ostal deset dni, potem ga je pot vodila v Maribor v 3. brigado KNOJ.

Na svojem domu v Ribnem je vodil zadržno gostilno do leta 1954. Bil je tudi predsednik KZ v Ribnem do upokojitve v letu 1959. Vse do leta 1979 je bil tudi predsednik ZZB NOV v Ribnem. Toda tudi v pokoju še vedno ne miruje. Poleg dela doma je delal v družbenopolitičnih organizacijah v svojem kraju. Veliko let po vojni je v predsedstvu ZZB NOV v občini Radovljica in je tudi sprejel odlikovanja za medsebojno sodelovanje borcevskih občinskih organizacij. Odlikovanj vseh vrst ima kar enajst. Tovariš Škorec danes še vedno živi v Ribnem z ženo, otroki in vnuki. Zdravje je še kar dobro, le astma ga precej hudo daje, vedrina in zanos pa ga držita trdno pokonci. Tudi žena je bila partizanka.

JOŽE AMBROŽIČ

Pregnani slovenski zdravniki

Okupator je iz štajerskega dela Slovenije med drugimi v Srbijo prisilno izselil tudi 29 zdravnikov

Zdravniki so bili izgnani z Bizeljskega, iz Gornjega grada, Hrastnika, Laškega, Ljutomer, Maribora (11), Oplotnice, Polzele, Ptuj (2), Ruš, Slovenske Bistrice, Slovenj Gradca (2), Topolšice, Trbovelj, Velenja in Zaleca. Transporte so prevažali prek Zidanega mosta, Slavonskega broda, Sarajeva in Užice v ožjo Srbijo. Dvojici, in sicer dr. Joži Furlanu in Alojziju Turšiču se je posrečilo odskočiti v Zagreb in se pritiho-tapiti v Ljubljano. Nekaj zdravnikov pa so izgnali na Hrvaško v zbirališče v Slavonski Požegi. Srbske oblasti so slovenske zdravnike napotile v posamezne kraje. Nekateri so si nato sami poiskali zaposlitev.

Naši zdravniki so bivali v srbskih krajih: Arandjelovac, Belanovica, Beograd, Blaževac, Čačak, Čuprija, Gornje Dobrinje, Gornji Milanovac, Kaonik, Kosjerić, Lazarevac, Ljig, Mataruška banja, Novi Pazar, Pečeka, Požarevac, Preljina, Prnjavor, Rudnik, Sabac, Užice, Užicka Pože-ga, Valjevo, Veliki Crljeni, Vrnjačka banja, Zagradje in Zlatibor.

V Srbijo so bili pregnani slovenski doktorji: Andrej Arnssek, Josip Benčan (ubit 1942. v Novem Pazaru), Vinko Brencić, Franc Brumen, Anton Cizelj, Jernej Černe, Mirko Černič, Franc Delak, Janja Horvat, Martin Hor-

vat, August Hribovšek, Ciril Kavčič, Adolf Ločniškar, Stane Lutman, Eman Pertl, Eva Petrovič-Schaubach (njen mož je bil ustreljen 1941. v Kruševcu), Jože Picej, Maks Pohar, Ciril Porekar, Janko Rak, Tone Ravnikar, Julij Saje, Jože Sekula, Vinko Tanjšek, Anton Vilimek, Borut Vrščaj in Adolf Zorec. Osem se jih je prebilo iz Srbije v Ljubljansko pokrajino, dva pa v Zagreb. Vsi ti izseljeni zdravniki so postali že takoj pristaši odporiškega gibanja in so sodelovali v narodnoosvobodilnem boju, nekaj pa se jih je priključilo partizanskim enotam. Posamezni so bili že borci v Užiski republiki in so bili odlikovani s partizansko spomenico 1941. Za sodelovanje se niso odločili le mladi, marveč tudi starejši, in celo že stari slovenski zdravniki.

Delo ni bilo lahko, ker ljudstvo ni bilo enotno v odporu zoper okupatorja. Ljotičevci in Nedice-va uprava z žandarji so bili okupatorjevi hlapci, kmalu pa so začeli tudi kapitalistično usmerjeni Pečančevci četniki in naposled tudi ravnogorski - Mihajlovičevci četniki kolaborirati z okupatorjem. Slednji so pomagali Nemcem razbiti Užisko republiko. Partizanska glavnina se je pomaknila iz Srbije in nadaljnje partizansko delo v Srbiji je bilo do septembra 1944 omejeno na pod-

talno ilegalno gibanje, ki pa je do osvoboditve Srbije bilo kljub temu vedno in povsod navzoče in živahno.

Četniki, ljotičevci, nedicevci in drugi kolaboracionisti so splošno vse Slovence, ki so sodelovali z NOB, imenovali: neprijatelj broj jedan! Slovenski zdravniki aktivisti in ilegalni partizanski zdravniki so bili izpostavljeni splošnemu nasilju in preganjanju. Celotiralice so bile izdane za njimi. Na voljo pa so bili zdravniški partizanom in sodelavcem dan in noč.

Posebna policija-srbska inaci- ca gestapa je zdravnike posebno preganjala, ker je naklepala, da pride tako do partizanskih javk. Se bolj so se morali varovati in skrivati pred dolglasimi bradači četniki, klavci in njihovimi ter okupatorjevimi pomagači. Srbski somišljeniki so našim aktivistom govorili, da stalno nosijo svojo glavo v torbaku (cekarju)...

Vsi v Srbijo pregnani slovenski zdravniki so se častno, dasi-ravno nevarno in tvegano, vključili v narodnoosvobodilni boj. Imeli pa so srečo, da so razen ene izjeme preživeli odnesli zdravo kožo in se vrnili v svojo rodno Slovenijo - nekateri tudi v partizanski uniformi.

Prim. dr. Ciril Porekar-Humski

Štiridesetletni jubilej Lukove jame

Tudi Lukova jama v navpičnih skalah nad Podstenami pri Banja Loki je preteklo leto slavila svoj štiridesetletni jubilej. V mesecu maju leta 1942 se je za nekoliko časa tu naselil vod 2. čete 2. bataljona Kočevskega odreda. Jama je precej prostorna, in je bila zato kot nalašč pripravna za partizansko taborišče. Bila pa je zelo težko dostopna. Vanjo ali iz nje so lahko prišli partizani samo podnevi, kajti z zunanjim svetom je bila povezana samo po ozki in zelo nevarni stezici, ki se je vzpenjala nekako v sredini previsnih sten. Svetil partizanski borci niso smeli uporabljati, ker bi z njimi pritegnili pozornost Italijanov. Ti bi jih kaj hitro zasuli s topovskimi granatami. Partizani so imeli v jami samo prenočišče in kuhinjo, kajti podnevi so bili vedno na terenu v zasedah ali pa v sabotažnih akcijah. Taborišče v Lukovi jami je bilo za tiste čase skoraj idealno. Notri je bila primerna in stalna temperatura. Največ pa je bila vredna dobra naravna streha. Le včasih se je iz kakega kapnika - stalaktita - utrnila kapljica vode.

Lukova jama se je imenovala v starih časih Jama nad Podstenami. Po ljudskem izročilu pa se je v njej naselil mlad poročni par, ker ni mogel nikjer dobiti stanovanja. Možu je bilo

ime Luka. Žena je bila doma iz Zgornjega potoka pod Brigo. V jami sta živela dve leti. Po njunem odhodu tamkajšnji ljudje niso govorili več o Jami nad Podstenami, temveč o Lukovi jami. To ime se je ohranilo do danes. Luka je bil znan kot zelo dober delavec, posebno kosnja mu je šla dobro od rok. On je živel za to, da bi lahko delal, danes pa mnogi delajo za to, da bi lahko živeli. Torej je bil mlad zakonski par izredno skromen, kar je tudi lepa čednost.

Takrat ni bilo treba mladoporočencem izbirati barve in stila pohištva, stenskih in talnih oblog ter drugega blišča. Zadostovalo je skromno ležišče na tleh in preprosto ognjišče. Danes pa mladi pari takoj zahtevajo od družbe moderno opremljeno stanovanje, četudi solidarnostno. V stanovanju mora biti tudi takoj televizor, pred stanovanjem pa avto. Tem ljudem ne bi nič škodovalo, če bi se malo zamislili v današnji položaj delovnega človeka, ki si mora od svojih ust in svojih družine marsikaj odtrgati, da daje prispevke za stanovanjsko gradnjo, štipendije, solstvo, prosveto, fizikulturo, solidarnost in druge datjave. Veliko je takih, ki mislijo, da jih je družba dolžna živeti, čeprav so oni zelo pasivni pri ustvarjanju vseh človeških dobrin.

D. K.

lu sklenili prisrčne stike ter razvili plodno in široko sodelovanje tudi s tuzemskimi organizacijami. Niti enih niti drugih ni vznemirjala neposredna bližina močnih sovražniških sil, saj so bili navajeni na take nevarnosti in so zaupali drug drugemu.

Sovražnik se nadalje ni imel natančnih podatkov o gibanju divizije. Z izvidniškimi letali je začel preiskovati Benečijo. Iz letala so opazovali ozemlje po ves dan. Tudi naslednje dni je letalo krožilo nad beneškimi vasm, vendar ni odkrilo obeh brigad. Končno so poslali tudi bombnike. Bombardirali so vasi Macarole in Platišča, porušili nekaj hiš in pobili nekaj nedolžnih ljudi, partizanskim enotam pa niso napravili nobene škode.

Brigade so se stalno gibale po terenu in se podajale v vasi, kjer do tedaj še ni bilo močnih slovenskih enot. Osemnajsta je obšla vasi Brezje, Bardo, Platišča in Subit. Spotoma so imeli mitinge in prireditve. Partizani so se izurili tudi za to vrsto boja proti sovražni propagandi. Ljudje so povsod z zanimanjem spreleteli borce in zelo radi poslušali govore političnih komisarjev in domačih aktivistov. Z zanimanjem so gledali enostavne, vendar prisrčne programe, v katerih so sodelovali borci vseh jugoslovanskih narodnosti, ki so sestavljali to brigado, kar je še posebej navdušilo ljudi. Nekaj se jih je takoj prostovoljno priključilo brigadi. Prav tako je delovala 17. brigada, ki je prodirala po najbolj zahodnih narodnostnih mejah na obronkih Furlanije proti Fojdi. Stalno manevriranje in neuspešno iskanje glavnine 30. divizije je sovražnika zelo jezilo, zato sta tudi brigadi neprestano menjali položaje. Zaradi varnosti so se izogibali naselij. To je trajalo vse do 10. februarja, ko sta se brigadi spet našli v okolici Logje, Prosnit in Črni Vrh. Štab divizije je ukazal 17. brigadi, naj napade sovražno postojanko v Fojdi. Osemnajsta je tako pre-

kinila svoj propagandni pohod po beneških vaseh, kajti z enim bataljonom je morala sodelovati pri napadu na Fojdo. Ko bi 17. brigada napadala Fojdo, naj bi osemnajsta z 2. bataljonom ščitila napad proti Čenti, 2. bataljon BBO pa proti Kobaridu. Gregorčičevi brigadi so dodelili tudi zaščitno četo divizije. Zaradi bližine močnih sovražnih postojank in sil, ki so lahko uporabljale dobro cestno omrežje, so morali napad izpeljati zelo hitro. Sedemnajsta se je tiho prikradla k zunanji obrambi postojanke, jo napadla in razbila, potem pa je vdrla v središče naselja. Toda sovražnik je bil pripravljen. Hitro je prišel na pomoč iz bližnjih postojank. Po boju v naselju se je morala brigada umakniti, a je vseeno dobila dober plen. Sovražnik je imel precej mrtvih in ranjenih, sedemnajsta pa dva ranjena.

Bataljon 18. brigade je imel le krajši spopad blizu vasi Ahten s sovražnikom, ki je hitel na pomoč. Kmalu so se umaknili obe brigadi, in štab divizije pa se je zbral na območju Logje, Prosnit, Črni Vrh in Robe-dišče. Dobro so se maskirali v bližnjih gozdovih, kajti pravilno so sklepali, da jih bo sovražnik iskal po zahodni Benečiji. Komaj se je zdani, že so letala bombardirala kar na slepo vasi v bližnji okolici Fojde.

Čeprav iz vojaškega stališča akcija ni povsem zadovoljivo uspela, je odjeknila po vsej Furlaniji in Slovenski Benečiji. Povsod so govorili o drznosti slovenskih partizanov, ki so si upali napasti tako postojanko.

Postojanka v Fojdi je bila najbolj zahodna postojanka, ki so jo napadli slovenski partizani v drugi svetovni vojni. Sovražnik je bil hudo vznemirljen. Vedel je, da prebivalstvo zelo visoko ceni sposobnost in moč partizanskih enot. V bližini je bila tudi italijanska fronta, ki je potrebovala vse prometne zveze in vojaške sile. Tega se je zavedal tudi štab divizije, a je moral hiteti nazaj

proti Soči, da ne bi sovražnik končno le uspel zapreti vseh poti in divizijo prisiliti na odločilni boj.

Čez Nadižo v vzhodno Benečijo

Še en dogodek je vplival na odločitev, da morajo brigade čimprej iti drugam. Nemci so 11. februarja ujeli partizansko obveščevalko, ki je imela načrt Kobarida s sovražnikovo razporeditvijo. To je bila Margerita Rot, obveščevalka 18. brigade. Uspešno je opravila več ogledniških nalog v raznih postojankah. Ponavadi se je oblekka v civilno obleko in kot brhka deklica odšla v postojanko ter hkrati z raznimi opravki zbiralala podatke o sovražniku in njegovih razporeditvi. Po navodilih štaba divizije je šla 8. februarja 1944 v Kobarid. Do 11. februarja je s pomočjo aktivistov v Kobaridu pripravila načrt sovražne postojanke in njegove obrambe. Ko se je vračala proti Livku, misleč, da so vse sovražne ovire mimo, je nič hudega sluteč pri vasi Golobi padla v sovražnikovo zasedo. Gosta megla je pomagala sovražniku, da so jo ujeli. Načrt obrambe s sovražnikovo razporeditvijo jo je izdal. V Kobaridu so jo zasliševali. Junaško je pretrpela vsa mučenja. Ko so videli, da ne bodo ničesar zvedeli, so jo ubili.

Ko je bil štab divizije obveščen o nesrečnem primeru, je ugotovil, da ne bo mogoče presenetiti sovražnika v Kobaridu. Napad na Kobarid je bil dokončno opuščen iz operativnega načrta 30. divizije. Zato je ukazal, naj se brigadi v noči na 12. februar premakne čez Nadižo na Matajur. Brigadi sta uspešno prišli čez Nadižo. Osemnajsta je zasedla vasi Ronc in Vodnjak ter se zavarovala proti Čedadu in Sovodnju, 17. briga-

da se je razporedila južneje od nje v vaseh Brnas in Tarčmun ter se zavarovala proti Čedadu.

Izgubili so sled za divizijo, zato so brigade dan izkoristile za odmor. Kulturniki brigad so v sodelovanju z aktivisti organizirali velik miting pri 18. brigadi v vasi Roncu, ki se ga je udeležilo prebivalstvo okoliških vasi. Na mitingu so govorili tudi aktivisti in domači borci iz BBO. Sedemnajsta brigada pa je organizirala tudi uspešen miting v Sovodnju. Benečani so dobili ponovno zaupanje v NOB. Bili so ponosni, ko so slišali in videli, kako uspešno se bojujejo borci slovenske divizije, zato so ponovno dobili zaupanje, ki so ga že imeli ob kapitulaciji Italije.

Tudi sovražnik ni miroval. Divizija mu je povzročila že hude skrbi. Lokalni ofenzivni poskusi, da bi preprečili njen pohod, so propadli. Trideseta je manevrirala in udarjala, kjer je hotela. Vse kaže, da je ugotavljal vrednost partizanske obveščevalne službe, ki je odbila vsak lokalni poizkus zbiranja skupin in onemogočil napad, saj se je doslej divizija vedno izmaknila ali pa porazila napadalce. Vendar je obveščevalna služba štabu divizije poročala, da se pripravlja široka ofenziva v Slovenski Benečiji.

V večjih garnizijah po Furlaniji so se zbrale skupine SS. Ker so izkušnje iz novembrske ofenzive narekovale štabu, da se divizija ne sme spuščati v hude boje in obrambo na ozemlju med Sočo in Nadižo, je hotela imeti svoje enote v bližini Soče, da bi mogle v odločilnem trenutku udariti čez reko na Banjško planoto oziroma na Tolminsko, kakor bi pač ustrezalo.

Se nadaljuje

MILAN GUČEK 6

S pohoda Štirinajste divizije na Štajersko

Šercerjeva poruši rudnik

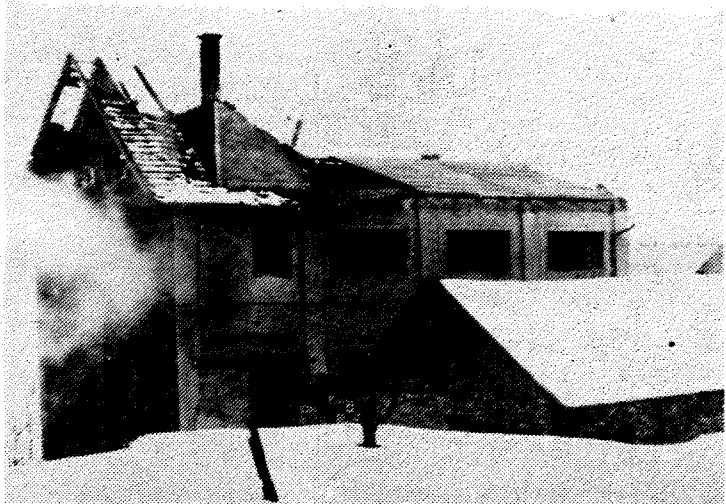
Da so bila takšna naročila glavnega štaba povsem nestvarna in so izhajala iz popolne nevednosti o razmerah na Štajerskem, je poveljstvo pohoda ugotovilo pravzaprav že pred prehodom Sotle, ko je iskalo ozemlje za divizijo. Še bolj pa so ga dražila in vznemirjala neprestana vprašanja glavnega štaba prek radijske zveze, češ, sporočite, koliko ste že mobilizirali?! Koliko mitingov ste priredili? Ste že postavili tehniko in koliko propagandnega gradiva ste že natiskali in razmnožili? Pojasnila so zahtevali kljub poročilom štaba divizije, da se kar naprej spopada s sovražnikom in otresa njegovega pritiska in bojuje le za prosto pot.

Ker so medtem na Bohor prispeli odposlanci 4. operativne cone in pokrajinskega političnega vodstva ter seznanili poveljstvo pohoda z resničnimi razmerami na Štajerskem, je to sklenilo, da preide divizija na drugo stran Savinje in se razporedi v zahodni Štajerski, tako da bi imela ena brigada za oporišče Dobrovlje, srednjegorski, težko prehodni in redko naseljeni svet med črto Vransko-Braslovce-Mozirje-Zadrebca dolina; druga bi bila na Menini planini in tretja bi odšla s štabom divizije na Moravsko. Reko Savinjo naj bi Štirinajsta prešla po lesenem mostu za pešce v Šmarjeti pri Rimskih Toplicah, dostop nanj pa bi moral biti opravljen kar se dá naskrivaj. Še to noč bi morali doseči okoliš Sentrupert nad Laškimi in tam predaniti, naslednjo noč, se pravi od 11. na 12. februar pa čez reko in zatem proti revirjem.

Določena je bila še pohodna razvrstitev: v predhodnici Tomšičeva brigada, za njo Bračičeva in v zaščiti Šercerjeva. Slednja je prejela popoldne ukaz, da se takoj premakne v Puste Ložice.

Nočni veter »krivec«, ki zmeraj oznanja poslabšanje vremena, je še tudi dopoldne zastiral nebo z vse bolj nepredirnim zagrinjalom sivih oblakov in popoldne je začel naletavati sneg; sprva plaho in negotovo, kmalu pa se je sprevrgel v vse močnejši metež. Kljub slabemu in za vnaprej nič kaj obetavnemu vremenu pa je bilo razpoloženje v brigadni vrstah le bolj vedro kot prve tri dni po prihodu čez Sotlo, ko se je pripravljala k odhodu iz Pustih Ložic. Ne samo uspela nočna akcija, tudi ljudje na tej strani Bohorja so vse drugače gledali na partizansko vojsko. Borce so sprejemali kot svoje ljudi in besede »banditi«, ki je tako močno boleče zarezala vsakemu partizanu v srce, tu ni bilo slišati.

Celo kolone Šercerjeve brigade je bilo že daleč iz naselja in je šla mimo političnega komisarja Aleksa več kot polovica borcev, ko je čakal priložnost, da se priključi v zaščitnici. Nedaleč od njega je stala pred kočjo tudi ženica in se kar ni mogla nagledati tolikšne moči in mladosti, ki jo je videla ta kratek čas.

Požgano skladišče rudnika Senovo po napadu Tomšičeve brigade 10. februarja 1944

Stopila je bliže k Aleksu, si od zadrege začela brisati roke v predpasnik in mu rekla, kako je vesela, ko vidi v teh krajih toliko slovenskih vojakov. Priznala je, da je ni sram povedati, ker ima dva sina v nemški vojski, kamor nista šla po svoji volji, ampak so ju na silo vzeli, partizanov pa na Pohorju takrat ni bilo. Trdila je, da bo šla takoj v Senovo in prosila za dovoljenje, da bi šla obiskat na fronto svojega sina. Pa ne zato, da bi jo videla, ampak da bi jima povedala, kako vse drugače je sedaj doma in da naj prideta in se pridruži domači, slovenski vojski.

V zaščitnici celotne divizijske kolone je bila Šercerjeva brigada, njej pa njen 1. bataljon. Komandant Ilija Badovinac je bil ves nestrpen, ker se še ni vrnila obveščevalna patrulja pod vodstvom Gustina Grbca, v njej pa so bili še komandir voda Ljubo Pačeta, Ljubo Stajič in Drago Jamšek-Miloš. Mimo je prišel v koloni namestnik komandirja 2. čete Anton Javeršek-Tomaž, ki je slovel kot discipliniran in uspešen za vsakršno opravilo. Ilija mu je naročil, naj počaka zamudno patruljo. Tomaž je čakal in čakal, onih pa od nikoder. Če že gredo, bi bilo dobro, da pospešijo korak in s tem namenom jim je šel Tomaž naproti. Pa je moral kar precej daleč, da jih je zagledal, kako se obirajo in se zadovoljni pogovarjajo po poti. Tomaž je takoj ocenil, da so se zato tako zamudili, ker so se ustavili pri kakšni hiši na »žicanje«. To so mu tudi priznali in povedali, da so morali najprej počakati, da so bili žganci kuhani in potem so jih morali še pojediti.

Tomaž jih je, ves besen, pogljal za brigadno kolono, vendar so jo v snežnem metežu izgubili. Do noči je niso več dohiteli. Pa tudi potem nikoli več. Sovražnikove kolone so jim presekale pot, sneg je zamedel gaz in so ostali razhajkani na Kozjanskem.

Šercerjevci skoraj niso mogli verjeti, ko so korčili proti na novo določenim pohodnim položajem, da so mogla vzleteti v takšnem vremenu sovražnikova ogledniška letala. Pa ne samo to – dve »štorklji« sta bili kar naprej nad sotesko, skozi katero se je prebijala kolona, in z mitraljejskim ognjem so nadlegovali borce, da so morali begati iz kolone in si iskati kritje za debli. Nenadoma pa sta začeli kolono obmetavati z manjšimi bombami in ročnimi granatami. Zbadljivke na račun »kurjih sedežev«, kakor so imenovali partizani ta letala, in »pasjih bombic«, kar naj bi bile manjše bombe in granate, so kmalu prenehale, ko so na vse strani pršeči drobci pošteno ranili krhko, komaj šestnajstletno Lili Levi, bolničarko 3. čete v 4. bataljonu, rojakinjo iz Sarajeva, in še nekaj drugih borcev. Lili je drobec bombe razbil ramo.

Takrat je od jeze in besa dvignilo dvoje, troje strojničarjev cevi puškomitraljezov proti najbližjemu letalu in sprožilo vanj nekaj rafalov. Dobro je bilo videti, kako so mu poškodovali nosilce pristajalnega kolesja. To je moral občutiti tudi pilot, kajti obe letali sta se zgubili v sivino in se nista vrnila.

Bil je že trden mrak, ko je šlo po brigadni koloni povelje – Ranjenci naprej! – in proti njenemu čelu so se prebijali nosači z osmero nosili, za njimi pa sta se opotekala bolničar 1. čete 1. bataljona Jakob Kulovec, ki je kar žarel v vročini vnetja rebrne mrene in pljučnice hkrati. Prav takšna bolezen se je lotevala tudi Milana Makovca, borca 1. voda 3. čete 3. bataljona. Na nosilih je ležalo največ ranjencev iz bojev prvega dne v Košnici, in to od tiste zahrbtnje zasede, ki je napadla borce zvečine 1. bataljona, ko so se vračali po spopadu. Najhuje jo je skupil namestnik komandirja 1. čete Franc Čebašek; rafal ga je prijel v komolec leve roke, v levo stegno in v stopalo iste noge. Devetnajstletni Slavko Hočvar iz Zamosteca je bil ranjen v levo stran trebuha, devetnajstletni Janko Benedik z Žirovskega vrha v stegno, osemnajstletni Ivan Klugej je dobil rafal v trebuh in nogo, pa Anton Pečaver iz Birčne vasi in, največji revež med temi siromaki, v glavo ranjen Mirko Košir-Samo, ki se je še kar naprej upiral smrti, čeprav ni več vedel za ta svoj boj.

Se nadaljuje

IVAN MALNAR

V taborišču na Rabu

3

Tržnica »Karlovac«

Življenje v taborišču je teklo dalje. Ljudi je najbolj uničila lakota. Na vsakem kraju in vsak čas so govorili samo o tem. Ko so nas začeli voditi na delo, so nam obljubljali dvojne obroke, vendar tega niso izpolnili nikoli. Zelene buče, koruza, smokve, fižol in grozdje, ki smo jih skrivaj nakradli, so bile naš edini dodatek. Pa tudi ta kisla in nezrela hrana je pozitivno vplivala na naše počutje. Posebej se gibanje namesto ležanja pod razbeljenimi šotori. Tisti, ki so najdlje hodili delat, kot naš Cvetko, so bili kasneje odporni in pri moči tudi še potem, ko v taborišču že nihče več ni mogel normalno hoditi. Sam že od sredine septembra nisem dobil nobenega dela več. S pomočjo Cvetka sem se zaman poskušal vtihotapiti v skupino, ki je urejala poti okoli bunkerjev in rovov. Nihče ni hotel odstopiti, dodatnega delavca pa niso hoteli sprejeti.

Tepežev pri delitvi hrane ni bilo več, čeprav hrana ni bila nič obilnejša. Zjutraj so nam razdelili samo zajemalko tople motne vode z imenom »kava«. Navadno smo jo popili kar spotoma. Bila je brez okusa in sladkorja, toda v usta smo morali kaj dati. Sledilo je neskončno čakanje na poldan. Dokler ni pripekalo sonce, smo pohajali po taborišču ali obiskovali kakšnega prijatelja ali rodbino, nastanjeno v drugem sektorju. Včasih smo pred kuhinjo čakali na odpadke krompirja in čebule. Vse smo razgrabili in pojedli. Nekoč sem našel brata, ki je s kamni razbijali ostanke starih kostrunjih kosti. Kostni drobci so spravljali v papir in ga kasneje jedel skrivaj s toplo vodo. Za kosilo je bila namreč le zajemalka tople vode. Na površini so plavali dva ali trije obročki olja, na dnu zajemalke pa smo našli pet ali šest makaronov ali slabo žlico riža. Redko je v tej vodi plaval še majhen list zelja. Ob 17. uri je kapo z dvema vajokoma razdelil kruh in sir. Namesto sira smo včasih dobili enak košček govedine. Hrano so vojaki prinašali v odejah in kapo je v vsak šotor vrgel po 6 kosov kruha in prav toliko sira. Kruh je bil iz slabe moke in je tehtal 70 gramov, sir pa je bil trapist in ne težji od 25-30 gramov. V začetku so koščki padli na zemljo in vsak je vzel po enega ter ga nemudoma pojedel.

Toda lakota ima velike oči. Razširjale so se pritožbe, da nekateri vedno pograbijo največji kos kruha in sira. Zaradi tega smo to »krivico« odpravili. Preden so začeli kruh deliti, smo razgrnili po tleh odejo in dobljene kose kruha in sira lepo zložili. Potem je vsak dan eden od nas izbral prvi, nato pa so sledili drugi vse do številke šest. Na ta način je bilo zadoščeno pravici. Tako so delali v skoraj vseh šotorih. Pazili smo na vsako drobtinico, kot da je naše življenje odvisno prav od nje. O vitaminski prehrani ni bilo govora. To je imelo posledice za duševno in telesno stanje taboriščnikov. 95 odstotkov taboriščnikov je trpelo zaradi kroničnega zaprtja. Na potrebo smo hodili vsakih 15 – 20 dni, in to s porodnimi mukami.

Kvaliteta in kvantiteta hrane nista zadoščali osnovnim življenjskim potrebam. Pri tem je toliko bolj presenetljivo, kakšen obseg je v taborišču dosegla trgovina s kruhom in sirom. Najprej so začeli italijanski vojaki prek zaposlenih taboriščnikov pošiljati cigarete in bonbone, potem pa tudi drugo blago. V začetku je bila trgovina ilegalna v šotorih, postopoma pa se je legalizirala na javnih prostorih. Hkrati z vojaki so začeli kuharji ponujati tudi kruh in sir, in prav s temi artikli je dosegla trgovina svoj vrh. Svoje obroke so začeli ponujati tudi taboriščniki. Vendar ne zato, ker bi jih imeli preveč, ampak zato, da bi na drugem kraju za isti denar kupili navidezno večji kos kruha ali sira.

Trgovanje je potekalo na ploščadi, na kateri je bil postavljen drog za privezovanje in pretepanje taboriščnikov. Že v prvih trgovskih dneh so Metličani in Črnomaljci ta trg poimenovali »Karlovac«. Spominjal jih je na karlovško tržnico, kamor so še svobodni odhajali prodajati svoje proizvode. To ime se je udomačilo v vsem taborišču. Ko so ob 17. uri razdelili hrano, je tržnica »Karlovac« takoj oživila. Italijane je to zbiranje vznemirilo. Poslali so 25-30 oboroženih vojakov, ki so začudeno opazovali promet s kruhom in sirom. Nekaj dni so mislili, da gre za trik, ki naj bi odvrnil njihovo pozornost od nevarnejših dogajanj v taborišču. Pazili so na vse strani, ker pa se ni nič dogodilo, so se umaknili v kasarno na vzhodni strani taborišča.

Preprodaja kruha in sira je nastala spontano kot posledica lakote. Taboriščniki, ki so bili pri izbiranju zadnji in so tako dobili navidezno najmanjši kruh, so hoteli s preprodajo na tržnici priti do »večjega« kruha in sira, in to za isti denar. Dobljeni kruh so prodali, nato pa pohiteli na drugo stran tržnice, da bi sami kupili večji kruh. Vendar so vsi taboriščniki prejeli 70-gramski obrok kruha z morebitnim odstopanjem 5 gramov. Pogosto tudi pri rezanju sira kosi samo na oko niso bili enaki, toda tudi to je za lačnega človeka veliko pomenilo. Prekupčevanje je bilo tako množično, da tržnica ni mogla sprejeti vseh interesov, in se je začela širiti tudi med bližnje šotore. Prodajalci so običajno postavili kruh ali sir na dlan in z iztegnjeno roko kazali kupcu, kako je njihov kruh velik in ga prepričevali, da za isti denar nikjer ne bo dobil večjega. Prepričevanje in pogajanje je bilo podobno kot na vsaki

Tlakovanje »tržnice«, poznejšega Trga lakote

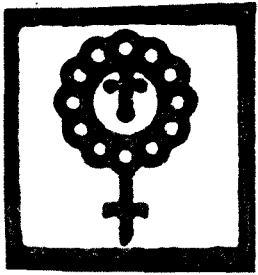
tržnici. Med kupci je bilo tudi nekaj pravih, ki so imeli denar in so si hoteli privoščiti dodaten obrok. Toda ob trgovini se je začelo razvijati tudi razbojništvo in kraja. Delovati so začele običajno trojke tistih močnejših, ki tudi v teh pogojih niso zanemarili možnosti, da bi živeli na račun šibkejših. Ko se je tržnica odprla, so iskali primerno žrtev. Ko je prodajalec iztegnil roko, da kupcu pokaže kruh, ga je eden od trojke udaril od spodaj po rokah, da je kruh poletel navzgor in padel med ljudi. Sodelavec je kruh prestregel in v nastali gneči pobegnil v šotor. Takoj potem se je pričela operacija kje drugje. Večina ljudi je temu zlu upirala in v pretepih je bilo podrlih po nekaj bližnjih šotorov, kar je sprožilo upor in psovanje pri nedolžnih taboriščnikih.

Te trojke so bile zlasti dejavne v obdobju, ko so taboriščniki že oslabei v nogah. Sedaj je bilo dovolj, da si žrtev samo malo pahnili ali pa ji podstavili nogo in že se je znašla na tleh med šotorskimi vrvicami. Prizadeti je bil pogosto že toliko nemočen, da se ni mogel postaviti niti na noge, kaj šele braniti svoj kruh. Bežeči tatovi so pogosto podrli na tla po deset takih nesrečnikov, tako da so bile scene malo tudi komične in so spominjale na današnji rugby.

Čim bolj je lakota stiskala ljudi, bolj so na tržnico nosili tudi svoje osebne stvari, kot so nalivna peresa, ure, pa tudi obleke. Vse so ponujali za smešno ceno, samo da so dobili kakšno liro.

Naš Cvetko je trgoval z grozdom in smokvami, ki jih je vračajoč se z dela prinašal v taborišče, in na ta način nabral kar čeden kupček lir. Kupil si je tudi novo obleko, vendar jo je moral dobro varovati pred taboriščnimi tatovi.

Se nadaljuje

Vezenine Bled

TOVARNA CIPK, VEZENIN IN
KONFEKCIJE BLED, n. sol. o.

64260 BLED, KAJUHOVA 1, TELEFON: (064) 77292 ●
TELEX: 34542 YU VEZENB ● TELEGR.: VEZENINE BLED
ŽELEZNIŠKA POSTAJAE: LESCE-BLED, TEKOČI RAČUN:
51540-601-11880

SLOVENIJALES

LESNA IN POHIŠTVENA
INDUSTRIJA

RADOMLJE

61235 RADOMLJE
JUGOSLAVIJA

TELEFON: 721-922
TELEX: 32 118 YU RADOM
TELEGRAM: SLOVENIJALES 61235 RADOMLJE
BANKA: 50120-601-30297

* ALI STE SE NAROČNIK-CA REVIJE ZA ZGODOVINO NOB

35 let revije Borec

IN OHRANJEVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

borec

Če še niste, izpolnite naročilnico in revijo vam bomo začeli pošiljati na dom.
Naročnina je 300 dinarjev.

Obljubljamo vam veliko zanimivega branja!

Naročam revijo BOREC od meseca dalje

Podpisani

Kraj, ulica

Pošta

Naročilnico pošljite na naslov: ZALOŽBA BOREC – ZA REVIJO BOREC, Miklošičeva 28/1, 61000 Ljubljana

Datum Podpis naročnika

Naročnikom TV-15 Naš tovariš ☆ Naročnikom TV-15 Naš

»Star naročnik – novega«

Nadaljujemo z akcijo pod naslovom »Star naročnik – novega«, ki bo trajala do konca septembra. Vabimo vse naročnike, da se je udeležite, in to iz dveh vzrokov. Prvič – tudi vi boste zadovoljni, če bo imel vaš časnik več bralcev, in drugič – za najbolj prizadevne bomo pripravili lepe knjižne spominke in organizirali jesenski izlet. Kam, vam bomo še sporočili.

Za kaj gre? Mnogi naši naročniki so nam sporočili, da bi bili pripravljeni zbirati nove naročnike časnika TV-15 Naš tovariš med sorodniki, prijatelji in znanci z željo, da bi »razširili družino TV-15«.

Predlagamo vam, da se vključite v to akcijo. Ob tem naj vas opozorimo:

1. Vsakomur, ki nam bo pisal, da želi določeno število naročilnic TV-15, mu jih bomo poslali takoj. Na te bo potrebno vpi-

sati samo naslove novih naročnikov.

2. Lahko nam pošljete tudi seznam novih naročnikov, ki ste jih zbrali tam, kjer živite.

3. Naročilnico lahko izrežete tudi iz časnika in nam jo pošljete.

4. OBVEZNO pa na vsaki naročilnici ali seznamu pošljete tudi svoj priimek z naslovom; tako da bomo lahko uvedli natančen seznam, koliko novih ste pridobili VI kot star naročnik.

5. Seznam s točnimi številkami bomo začeli objavljati takoj, ko boste začeli pošiljati prve naslove.

6. Ni potrebno čakati, da zberete deset ali več novih naročnikov, naslove lahko pošiljate sproti, mi pa bomo poskrbeli za natančno evidenco vašega dela. OGLASITE SE! VEČ O AKCIJI ŠE V PRIHODNJI ŠTEVILKI!

Naročam tednik

tv-15naš
TOVARIS

Ime in priimek

Ulica, hišna št.

Kraj Pošta

podpis

ANKETA ZA NAROČNIKE

Bralcem!

Vabimo vas, da sodelujete v anketi, ki nam bo pomagala, da bomo glede na vaše predloge še izboljšali časnik. Med vsemi, ki nam boste poslali izpolnjeno anketo, bomo izžrebali DESET BRALCEV ter jim poslali lepe knjižne nagrade založbe Borec. Prosimo vas, da izpolnite to anketo in nam jo pošljite na naslov TV-15 NAŠ TOVARIŠ, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana.

1. Ime in priimek
2. Naslov
3. Naročnik (obkrožite a ali b) A DA B NE
4. Starost
5. član ZZB NOV A DA B NE
6. član ZRVS A DA B NE
7. poklic
8. če ste vpisali v prejšnjo rubriko »upokojenec«, vpišite poklic, ki ste ga opravljali pred upokojitvijo.
9. Ali kot naročnik redno prejemate časnik? A DA B delno
10. Kaj v njem najprej preberete?

11. Je fotografij preveč ali premalo? A preveč B premalo C dovolj
12. Katere že vpeljane rubrike v časniku se vam zdijo najpomembnejše? (obkrožite)
A naša organizacija
B delo ZRVS in obrambnih struktur
C reportaža in spomini na NOB
D mladinska stran
E kultura
F aktualna notranjepolitična in zunanjepolitična problematika
13. Ali predlagate še kakšno novo rubriko?

14. Kaj pogrešate v časniku?

15. Česa je v časniku preveč?

16. Predlagate še kakšno spremembo, ki je niste uspeli zajeti v prejšnjih odgovorih?

17. Kateri časnik še redno prebirate?

18. Če vam pošljemo naročilnico ali več, ste pripravljeni pridobiti novega naročnika TV-15 Naš tovariš med znanci, prijatelji ali sorodniki? A DA B NE

Hvala za sodelovanje

Po zdravje v terme čatež

Terme Čatež so pripravile za leto 1983 vrsto novosti:
Programirani aktivni dopust
Obnavljanje delovne sposobnosti
Zdravljenje in usposabljanje delovnih in vojaških vojnih invalidov
Zdravljenja:

- Artroze in spondylartroze, pon-dylarthrititis akylopoetica.
- Sklerodermija večjega obsega, dermatomyositis v fazi remisije, psoriasis arthropatica.
- Ekstraartikularne oblike revma-tičnega vnetja, kakor: mialgije, neu-ralgije, munitis, fascitis, tendovagini-tis, periartritis in podobno.
- Stanje po poškodbah okončin in sklepov z omejeno gibljivostjo skle-pov, delne ohromelosti, atrofije mišic itd. (rehabilitacija).

Gostom zdravilišča in drugim je na voljo udobno urejena zobna ambu-lanta, kjer opravljajo priznani specia-listi Centralne zobne klinike iz Zagre-ba kompletne storitve konzervative in protetike. REKREACIJA IN RAZVE-DRILO: Za goste, ki pridejo v Čateške Toplice zaradi rekreacije, so na razpolago: lepo urejeni športni baze-ni (6 odprtih in 2 zaprta), restavracija z vrtom, 7-stezno avtomatsko keglij-šče s snack-barom, igrišče za mini-golf, sprehajališče in parki, možnosti za ribolov ter sodobno urejena kavar-na in ekskluzivni nočni lokal.

Za razvedrilo in dobro počutje go-stov prireja zdravilišče po željah izlete v okolico. Poudariti je izredno boga-stvo naravnih lepot in kulturno zgo-dovinskih znamenitosti tega področja v približni oddaljenosti do 12 km.

Za zabavo gostov je poskrbljeno z glasbo in plesom ob petkih, sobotah in nedeljah. Občasno prireja kulturne in zabavne glasbene prireditve ter razstave.

Terme Čatež (142 m) ležijo ob bo-gatih termalnih vrelcih v aluvialni ni-zini na desnem bregu reke Save, ne-daleč od izliva reke Krke, pod severni-mi obronki z gozdovi poraslih Gorjan-cev (1181 m), vsega 2,3 km oddaljene od Brežic, upravnega in gospodar-skega centra tega področja. Slikovito nižinsko področje prepletajo struge rek Save in Krke s pritoki, na severu pa se zaključuje z valovitim gričevjem – Bizeljskim.

Zdravilišče ima blago subalpsko klimo z delnim vplivom mediteranske klime. Letno nihanje temperaturnega povprečja se giblje med 0°–22°C, kar predstavlja mile zime in zmerno topla poletja z razmeroma nizkim povpreč-jem letnih padavin (901 mm). Raz-merje oblačnih in sončnih dni je ugo-dno še posebno v času predsezone in po nji (173 sončnih dni povprečno).

Turisti, ki potujejo v Jugoslavijo z lastnimi avtomobili ali avtobusi, imajo do zdravilišča izredno lahek dostop po mednarodni avtomobilski cesti, ki povezuje Zahodno in Srednjo Evropo

z Bližnjim vzhodom, saj so terme Ča-tež od priključka na Čatežu oddaljene le 1,5 km.

Gostje iz oddaljenih področij Evro-pe (Skandinavije, Francije, Anglije itd.), se lahko poslužijo avionskih pre-vozov, ker ležijo blizu mednarodnih aerodromov Zagreb (35 km) in Ljub-ljana (120 km), potovanje do zdravili-šča pa je možno tudi z mednarodnimi vlaki z izstopno postajo v Brežicah ali Zagrebu. Iz Ljubljane do Čateža, ka-kor tudi iz Zagreba do Čateža je mo-žen prevoz z rednimi avtobusnimi zvezami, po naročilu prepelje goste tudi šofer osebnega avtomobila Zdra-vilišča.

Vrelci so bili odkriti leta 1797 in so zaradi svojih izrednih zdravstvenih lastnosti postali kmalu po vsej srednji Evropi znani. Pomembnejše ureditve zdravilišča so bile izvršene leta 1925, nadaljnja modernizacija zdravilišča pa je bila izvršena v obdobju po drugi svetovni vojni.

Uspešne hidrogeološke raziskave vrelčnega področja v letih 1957 do 1963 so odkrile izdatne nove vrelce zdravilne termalne vode in omogočile izgradnjo novih modernih zdravstve-nih in kopaliških objektov.

Centralni objekt zdravilišča obsega hotel »Zdraviliški dom« s 120 ležišči, restavracijo s 350 sedeži in sodobno urejeno terapijo. Hotel »Zdraviliški dom« je B kategorije in ima eno- in dvoposteljne sobe s hladno in toplo vodo, tušem in lastnimi sanitarijami.

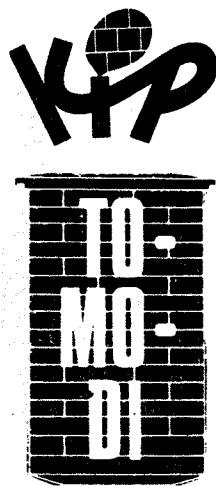
Restavracija v zgradbi hotela nudi gostom kvalitetne in raznovrstne usluge; poseben poudarek pa je dan pripravljanju dietne hrane in nacio-nalnih jedi.

Terapija je zdravstveni objekt, ki je povezan s hotelom, dostopen pa tudi zunanjim gostom. Poleg 2 zdravi-lških ambulant ima terapija laboratorij, elektroterapijo, kabine za razne te-rapevtske postopke, znojilnico, telo-vadnico in zaprt bazen za hidrogi-mnastiko.

Novi hotel »Terme« (300 ležišč) ima poleg modernih restavracij tudi tera-pijo za vse terapevtske postopke, ter pokrit bazen 10 × 25m. V prostorih novega hotelskega kompleksa Terme je prostorna trim dvorana, ter savna s solarijem.

Samo nekaj metrov od centralne zgradbe se nahaja 60 ljubkih bunga-lovov s centralnim gretjem, sanitarija-mi, kopalnicami in priročnimi kuhi-njami.

Gostom je na voljo tudi prostor za kampiranje.

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALNE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljub-ljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

S TV-15 IN SLAVNIKOM NA IZLET ● S TV-15 IN SLAVNIKOM

DOMOVINA JE ENA

SARAJEVO – TJENTIŠTE – DUBROVNIK – CETINJE – LOVČEN
– ZADAR

Odhod: 27. 4. ob 7. uri
Prihod: 2. 5. zvečer

Cena: 8300 din

Zopet bomo prvomajske praznike preživel skupaj. Kakor lani smo se tudi letos odločili za nekoliko daljšo pot, ki pa ne bo prenaporna. Polna zanimivosti iz stare in novejša zgodovine.

Štiri republike bomo prepotovali v šestih dneh. Bolje si bomo ogledali Sarajevo ter njegov utrip turške preteklosti, obstali bomo pred spomenikom na Tjentištu, kjer se je odvijala velika ofenziva in je bilo srce naše NOB, stopili bomo med obzidje srednjeveškega Dubrovnika ter spoznali Črno goro v vsej njeni pristnosti.

1. dan 27. 4. Ljubljana–Zagreb–Slavonski brod–Ilidža (Sarajevo)

Odhod s Trga osvoboditve (nasproti Univerze) ob 7. uri zjutraj, vožnja z avtobusom mimo Zagreba do Slavonskega broda, kjer bo krajši postanek (kosila ni prvi dan). Po postanku bomo nadaljevali pot skozi Doboj in Zenico v Ilidžo pri Sarajevu. Namestitev po sobah, večerja, nočitev.

2. dan 28. 4. Sarajevo–Jahorina–Sarajevo–Foča

Po zajtrku odhod na Jahorino, ogled lepega smučarskega letovišča, vrnitev v Sarajevo, mesto, ki bo gostitelj olimpijskih iger leta 84., ogled olimpijskih objektov in znamenitosti Sarajeva. Kosilo. Popoldan bomo krenili v Fočo. Namestitev v hotelu, ogled mesta, večerja, nočitev.

3. dan 29. 4. Foča–Tjentište–Bileća–Dubrovnik

Zajtrk in ogled mesta ter muzeja. Nadaljevanje poti v Gacko, kosilo. Vožnja skozi Bilečo v Dubrovnik. Namestitev v hotelu, ogled starega dela Dubrovnika, večerja, nočitev.

4. dan 30. 4. Dubrovnik–Hercegnovi–Kotor–Lovćen–Cetinje–Dubrovnik

Po zajtrku odhod na črnogorsko turo! Vožnja ob Kotorskem zalivu v Kotor. Krajši ogled mesta, vzpon do vasice Njegoši in dalje na Lovćen. Ogled mavzoleja pesnika Njegoša, nato vožnja v Cetinje. Ogled. Po kosilu vožnja do jadranske obale ter skozi Budvo v Dubrovnik. Večerja, nočitev.

5. dan 1. 5. Dubrovnik–Ljubuški–Sinj–Knin–Biograd na moru

Zajtrk. Vožnja ob morju do izliva reke Neretve v morje, nato pa skozi Ljubuški in Imotski v Sinj. Kosilo. Vožnja skozi Knin v Biograd na moru. Namestitev v hotelu, večerja, nočitev.

6. dan 2. 5. Biograd–Zadar–Senj–Crikvenica–Reka–Ljubljana

Po zajtrku vožnja v Zadar in krajši ogled. Nadaljevanje poti po jadranski magistrali pod Velbitom proti Crikvenici. Postanek v Selcah za kosilo. Po kosilu vožnja skozi Reko in Ilirsko Bistrico v Ljubljano.

V CENO SO VKLJUČENE TELE STORITVE:

avtobusni prevoz, gostinske storitve po programu, ogledi, vstopnine, vodstvo, cestnine, trajekt, organizacija in stroški potovanja.

PRIJETNŌ POT VAM ŽELI

SLAVNIK
poslovalnica Ljubljana

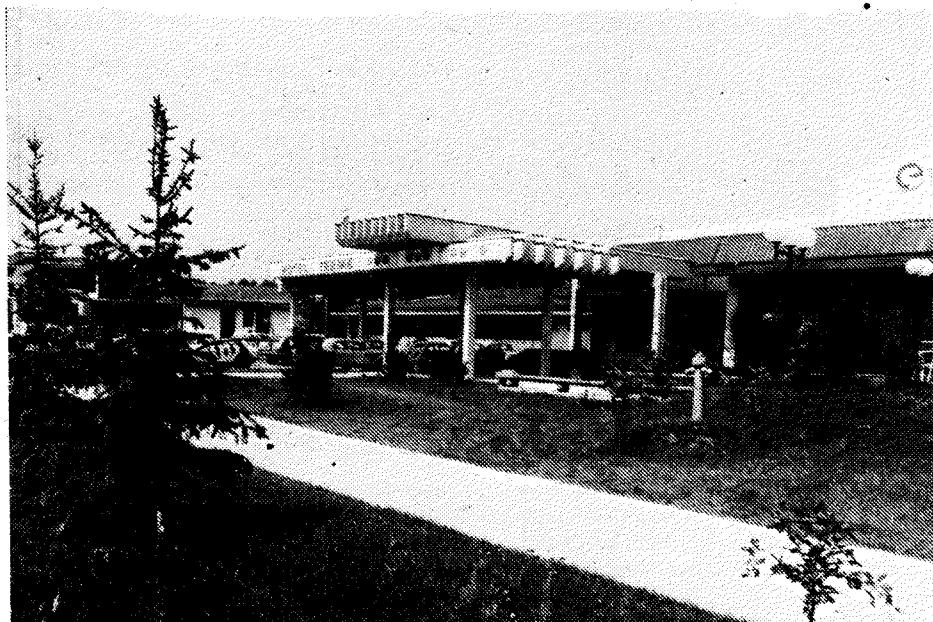
Prijave sprejemamo v poslovalnici SLAVNIK, Tavčarjeva 8 a, Ljubljana Lahko se prijavite tudi po pošti na nalov SLAVNIK, poslovalnica Ljubljana, Tavčarjeva 8 a, 61000 LJUBLJANA

PRIJAVNICA za izlet »DOMOVINA JE ENA« od 27. aprila do 2. maja 83

Priimek in ime

Stalno bivališče

Prijavljam: štev. oseb

tozd **terme čatež**

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične pregiede z oddihom.

TEL. (06) 51-811
TELEX: 35795

KUPON

PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

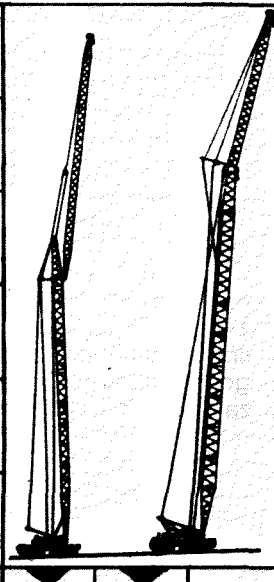
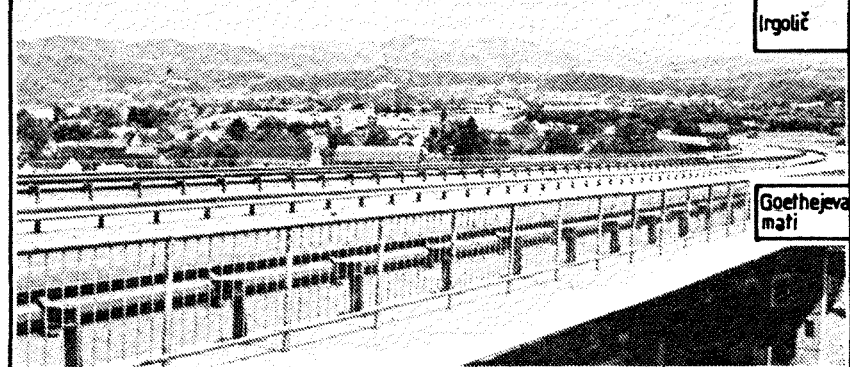
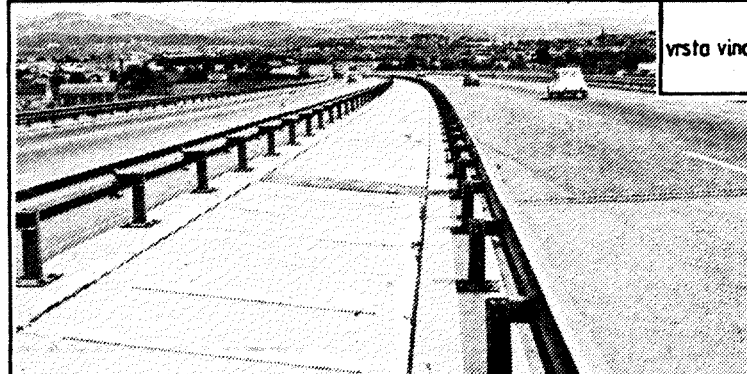
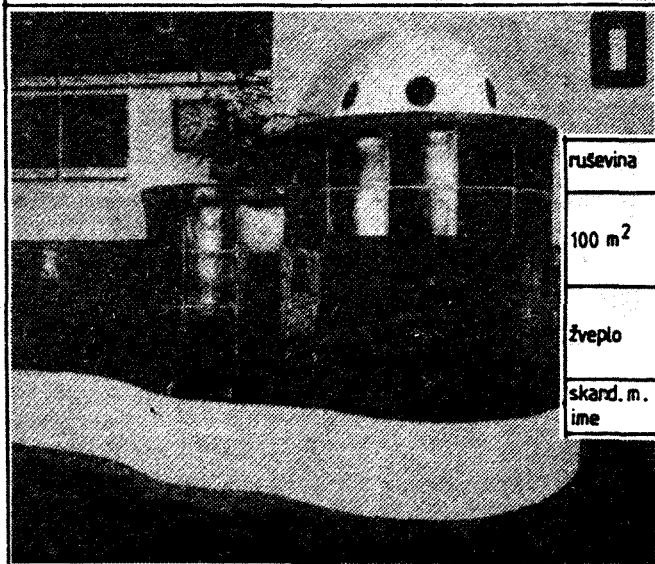
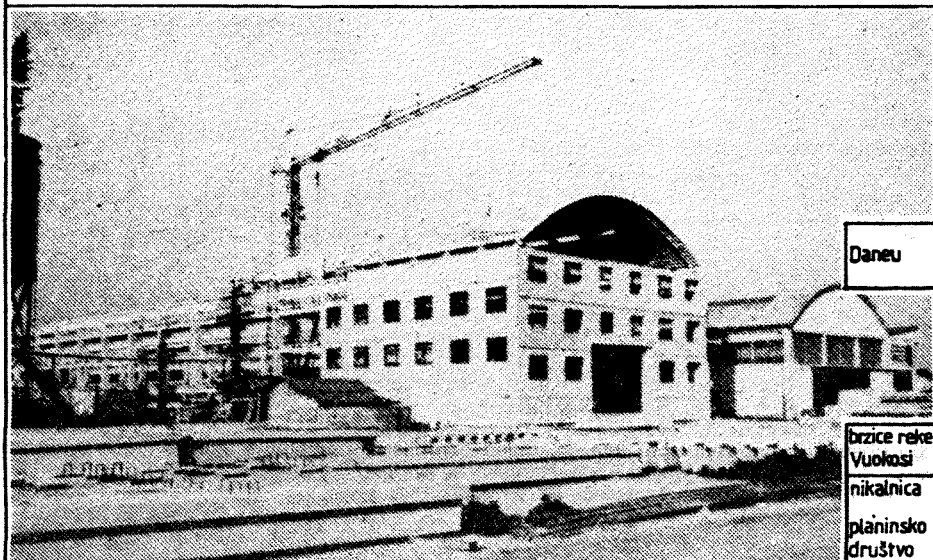
NAGRADNA KRIŽANKA

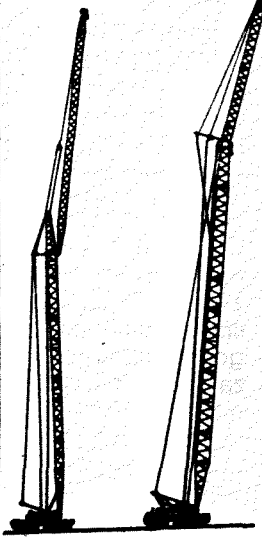
PIONIR NOVO MESTO

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Po daljšem času znova nekaj za naše zveste reševalce nagradnih križank. Tokrat vam jo je pripravil kolektiv PIONIR Novo mesto. Želimo vam veliko sreče, kot običajno pa bomo med uspešne razdelili tri knjižne nagrade.

Rešitve pošljite na naslov: Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana, na spodnji del pisma napišite Pionir Novo mesto.

	pridev	angleški otok	angleški igralec	bivališče mrtvih	misel	radij	
vrsta torje							
						igralec	
				domača pritrilnica aurum			
		Abrahamov sin konec polotoka					
					kanon		lovarna v Celju
					jezero v Karladi		
					narod v SZ		
	Ujević	Aleš Jan	mesto v Avstraliji gorovje v J. Ameriki				
					del posode		
					Avellino		
				indij. narod v J. Ameriki			Vidmar
				gr. črka			
		francoski pesnik					
		rim. hišni bog					
sredozem. rastlina	mesto v Franciji	žila	dovodnica			Ida Kravanja	zaporedni črki
				navedek			kazalni zaimek
				os. zaimek			
							tv-15 naš TOVARIS
		Ludolfovo število					
		Josip Broz					
				ljubitelj			
		kravica					
		kip golega telesa					
majhen del							
poljs. skak. s smučmi							
			Andrej Hieng				
			aluminij				
		Soss					
		Anthony Eden					
	Bebler						
	tona						
			renij				

RADOVLJICA

Večji poudarek strelstvu

Med sedmimi strelskimi družinami, ki se združujejo v občinski strelski zvezi Radovljica, je med posebno delavnimi tudi 42-članska strelska družina »Partizan – Julek« iz Radovljice.

Razprava na februarškem občnem zboru te strelske družine je pokazala, s kakšnimi problemi se morajo ubadati prizadevni organizatorji strelstva. Več kot deset razpravljalcev je opozorilo na nevzdržen odnos krajevnih in občinskih dejavnikov, zlasti pa občinske telesnokulturne skupnosti, do strelskega športa predvsem v občinskem središču. Zaradi nerazumevanja potreb strelstva, ki ima še posebno pomembno vlogo v pripravah na SLO in DS, ni pravih meril za financiranje te dejavnosti, so menili na občnem zboru in podkrepili te ugotovitve s podatkom, da recimo prednostna panoga, kot je odbojka, dobi letno od telesnokulturne skupnosti 1.024.368 din, sedem strelskih družin z občinsko zvezo vred pa le borih 24 tisočakov. To pomeni, da ena družina dobi komaj nekaj nad tri tisočake za celotno dejavnost. Jasno je, da bi pri tako pičlih sredstvih kaj hitro morali prenehati z delom, če strelci sami ne bi iz svojega žepa plačevali opremo in strelivo. V Radovljici se zdaj nimajo že dalj časa obljubljenega strelšča za zračno puško, za malokalibrsko in vojaško puško. Tudi vojaških pušk niso mogli kupiti, pač pa si jih morajo izposojati od štaba teritorialne obrambe. Manjkajo jim diablole, naboji, daljnogledi, strelski suknjici, rokavice, nimajo denarja za popravilo orožja in rezervne dele. Popravila plačajo sami. Iz težav si pomagajo s plačilom streliva in tarč na članskih treningih. Za v prihodnje so sklenili povišati članarino za člane na 40. mladince na 20 in pionirje na 10 din.

Čeprav radovljiški strelci delujejo v tako nezavidljivih razmerah, so bili vseskozi izredno delavni in uspešni. Usposobili so vrsto odličnih strelcev, ki izpolnjujejo tudi najzahtevnejša republiška merila, a jih zaradi pomanjkanja denarja ne morejo pošiljati na republiška tekmovanja. Že osem let se člani radovljiške družine odlično uvrščajo (od 1. do 6. mesta) na odprtem prvenstvu Ljubljanskega armadnega območja. Vsak hip lahko iz svojih vrst postavijo tri enakovredne strelske ekipe za občinska tekmovanja. Pozornost posvečajo tudi pionirjem, ki so posebej delavni v osnovnih šolah v Radovljici in v Lescah.

Na občinskem zboru so ponovno izvolili za predsednika prizadevnega Boro Kukiča.

JR

KAZLJE

Odkritje spominskega obeležja

V spomin na 40. obletnico dneva, ko so fašisti 3. marca 1943 kruto mučili in nato zverinsko pobili štiri talce ter požgali vas Kazlje, so v nedeljo v tej vasi odkrili spominsko obeležje in tako slovesno proslavili krajevni praznik.

Spominsko obeležje padlim v NOB stoji na vhodu v vas v križišču lokalnih cest za Štjak, Dobravlje, Kazlje in Štorje. Materialno pomoč za postavitev spominskega obeležja so nudili Kraški zidar – TOZD Marmor, Elektro in Cestno podjetje Sežana ter občinske družbenopolitične organizacije in skupnosti, krajani pa so opravili prek 500 ur prostovoljnega dela in poleg ročne dela sodelovali s svojo mehanizacijo. Osnutek spomenika je naredil inž. arh. Projektiwnega biroja Sežana tovariš Marino Kontelj. Vaščani so se aktivno in množično vključili v pripravljala dela, kar je dokaz, da se da s skupnim delom, naporu, voljo in dobro organizacijo napraviti marsikaj. Spominsko obeležje sta odkrila mladinec Iztok Petelin in pionir Ivan Lavrenčič, ki sta bližnja sorodnika žrtev, in ga predala v varstvo Lovski družini Raša Štorje. Po slavnostnem govoru, ki sta ga imela predsednik izvršnega sveta sežanske občine Ivan Vodopivec in aktivist NOB od leta 1941 Alfonz Grmek, je dogajanje izpred 40 let živo orisala Marija Renar, ki je bila med drugimi priča temu zločinu.

Kulturni program so popestrili z recitacijami in pesmijo pionirji te vasi, ki sta jih na uspešen nastop pripravljala predsednica kazeljske mladine Marija Križman in Grozdan Renar, ter moški pevski zbor iz Ponikev pod vodstvom Miloša Pegana. Najzaslužnejšim aktivistom krajevne skupnosti sta odbor aktivistov bivšega okraja Komen in Sežana ter občinska konferenca SZDL Sežana podelila 36 spominskih značk OF. V imenu prejemnikov značk OF se je zahvalila Pavla Pupis.

Po slovesnosti, ki so se je udeležili predstavniki občinskih družbenopolitičnih organizacij in skupnosti, JLA, generalnega konzulata SFRJ iz Trsta in zamejski aktivisti OF ter številni aktivisti NOB, so se udeleženci zbrali v domu družbenopolitičnih organizacij na družabnem večeru, za katerega prijetno ozračje so poskrbele domače ženske z dobrotami, ki so jih pripravile same.

ZZB krajevnne skupnosti Kazlje in iniciativni odbor za postavitev spominskega obeležja se zahvaljujeta vsem, ki so kakorkoli pomagali in prispevali k postavitvi spominskega obeležja.

OLGA KNEZ STOJKOVIČ

ILIRSKA BISTRICA

Deveti pohod na Snežnik

Minulo soboto in nedeljo je bil že 9. pohod na Snežnik, ki se ga je udeležilo več kot 4.000 ljubiteljev gora skoraj iz vse Jugoslavije in iz zamejstva. Sobotni pohodniki so od Sviščakov pa do zavetišča pod Snežnikom, 1796 metrov visoko, kljubovali burji z močnimi sunki, nedeljski pa so v lepem, sončnem vremenu z lahkoto prišli na vrh. Tako kot vsa leta doslej so gaz uhodili že v petek ilirskobistriški teritorialci in vojaki ter planinci, ki so pot zavarovali z vrvj. Nepogrešljivi pa so bili tudi tokrat požrtvovalni člani radioamaterskega kluba »Snežnik«. V organizacijo pohoda je organizator PD Ilirska Bistrica letos prvič pritegnil člane taborniškega odreda Snežniški ruševci, ki so na pol poti, pri tako imenovani »Kapetanovi bajti« postavili majhen tabor. Zadolženi so bili, da nudijo morebitno prvo pomoč ter tako tudi delavno počastijo 30-letnico delovanja.

Zbranim planincem pod vrhom Snežnika je predsednik ilirskobistriške skupščine Ivan Bergoč prebral pismo skupnosti borcev Istrskega odreda. Zatem so člani ilirskobistriškega smučarskega društva »Snežnik« prevzeli venec in odsnučali izpod vrha do Sviščakov. Tu so ga položili k spominskemu obeležju padlim v NOB na snežniškem področju.

Ob tej priložnosti je povedal nekaj spominskih in k današnjemu trenutku namenjenih besed borec Istrskega odreda Bogdan Valencić. Zadovoljni planinci so se razhajali z na svidenje prihodnje leto na 10. pohodu na Snežnik in zadnjo nedeljo v marcu na Poreznu.

STAŠ

RIBNICA

V spomin na Jelenov žleb

Boj, ki so ga izbojevali borci Gubčeve in Cankarjeve brigade 26. marca 1943. leta v Jelenovem žlebu, je postal legenda našega narodnoosvobodilnega boja. Zgodovina ga ceni, ker je zmagal po številčnem stanju in po oborožitvi slabši nasprotnik. Uporabljena taktika v tem boju in prizadevnost vodstva in borcev dajejo posebno veličino temu boju.

V spomin na te dogodke občani ribniške občine že vrsto let praznujejo 26. marca svoj občinski praznik. Kakor vsa leta nazaj bodo tudi letos ta praznik, ko mineva 40 let od tega boja, proslavili veličastno. Poseben odbor, ki vodi priprave za to praznovanje, je sklenil, da bo na sam praznik v Loškem potoku seja vseh treh zborov občinske skupščine in občinskih vodstev družbenopolitičnih organizacij, po seji pa srečanje v Jelenovem žlebu.

Ob praznovanju bo več prireditev in proslav v posameznih krajih občine. Podeljena bodo občinska priznanja in plakete »26. marec«, priznanja »častni občan« in »Urbanova nagrada«. Na srečanju v Jelenovem žlebu bodo vsem udeležencem prikazali, kako se je boj v tem kraju izbojeval, ko je bilo razmerje partizanskih enot po številu borcev in po oborožitvi za okoli četrtno slabše kot sovražnikov.

VIKTOR DRAGOŠ

GORENJSKA

Iz aktiva ZB NOV železničarjev

Na seji aktiva Zveze borcev NOV železničarjev Gorenjske so 17. februarja sprejeli konkreten program letošnjega dela. V čimvečjem številu se bodo 15. aprila udeležili osrednje proslave dneva železničarjev, ki bo tega dne na Zaloški cesti v Ljubljani. V mesecu maju bodo imeli dva poučna izleta. Prvega bodo pripravili v Metliko, kjer si bodo 7. maja med drugim ogledali pokrajinski muzej in posebej oddelke NOB. Ogledali si bodo tudi prostore, kjer je delovala oficirske šola in kjer bodo letos ob 40-letnici ustanovitve postavili spominsko obeležje. Prav tako maja, in sicer 28. pa bodo odšli v Mozirje, kjer si bodo ogledali Savinjski gaj in v njem spomenik padlim kurirjem ter druge zanimivosti iz NOB na tem področju. Na seji so se pomenili tudi o zbiranju gradiva za zgodovino železnic na Gorenjskem, ki naj bi jo izdali čimprej, in sicer v takšni obliki in vsebini, kot je za Dolenjsko že napisana. Pri tem so ugotovili, da se je zbralo že precej gradiva, razen iz Škofje Loke in Otoč zaenkrat manjkajo podatki o zaposlenih v raznih železniških enotah na tem področju.

BRANKO BLENKUŠ

Obvestilo

Prosimo vse nekdanje predavatelje oficirske šole Glavnega štaba NOV in POS, oficirske šole 9. korpusa, šole vojske državne varnosti, šole narodne zaščite in podoficirskih šol 7. in 9. korpusa ter 4. operativne cone, da Skupnosti borcev vojaškega šolstva NOV in POS sporočijo tele podatke: priimek in ime, natančen naslov bivališča, leto rojstva, v kateri vojaški šoli in njenem tečaju je predaval in kdaj.

Podatki so skupnosti potrebni zato, da bi nekdanjim predavateljem lahko ob štiridesetletnici vojaškega šolstva narodnoosvobodilne vojske Slovenije dodelila spominske znake.

Podatke pošljite na naslov: republiški odbor ZZB Slovenije, Skupnost vojaškega šolstva, Vrtača 11, 61000 Ljubljana, najkasneje do 15. aprila letos.

Skupnost vojaškega šolstva
NOV in POS

Poizvedbe

Iščem soborca, Joža Gutovnika, rojenega 1923–1924, doma iz okolice Prevalj ali Črne. Skupaj sva dezertirala iz nemške vojske iz Celovca maja 1943. leta in sva se priključila partizanom na Pokljuki v Gorenjski odred. Skupaj sva šla na Dolenjsko, kjer sva se razšla. Prosim, naj se mi oglasi na moj naslov.

Viktor Šorl,
64260 Bled, Partizanska 34

Iščemo podatke za partizana – vosovca »Živka«, doma iz Blagovice. Januarja 1944 je bil dodeljen v VOS Kozjansko tovarišu Medvedu, njegovi soborci pa so bili: Zvone, Cveto, Tone, Živko, Šantek, Ivo in Pepče.

Tovariša Živka smo videli po osvoboditvi v Ljubljani z oficirskim činom, potem pa smo za njim izgubili vsako sled. Če kdo o njem kaj ve, prosimo, da pošlje podatke na naslov: Republiški sekretariat za notranje zadeve SRS Ljubljana, Beethovnova 3 (za VOS OF Stajerske)

Krajevna organizacija ZB NOV Šenčur prosi vse, ki kaj vedo o navedenih talcih, ki so bili ustreljeni v Šenčurju, dne 24. januarja 1944. Za druge so nam podatki znani in preverjeni. Ker obstaja možnost netočnih podatkov (vzeti so iz nemškega razglasa), bomo hvaležni za vsakršno pismeno obvestilo, želimo pa tudi čimveč vedeti o talcih zaradi objave v »Krajevnem zborniku«, za katerega pripravljamo gradivo.

- Vinko Arh, roj. 17. 7. 1912 v Stari Fužini, stanujoč Mače 13.
- Franc Čoš, roj. 3. 1. 1922 Sevnjo, stanujoč Kara gora 11, v zapor pripeljan iz Ljubljane.
- Maks Novak, roj. 11. 10. 1905 na Sladkem vrhu, stanujoč Gradec, Hauptstrasse 12, v zapor pripeljan iz Ljubljane.
- Franc Dolinar, roj. 7. 2. 1887 v Ravnah, stanujoč Dolgo brdo 17.
- Lovro Mencinger, roj. 4. 8. 1916 v Stari Fužini, stanujoč Stara Fužina 38.
- Ivan Praprotnik (možno tudi Prapotnik), roj. 27. 8. 1916 v Mošnjah, stanujoč Mošnje 10.
- Lenart Zupan, roj. 21. 10. 1914 v Kropi, stanujoč Kropa 40.
- Jože Zupancič, roj. 13. 3. 1925 v Vrbovcu, stanujoč Vrbovec 20.
- Jože Cerer (možno tudi Cerar), roj. 10. 9. 1903 v Skaručni, stanuoč Zajelše 5.
- Franc Kahne (možno tudi Kne), roj. 10. 8. 1913 v Clevelandu, stanujoč v Bukovici pri Sentvidu.
- Jože Tome, roj. 8. 2. 1922 v Ljubljani, stanujoč Ljubljana, Poljanska cesta 18. V zapor pripeljan iz Ljubljane.
- Ludvik Štefančič (lahko tudi Stefančič), roj. 17. 8. 1904 v Ljubljani, stanujoč Ljubljana, Gosposvetska 3.
- Jože Šoln (možno tudi Šaln ali Šorn), roj. 18. 10. 1909 v Zupeči vasi, stanujoč Ljubljana, Poljanski nasip 52. V zapor pripeljan iz Ljubljane.
- Stane Zupančič, roj. 14. 11. 1921 v Starem trgu, stanujoč Stari trg 10.

Vse bralce prosimo, da nam sporoče vse, kar vedo o talcih, predvsem pa nas zanimajo natančnosti že navedenih podatkov, poklic in zadnja zaposlitev, opis političnega delovanja, vzrok in čas aretacije. Še posebej prosimo področne organizacije ZB NOV za sodelovanje.

Sporočila pošljite na naslov: **Krajevna organizacija ZB NOV Šenčur 64208 Šenčur.**

LJUBLJANA

Šopek za Dano

Kako prenašati tradicije narodnoosvobodilnega boja na mlajše rodove, je skrb predvsem pedagogov v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, zlasti v vzgojno-varstvenih organizacijah.

Lep primer, posnemanja vreden, je vzgojno-varstvena organizacija Koseze. Vsako leto prirejajo številne, čeprav dostikrat skromne, a bogate prireditve, namenjene staršem, krajanom.

Čeprav je 8. marec že nekoliko odmaknjen, je primer VVO Koseze, enote Marije Stirn-Muce, vreden pozornosti. Tu so malčki s svojimi tovarišicami sprejeli v svojo sredino ženske-matere, nekdanje aktivistke in borke NOV, jih obdarili z bogatim kulturnim programom in skromnimi darili, kakor se pač za 8. marec spodobi.

Nekoliko pozneje je četica krenila v Dom starejših občanov Marjane Draksler v krajevni skupnosti Dravljje, kjer jih je sprejela Dana Stirn, mati znane aktivistke in revolucionarke Marije Stirn-Muce, po kateri je tudi poimenovana vzgojno-varstvena enota v krajevni skupnosti Bratov Babnik.

JOŽE ČURIN

Vabila

Odbor skupnosti borcev 30. divizije sklicuje zbor skupnosti borcev 30. divizije v Postojni v hotelu Predjama dne 26. marca ob 11. uri.

Poleg delegacij enot in brigad divizije vabimo vse borce in borke na tovariško srečanje, ki bo nadaljevalo po delovnem delu zбора.

Vabljeni so borci in borke štaba in prištabnih enot 17., 18., 19. in 20. brigade »Tržaške«, kakor tudi artilerije 9. korpusa (ADK) in Mornariškega odreda.

Odbor skupnosti borcev 30. divizije

Pred pohodom na Porezen

V sodelovanju s Planinskim društvom Cerknega, družbenopolitičnimi organizacijami Cerknega, borci Kosovelove brigade, gorenjskim vojnim področjem in inženirskim bataljonom 31. divizije pripravljamo osmi zimski pohod na Porezen, ki bo v nedeljo, 27. marca 1983. Letos bo ta prireditev potekala pod pokroviteljstvom delovne organizacije Industrija bombaznih izdelkov Kranj.

V pripravah na pohod, ki so zelo obsežne, sodelujejo tudi planinska društva iz Železnikov, Davče in drugih krajev, od koder vodijo poti na Porezen.

Pri spomeniku na vrh Porezna bo ob 11. uri spominska slovesnost, med katero bodo udeleženci položili venec v spomin na padle borce pred 38 leti. Kadeti-milicniki iz Tacna pa bodo izstrelili častno salvo.

V tem boju je padlo, oziroma je bilo zajetih in nato ustreljenih skupno 135 borcev NOV in političnih delavcev, ki so se v zadnji ofenzivi prebijali iz sovražnikovega obroča prek Porezna, Soriske planine v bohinjso dolino.

Želimo, da se pohoda udeleži čim več udeležencev iz vse naše republike, posebej z Gorenjske, Primorske in iz zamejstva. Še posebej pa vabimo preživele borce in svoje padlih, člane ZZB NOV, pripadnike TO in JLA, milice, tabornike, planince, da se udeležijo pohoda in tako počastijo spomin na padle borce, med katerimi je bil tudi narodni heroj Andrej Zvan-Boris.

Posebej opozarjamo udeležence, da se zaradi varnosti med potjo strogo držijo markacij. Reševalna in zdravstvena služba bosta organizirani pri domu na Poreznu in pri lovski koči na Šašu. Prav tako bodo imele vse bližnje ambulate dežurno službo. Na vrhu Porezna bo tudi brezplačen čaj.

Pristop na Porezen je mogoč iz teh smeri: Iz Cerknega ali Vrš mimo lovške kočice na vrh Porezna, iz Selške doline prek Davče, kmetije Jurč, Zakovkar, Pstinar na vrh Porezna, iz smeri Petrovega Brda do vrh Porezna, iz Baške grape na Porezen.

Prireditelj prosi vse pohodnike, da se vedejo disciplinirano in da tudi sami skrbijo za varnost pohoda.

Na svidenje na Poreznu ob vsakem vremenu.
Za prireditveni odbor
Janko Urbanc

Drugi plenum partizanskih učiteljev Primorske

Dne 4. julija se bomo zbrali na srečanju v Postojni partizanski učitelji Primorske. Pokroviteljstvo nad 2. plenarjem bo prevzela občinska skupščina iz Postojne. Srečanja se bo udeležilo okrog 450 partizanskih učiteljev. Spomini bodo segali v čas našega slavnega boja, ko je sovražnik teptal našo zemljo. V tem času so se razvile partizanske šole, delovale so v hudem času, saj je vsega primanjkovalo; papirja, zvezkov, knjig. Bila pa sta močna volja in ljubezen do dela z otroki. Šole so imele uspeh, saj so jih vodili zagnani, mladi, iznajdljivi in vztrajni ljudje, ki so se znali prilagoditi času in okolju. Zelo pomembna je bila domovinska vzgoja pri prepevanju partizanskih in narodnih pesmi.

Na tem srečanju se bomo pogovorili o izdaji zbornika o delu partizanskih šol na Primorskem med narodnoosvobodilnim gibanjem ter o spomeniku padlim partizanskim učiteljem.

Milka Lukežič-Mač

Odbor skupnosti slovenskih borcev – grških partizanov vabi vse nekdanje borce (svoje padlih in po vojni umrlih borcev), ki so bili v NOV Albanije, Grčije (ELAS) in Makedonije, in ki še niso izpolnili vprašalne pole (anketne liste), da nam pošljejo svoje sedanje naslove na naš naslov: ZZB NOV – občinski odbor, Kristanov trg 1, Izola »za odbor skupnosti slovenskih borcev – grških partizanov«.

Čim bomo prejeli Vaše naslove, bomo poslali vprašalo polo.

40 let bitke v Jelenovem žlebu

Poziv Gubčevi in Cankarjevi brigadi

Ob praznovanju 40. obletnice slavne zmage Gubčeve in Cankarjeve brigade nad italijansko vojsko v Jelenovem žlebu bo občina Ribnica organizirala 26. marca 1983 ob 13. uri v Jelenovem žlebu proslavo s srečanjem borcev teh brigad, mladine, vojakov in drugih. Vsem borce, ki so bili 26. marca 1943 v teh brigadah, bo občina podelila posebne spominske značke na to zmago, zato naj se jih čim več udeleži te proslave.

Odhod avtobusov iz Ljubljane bo 26. marca 1983 ob 7.15 izpred Univerze na Trgu osvoboditve. Odhod avtobusa iz Jelenovega žleba pa okrog 16. ure.

Odbora skupnosti borcev
Gubčeve in Cankarjeve brigade

Janez Rakef

Decembra lani smo se na šentiljskem pokopališču v Slovenskih goricah poslovili od Janeza Rakefa, rojenega leta 1904 v Trzinu. Leta 1941 se je vključil v delo NOG in naslednje leto vstopil v Zapadno-dolenjski odred v tretjo četo. V roški ofenzivi je bil ujet in odpeljan na Rab in pozneje v Visco. Po kapitulaciji Italije je prišel domov in nadaljeval za delo NOV. Prejel je tri odlikovanja.

Marjeta Perko

Na ljubljanskih Zalah smo se junija lani poslovili od Marjete Perko. Rodila se je leta 1907 v Vodichah pri Ljubljani. Za NOV je začela aktivno delati leta 1943. Ko je mož odšel med partizane, je še bolj aktivno delala v NOG.

Franc Drnovšek

Decembra lani smo se na pokopališču v Zagorju poslovili od Franca Drnovška. Rodil se je leta 1915 v vasi Vrh nad Zagorjem. Delal je v rudniku, kjer je s svojimi sodelavci začel delati za OF. Od leta 1943 je aktivno deloval na terenu, nato pa se je vključil v Kamniško-zasavski odred. Bil je odlikovan.

Ivan Borštner

Januarja smo se v Celju poslovili od 62-letnega Ivana Borštnerja. Rodil se je v Čepljah pri Vranskem. Mobiliziran je bil v nemško vojsko in se bojeval na ruski fronti. Kmalu se je pridružil jugoslovanskim enotam. V vrstah NOV je nato kot tankist prišel na sremsko fronto.

Jože Kovič

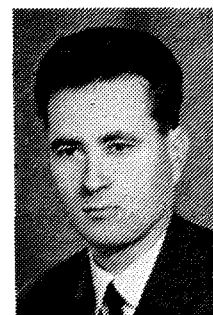
Jože Kovič se je rodil leta 1898 v Kresnicah. V NOG se je vključil pomladi leta 1943. Od njega smo se poslovili novembra lani.

Jože Šuštar

Novembra lani smo se na kamniškem pokopališču poslovili od borca in aktivista NOB Jožeta Šuštarja, ki se je rodil leta 1918 v Potoku v Tuhinjski dolini. Leta 1943 je bil mobiliziran v nemško vojsko, od koder je organiziral pobeg slovenskih fantov v partizane. Nekaj časa je bil v Šlandrovi brigadi. Ker je bil mizar, so ga poslali graditi partizansko bolnišnico v Tuhinjsko dolino. Bil je tudi bolničar. Za zasluge je bil dvakrat odlikovan.

Ivan Krapež

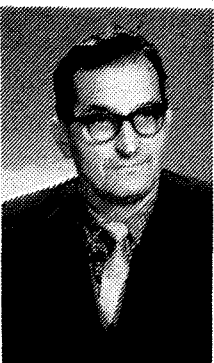
Januarja smo se na pokopališču na Otlici poslovili od Ivana Krapeža, rojenega leta 1911. Za OF je začel aktivno delati leta 1943, nekaj časa je bil na komandi mesta Črni vrh nad Idrijo. Ker mu zdravje ni dopuščalo večjega napora, je delal za OF v rojstnem kraju.

Zdravko dr. Gvozdrenović

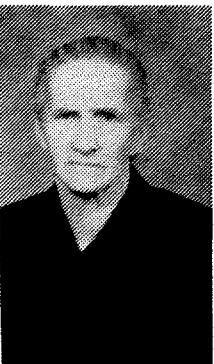
Novembra lani smo se poslovili od kurirja, borca in zdravnika dr. Zdravka Gvozdrenovića. Rodil se je leta 1927 v Vidovem selu pri Drvarju. Že leta 1941 so se v domači hiši zbirali prvi aktivisti in njega kot mladince vključili za prenos pošte. Leta 1943 je aktivno vstopil v NOV na komando mesta Preklaja. Bil je ranjen in ostal je invalid.

Valentin Primožič

Novembra lani smo se v Lescah poslovili od Valentina Primožiča, rojenega leta 1910 v Železnikih. Bil je aktiven član OF in podpisnik leta 1940 poslanih protestnih peticij za izpustitev političnih internirancev v Bileci. Zaradi izdajstva je bil leta 1941 zaprt v begunjskih zaporih.

Franc Milharčič

Na postojnskem pokopališču smo se januarja poslovili od Franca Milharčiča, rojenega leta 1907 v Matenji vasi pri Postojni. Za NOB je začel aktivno delati pred kapitulacijo Italije, po kapitulaciji pa se je pridružil borcev Gradnikove brigade. Ker je bil nesposoben za aktivno vojsko, se je vrnil domov, kjer je nadaljeval svoje delo. Bil je odlikovan z medaljo zaslug za narod.

Rozalija Močnik

Lani je umrla Rozalija Močnik, rojena 1899. leta v Počah pri Cerknem. V začetku okupacije sta se oba z možem vključila v delo OF. Mož je delal na terenu, ona pa je kljub številni družini pomagala partizanom. Trije sinovi so bili partizani, dva sta padla, eden je bil ujet na Poreznu in ustreljen v Davči, drugi je padel pri Mostarju. Bila je prava partizanska mati.

Vukašin Vasić

Vukašin Vasić se je rodil leta 1927 v Vaku pri Bosanski Gradski. Bil je kurirskojevec na območju Kozare. Vse do konca vojne se je bojeval v vrstah NOV. Po osvoboditvi se je vključil v delo PO. Prejel je številna odlikovanja. Od njega smo se poslovili v Kranju.

Pavel Moravec

Decembra lani smo se na pokopališču v Šmihelu poslovili od borca Pavla Moravca, rojenega leta 1916. V NOB se je aktivno vključil leta 1943 in nekaj časa delal v partizanskih delavnicah v Starih Zagah, nato pa je bil dodeljen v Gubčevo brigado. Za delo v NOB je prejel več odlikovanj.

Alojz Zdešar

Decembra lani smo se v Preski poslovili od aktivista, borca in komunista Alojza Zdešarja, rojenega leta 1919 na Golem brdu pri Medvodah. Že leta 1941 se je povezal z aktivisti ter bil vključen za prenos pošte na relaciji Stanežice-Golobrd. Bil je borec Tomšičeve brigade, kasneje pa je bil namestnik komandirja zaščitne čete škofjeloškega okrožja. Bil je dvakrat odlikovan in prejel je več posebnih priznanj.

Stanislav Kompare

Od Stanislava Kompareja smo se poslovili maja lani na pokopališču v Kranju. Rodil se je leta 1914 v Krepljah pri Sežani. V začetku leta 1941 se je vključil v delo OF in kmalu je bil zaprt v Ljubljani, Begunjah in Šentvidu in nato z vso družino izseljen v Srbijo. Za medvojne in povojne zasluge je prejel več državnih odlikovanj in priznanj.

Marija Ferjančič

Rodila se je leta 1904 na Ustju pri Ajdovščini. Zaradi stikov s prvimi partizani so ji moža 1942. leta zaprli in kasneje internirali, sama pa je bila ves čas aktivistka OF. Fašisti so ji požgali dom. Bila je več let predsednica AFŽ. Pokopali smo jo v rojstni vasi.

Alojz Cigoj

Alojz Cigoj se je rodil leta 1917 v Gojačah. Leta 1941 je bil vpoklican v italijansko vojsko in poslan v Afriko. Leta 1942 je pobegnil in se priključil zavezniški vojski. Po kapitulaciji Italije je v Afriki začel organizirano delati za NOG. Marca leta 1944 je vstopil v NOV. Bil je borec 11. dalmatinske brigade. Od njega smo se poslovili v Malovšah.

Stanko Cigoj

Od Stanka Cigoja smo se poslovili na pokopališču v Malovšah. Rodil se je leta 1920 v Gojačah. Po vrnitvi iz italijanske vojske septembra leta 1943 se je priključil enotam NOV. V bojih pri Gorici je bil ujet, vendar mu je uspelo pobegniti in nadaljeval je delo na domačem terenu.

Oskar Cigoj

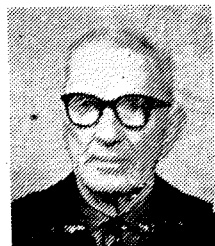
Na pokopališču v Gojačah smo se poslovili od Oskarja Cigoja, rojenega leta 1907. Po vrnitvi iz italijanske vojske je začel aktivno delati na domačem terenu. Od maja do avgusta leta 1944 je bil v enotah NOV.

Anton Lisjak

Rodil se je leta 1924 v Vrtovinu. Za NOG je začel aktivno in organizirano delati v rojstni vasi leta 1942. V NOV je aktivno stopil leta 1943 in bil borec zaščitnega bataljona 30. divizije in Kosoelove brigade. Bil je dvakrat odlikovan. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Malovšah.

Polde Kališnik

Novembra lani smo se na pokopališču v Trzinu poslovili od Poldeta Kališnika, ki se je rodil pred 74 leti. Sredi leta 1944 je odšel med partizane. Med potjo so ga ujeli in odpeljali v zapor. Prejel je medaljo za delo.

Jože Klobučar

Konec leta 1982 smo se na tržiškem pokopališču poslovili od Jožeta Klobučarja, rojenega leta 1898 v Uršnih selih na Dolenjskem. Bil je v avstro-ogrski vojski, bojeval se je na Doberdolu, Sabotinu in soški fronti. Leta 1941 je začel aktivno delati za OF in bil borec Koroškega odreda.

Danica Bedina

Septembra lani smo se na pokopališču v Trzinu poslovili od 63-letne Danice Bedina. Po vdoru okupatorja se je takoj vključila v delo NOG. Leta 1941 se je pridružila simpatizerjem OF in zbirala hrano in material, za kar jo je okupator odpeljal v begunjske zapore. Po vrnitvi iz zapore je nadaljevala delo vse do aprila 1942 leta, ko jo je gestapo skupaj s starši izselil v Nemčijo v taborišče Pexau.

Marija Urbajs

Na pokopališču v Preski pri Medvodah smo se poslovili od Marije Urbajs, rojene Konc leta 1910 v Gorici pri Golniku. Za NOV je začela delati septembra leta 1942 na terenu. Po vojni je bila aktivna v organizaciji AFŽ.

V Benečijo in Rezijo

Po Albertu Jakopiču – Kajtimiru je priredil Jelko Peterneš

19

109. Kajtimir se je še nekaj časa pogovarjal z njim, nato pa je možakar zbral ovce in se vrnil v vas. Že med pogovorom je Kajtimir opazil možakarjevo nemirnost. Pa tudi potem je s precejšnjo naglico poganjal ovce proti vasi. Opazil je, da so naenkrat utihnili vsi zvonci. To mu ni šlo v glavo, saj je možakar povedal, da pasejo živino ves dan.

110. Četa se je pomaknila še višje v hrib. Ne da bi jih kdo opazil, so se partizani potegnili med čeri. Kajtimir je pogledal v dolino in videl, da Italijani že gredo v strelcih proti njim. Tudi nad njimi so že bili. Še več, zagledal jih je tudi na levi in na desni. Tedaj mu je postalo jasno, zakaj so zvonci nenadoma umolkli.

111. Da ne bi bilo zmešnjave in nesreče, so Italijani ukazali vaščanom, naj ženejo živino v vas. Ob kapitulaciji Italije so partizani tudi izvedeli, da sta fantiča prišla v vas in povedala, da so v hribu neki Italijani, ki pravijo, da je treba Mussolinija ubiti. Borci so se znašli na sredini pobočja. Najbolje bo, če se potegnejo še malo više, je menil Kajtimir.

112. Plazili so se po gostem grmičevju, ki je raslo na ozkem grebenu. Na ostri steni nad njimi pa so že bili alpinci. Borci so se ustavili in zavzeli položaje. Italijani, ki so bili nad četo, niso kazali preveč veselja za iskanje. Slišalo se je njihovo vpitje, da je nekdo izgubil klobuk, potem pa, kako je italijanski oficir rekel, da nima smisla iskati, ker pač nikjer ni banditov.

113. Rekli bodo, da so vse preiskali, banditi pa da so izginili. Našli so klobuk in šli dalje, vendar prav proti četi, ki je bila skrita v gostem grmovju. Na čelu je hodil italijanski tenente, za njim narednik in za njima skupina kakih petdesetih vojakov. Počasi so se spuščali naravnost proti kraju, kjer so ležali partizani.

114. Poleg Kajtimira sta ležala Slavko in Rudar, ki je kasneje padel kot komandant brigade. Oficir, ki je hodil prvi, je prišel naravnost v grmovje. Kjer so bili skriti ti trije. Tenente je razmaknil gosto grmovje in zazijal od presečenja, ko je zagledal partizane v grmovju. Ni utegnil uporabiti orožja.

Kako živijo in delajo v osnovni šoli Louis Adamič v Grosupljem

Obojestransko odpiranje vrat

Okence. Na mizi mi leži ob pisalnem stroju. Ne takšno, ki bi ga zidarji lahko vzdali v steno. Številka 2, letnik 15, leto 1982/83 piše na njem. Da, to je glasilo učencev, ki živijo in delajo čisto blizu Ljubljane, v Grosupljem. Njihova osnovna šola nosi ime po Louisu Adamiču. Louis se je rodil prav tam blizu, v Prapročah. Tudi skozi to Okence človek lahko gleda v svet, v dogajanja, in celo več, v čutenje in mišljenje pionirjev in mladincev, ki z nanimi vrsticami ustvarjajo svoje glasilo. Skozenj se mi je uspelo približati vsakdanu grosupeljskih učencev in učiteljev v njihovem hramu učenosti, spodobni in ugledni stavbi, na pogled prostorni, pa vendar pravijo, da postaja že pretesna. Tisoč petsto je vseh učencev. Dvajset oddelkov ima prostore še v

naši mladi novinarji v krožku, pa še kakšno dejavnost bi našli. Vsako leto ob koncu šolskega leta poskušamo predstaviti z razstavo in nastopi na odru celoletna prizadevanja in rezultate naših interesnih dejavnosti.

O novinarskem krožku smo se pogovarjali z mentorico Marijo Tavčar. »V krožku je 24 učencev,« pripoveduje, »in sicer od petega do osmega razreda. Sicer pa v naše glasilo pišejo učenci iz vseh razredov. Krožek se sestaja priložnostno, najpogosteje ob izidu Okence. To naše glasilo ima že petnajstletno tradicijo, izdajamo pa približno štiri številke letno. Denar, ki nam ga namenijo kulturna skupnost, je le za papir, drugo prispeva šola. Tiskamo v petsto izvodih. Kaj pišemo? Pa, dogodke v kraju, v šoli, literarne prispevke, premišljanja ob raznih obletnicah in pomembnih datumih iz NOB, objavljamo tudi krajše pogovore z borci. Vendar pisanje za glasilo ni naša edina dolžnost. Priglašamo se na nagradne natečaje, ki jih razpisujejo v naši občini, pišemo v druge slovenske časopise, lotimo se raziskovalnih nalog, z drugimi krožki na šoli sodelujemo pri različnih kvizih. Letos 10. julija bo bialno srečanje v Dobropolju. Povabili bomo Pavčka, Koviča, Menarta. Ob takšnih priložnostih naši učenci berejo prispevke iz svojih glasil. Seveda bodo na tem srečanju tudi učenci iz drugih osnovnih šol v grosupeljski občini, iz vsakega novinarskega krožka pet.«

Pionirski odred na šoli nosi ime Stojana Šuligoja, mladega borca, ki so ga sovražniki ubili blizu Grosupljeja. Pionirska organizacija je zelo delavna. Ker je učencev veliko, imajo kar tri mentorje. Pionirji se vključujejo v vse delo v šoli in tudi zunaj šolskih prostorov. Mentorji pa so tako samostojni in polni idej, da ne potrebujejo nobenih napotkov »od zgoraj«, vsaj tako je povedala pomočnica ravnateljice Milena Lunar. Še kako je pomembno, da imajo učenci pri dejavnostih svojo besedo, tako na začetku leta pri oblikovanju programa kakor nepo-

Ana Čeferin

stari šolski stavbi. V njej poteka pouk od prvega do četrtega razreda, v petih oddelkih pa je osnovna šola s prilagojenim programom. Pet je podružničnih šol.

»Vse kotečke smo izkoristili,« pravi ravnateljica Ana Čeferin in pomočnica ravnateljice Milena Lunar, »celo kletne prostore v stari šoli. Tam, kjer je bil včasih premog, je sedaj zbornica. Veliko bolj moderne so učilnice v novi stavbi. Tu poteka pouk za višjo stopnjo. Dvajset oddelkov imamo, zanje pa je le osemnajst učilnic. Tako morata biti dva oddelka stalno v telovadnici. Lahko se pohvalimo z opremljeno gospodinjstveno učilnico. Njena napaka je le v tem, da je premajhna in sprejme lahko naenkrat le polovico učencev iz oddelka. Da bi nekako uskladili pouk s pomanjkljivim številom učilnic, pa še zaradi vozačev, ki jih je na naši šoli kar precej, začnemo pouk v treh etapah: ob 7.15, ob 8. uri in ob 8.45. Ne bi bilo namreč čisto nič pedagoško, če bi postavljali oddelke iz samih učencev – vozačev. Kdo so ti vozači? Prihajajo v višje razrede iz podružničnih šol. Poleg osrednje šole je pri nas še pet podružnic in štiri od teh imajo pouk le do četrtega razreda. Vozači prihajajo iz Podtabora, Starega apna, Ilve gore, Žalne, Luč, Police, iz Mlačevega, Čušperka in Kopanji. Imamo sicer poseben šolski avtobus zanje, pa se mi le zdi, da so ti učenci nekoliko prikrajšani. Doma so s

Marija Tavčar

sredno pred izvedbo akcije. Med pionirsko in mladinsko organizacijo skoraj ni ločiti prehoda. Vse delajo skupaj.

Tisto, kar daje šoli posebno iskro življenja, pa je obojestransko odpiranje šolskih vrat. Šola išče pot do okolja in kjer naleti na dobro voljo, vzklije sodelovanje. Tako je z večino delovnih organizacij v občini, ki omogočajo proizvodne dneve učencem in s tem neposreden stik z delom. s proizvodnjo; na primer Motvoz in platno, Pekarija, Kovnostroj, Instalacije, Gostinski podjetje, Elektro servis, Black & Decker itd. Organizacije pomagajo šoli tudi finančno in s svojimi proizvodi. Gradbeno podjetje je pokrovitelj šole. Pomaga pri nabavi učnih pripomočkov in s tem dviga raven pouka. Black & Decker je opremlil tehnično delavnico s svojimi električnimi žagami. Kovnostroj je pokrovitelj podružnične šole Šmarje in tudi pomaga s svojimi izdelki. Unis je pokrovitelj osnovne šole Podtabor. Od tam so že prišli pisalni stroji, kurilno olje, ob novem letu pa darila za učence. Učenci pa sodelujejo na njihovih prireditvah. Navezujejo stike tudi z borčevsko organizacijo. Če je le priložnost, povabijo borce iz svoje občine, da učencem pripovedujejo spomine. To je največkrat ob različnih pohodih k spominskim obeležjem NOB. Nenazadnje je pomembno sodelovanje s starši. Skušajo jih čimbolj pritegniti k šolskemu delu in tudi h kulturnim akcijam. Zunanji svet prodira v šolo: obiskujejo jih radijski, televizijski delavci, operni pevci, dramski igralci, pesniki in pisatelji.

Za vsako sodelovanje je treba vložiti veliko truda, pa se vse obrestuje. Obojestransko zadovoljstvo je največje plačilo.

Živa Drole

Milena Lunar

polkmetij, na katerih jih po pouku čaka delo. Predvsem so odrinjene interesne dejavnosti. Teh pa na naši šoli ni tako malo. Nekatere učence najdemo kar v več krožkih, so pa tudi takšni, ki jih ni nikjer. Največ zanimanja je za šport; verjetno je tako povsod med mladimi. Imamo pa tudi zelo aktivno kulturno društvo, lutkovni, dramsko-recitacijski krožek, folklorno skupino, pevski zbor, pravljčni krožek, lani smo imeli zgodovinski krožek, letos pa smo ga kar združili s krožkom OZN. Pridni so tudi

kovinotehna

CELJE, MARIBORSKA 7

- veleprodaja,
- zunanja trgovina
- maloprodaja
- inženiring

Kovinotehna, trgovska organizacija s celovito ponudbo

Pri partizanskem župniku Lojzetu Žabkarju

»Cappelano rosso«

Farovž je farožvu podoben, pa najsi prideš na obisk k župniku na Štajerskem ali na Dolenjskem ali pa kje drugje. Neka odmaknjena, rahlo hladna nota veje po stopnišču in stvar prebivalcev je, koliko znajo »ogreti« staro hišo s toplino domačnosti. Pri kroparskem župniku Alojzu Žabkarju se začne domačnost in prijaznost s širokim smehljajem gospodinje in nadaljuje z iskričo ter toplo pripovedjo moža, ki jo maha že proti osemdesetim.

Steklenica domačega sadjevca na mizi je »oblečena« v čipkasto kovano ogródje, na zamašku pa je pritrdjena, tudi skovana, sedemdesetnica. Če steklenico zasukaš, se 70 spremeni v OF. S to malo umetnino so kroparskega župnika obdarili pred nekaj leti kroparski kovači, in tako v najkrajši besedi strnili misel o njegovem življenju: voščili so mu na mnoga leta in mu hkrati čestitali štiridesetletnico dela za OF, oziroma SZDL.

Kaže, da iz fine prejice skvačane čepice ne sname zlepa z glave, le takrat, ko so mu podeljevali letošnjo Kajuhovo nagrado na ljubljanskem Magistratu, jo je pustil doma. K njemu sem prišla prav zaradi nagrade ne pesniške zbirke »Brevir moj v travi« in okrog poezije se je tudi sukala najina beseda, vsaj na začetku.

Ni običajno, da ljudje izdajo prvo pesniško zbirko svojega življenja šele pri sedemdesetih, zato ga povprašam, kako je s tem?

Že v študentskih letih sem bil nagnjen k pisanju. Cankar, Kocbek pa Lampret in drugi smo hodili na izlete na Jošt, na goro Oljko in še kam. Mnogo smo govorili o umetnosti. Sicer so nam pa tudi predavali dr. Gogala, dr. Janžekovič, Jože Lampret... Pesmice sem pisal že v dijaških letih in tudi v študentskih, vendar sem jih takrat največkrat objavljaj pod psevdonimom. Z leti se jih je nabralo lepo število.

Od kod pa vaša krščansko-socialistična usmeritev?

Med mojim študijem v Innsbrucku sem študiral sociologijo in veliko Marxa. Ko sem se vrnil domov, sem se vključil takoj v jugoslovansko strokovno zvezo, kjer so delovali tudi Kocbek, Fajfar in drugi. Tam smo sestankovali z levicariji, prirejali sestanke po posameznih strokah v interklubu... Spominjam se pokojnih Kidriča, Kardeja in Zihlerla s tistih sestanekov. To so bile debate, kjer so se kresala mnenja in idejni nazori. Mi smo se takrat navduševali za Janeza Evangelista Kreka, oni pa za Stalina.

Pisali, oziroma objavljali ste svoje prispevke v različne revije?

Med verskimi naj omenim »Križ na gori«, »Delavsko pravico« je urejal moj sošolec Miško Kranjec in tudi v »Rdeči plamen« sem pisal bolj revolucionarne članke. Enainštiridesetega pa je nastopil kulturni molk in delo za Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Naš prvi skupni cilj je bil osvoboditev domovine in naroda. Naša volja je bila zares enotna!

Takrat, enainštiridesetega ste bili prvi med ljubljanskim duhovništvom, ki ste se odločili za pot na osvobodeno ozemlje?

Ja, kot ravnatelj Vajeniškega doma v Ljubljani sem bil trn v peti okupatorju in edina pametna rešitev je bila, da odidem iz mesta.

Tako je nastopilo njegovo kaplanovanje v Črnomlju, kjer je preživel vso vojno in pravzaprav še večino svojega ustvarjalnega povojnega življenja.

Po kapitulaciji Italije je v črnomaljski fari nadomestil župnika, ki je odšel z Italijani.

Obdobje vojne je Alojza Žabkarja še utrdilo v njegovem zaupanju ljudstvu. Kajti kot duhoven je bil največkrat poleg, ko so se rojevali novi ljudje in tudi, ko so odhajali, mnogokrat s prestreljenimi prsmi, s pesmijo na ustih.

Ija pa kljub vojni vihuri ni nikoli zmanjkalo časa še za vrsto drugih dejavnosti. Tako je organiziral zbiranje najrazličnejšega materiala in hrane za partizane, medtem ko je pri službi božji učil mladino ljubezni do domovine in privrženosti narodnoosvobodilnemu boju. Alojz Žabkar je prispeval tudi svoj delež k organiziranju partizanskega šolstva in celo poučeval kot profesor na partizanski gimnaziji v Črnomlju.

Večkrat se je srečal z Borisom Kidričem in sodeloval pri ustanovitvi verske komisije pri SNOS.

»Štiriinštiridesetega, na jesen mi je tovariš Kidrič dejal, da bi bilo primerno, če bi imeli tudi glasilo za vernike. Tako smo se lotili priprav in prva številka je bila že nared za tisk. Naslov ji je bilo »Nova stvar«. Toda, prišla je hajka, iz hajke so potem tovariši prišli z novimi nalogami in drugimi problemi in tako do tiskanja omenjenega glasila ni prišlo...

Njegovo povojno bitje in žitje se je zlilo z belokranjskimi ljudmi, njihovimi težavami in uspehi. Ljudje so ga imeli zelo ra-

imeli dobrega, ki jih je opozarjal na to in ono nevarnost. Tako se je pogosto dogajalo, da so prišli sovražniki v Kropo, pa niso našli, kar so iskali...

Vaša vojna leta pa niso zapisana le v pesmih, ki so tokrat izšle v zbirki »Brevir moj v travi«?

Ne, ne. Teh pesmi je še za eno zbirko. Ravno zdaj jih urejam. Poleg pesmi pa sem vso vojno pisal tudi dnevnik. Marsikdo je že prišel k meni s prošnjo, naj ga posodim. Toda tega resnično ne dam iz rok. Rekel sem jim, izvolite tovariši, pridite k meni, odprite knjigo, prepišite, kar vas zanima... Razumljivo, dokler bo živ, se od teh zapiskov ne bo ločil. Pa niso le vojni dnevniški utrinki, tudi po vojni si je skrbno zapisoval, in si še vedno zapisuje, kar se godi krog njega. Iz vsakega od medvojnih zapiskov bi lahko nastala zgodba, kajti položaj kaplana in župnika mu je omogočal, da je prenekateri dogodek opisal bolj natančno, kot so to lahko storili, denimo, udeleženci neke bitke. Debeli fascikli se nabirajo v njegovi knjižnici. Vse mogoče je popisano: »Po vojni je bila vrsta različnih akcij, med drugim tudi tista za vpisovanje v kolhoze. Med ljudstvom pa je krožila krilatica »Če greš v kolhoz, boš gol in bos...« Vse, lepo in hudo se zrcali v teh kratkih zabelezkah in morda se jih bo župnik Alojz Žabkar nekoč

ostalo več prav obilo življenjskega časa, želel pa bi izdati drugi del partizanskih, pa cikel popotnih-potepuških, ki so nastale na njegovih številnih potova-

in delavno, za udobje skrbi prijazna gospodinja. Ponosen je, ko v časopisju pišejo o njem pod naslovi kot »Župnik, borec in pesnik«. Ostal je župnik, če-

V Opetovi dragi

Ob rani uri, ko je sonce
še za goro spalo,
tri so iz zaporov odpeljali,
vrata smrtne celice
so zarožljala,
straža je četverna
na hodniku stala.

Ujeti bili so v Doblički gori,
včeraj, tik ob zori,
v zidanici so naši spali,
prejšnjo noč predolgo
so ob vinčku vasovali.

Po dva in dva pred njimi,
po dva in dva za njimi,
s puškami in bajoneti:
Raztrgani in bosopeti,
z žico zvezane roke,
od joka zmedene oči,
Janezu iz ust
curlja še kri,
vso noč so jih pretepali.

Čez blok počasi,
čaka jih grobar v Vojni vasi,
do Opetove drage daleč ni,
tam bodo partizani trije streljani.
»Ne maram cunj črne čez oči,
na Mavrlen naj gledam
v gozd svobodni,
nas borci naši bodo maščevali:
Kaj čakate, pogumneži!
Začnite vendar že z rafali!«

Vojna vas, januar 1942.
Lojze Jože Žabkar

njih po svetu... Raje to postori sam, kajti z zapuščinami je že tako, včasih kdo poskrbi, da se uredijo, včasih pa vse utone v pozabo...

Ko naju pogovor zanese na ljubezensko liriko, sramežljivo pove, da je tudi sam kdaj pa kdaj v dijaških letih napisal kakšno ljubezensko, vendar jo je objavil pod psevdonimom. »Prav malo je tudi manjkalo, da nisem namesto na teologijo odšel študirat slavistiko v Varšavo. No, potem sem bil tudi v Innsbrucku zelo zadovoljen. Zame je bil to veliki svet, kamor so prihajali študentje z vse Evrope. Slovani smo imeli svojo slovansko skupnost, kjer smo mnogo govorili o naših nacionalnih vprašanjih.«

Datumi in letnice temu izrednemu možu ne delajo prav nobenih težav. Ko mu misel poroma spet v belokranjska partizanska leta, pripoveduje: »Prvega maja triinštiridesetega mi je moja sestra, ki je bila kurirka glavnega štaba, prinesla v laseh listič, sporočilo Tonea Fajfarja. Vidite, hranim ga še danes. Sestro je nekoč naznanil Italijanom, češ da gotovo nosi kakšno banditsko sporočilo in so jo potem še zasliševali in pretepali...«

Dnevi mu tečejo mirno

ravno pravi, da so mu nudili tudi druge, privlačne naloge. Radoživost in iskričnost skrivata leta, veselje pa so mu tudi Kroparji, ki složno živijo in so ga že pred trinajstimi leti vzeli za svojega.

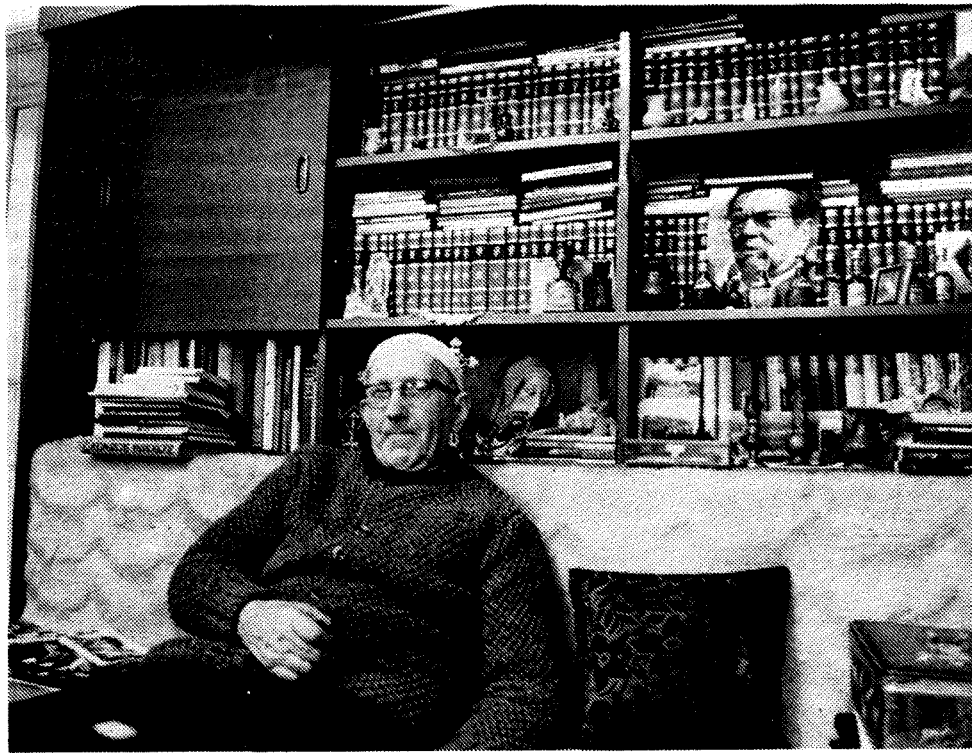
Vesel je bil vseh čestitk ob Kajuhovi nagradi, še bolj pa je vesel, ker ljudje njegove pesmi dobro sprejemajo. Zrecitira gladko še neobjavljeno pesem, preden mi jo izroči v objavo. V očeh mu berem, da podoživlja trenutek, ko jo je pisal.

»Vidite, trenutno za današnjo mladino morda vse to še nič ne pomeni, morda to še odklanja, globoko pa sem prepričan, da bo partizanska poezija ostala, da je trajnejša od človeškega življenja.« Želel je povedati, da pričakuje, da bo bralec, tudi tisti mladi človek, ki mu je danes sitno prijeti v roko drobno knjižico partizanskih pesmi, v njej našel nekoč vso lepoto in skrajnost trenutkov, ki jih je pesnik zapisal v verze.

Odhajam iz Kroke, poslavljam se z Alojzom Žabkarjem in verjamem, da ga bom še obiskala.

»Poleti pridite,« pravi, »ko je bolj prijazno, kajti v tej kotlini ima burja mlade in so zime mrzle ter vetrovne.«

Bojana Žokalj-Jesih

Župnik, udeleženec narodnoosvobodilnega boja in pesnik Alojz Žabkar se je rodil na Raki pri Krškem leta 1910. Po osnovni šoli in gimnaziji v Ljubljani je študiral teologijo ter do začetka druge svetovne vojne ravnateljaval v ljubljanskem Najemniškem domu. Ko naprednega krščanskega socialista so ga okupatorske oblasti začele nadzirati in jim je utekel na osvobodeno partizansko ozemlje.

Za svoje delo med narodnoosvobodilnim bojem in tudi za delo po osvoboditvi je prejel številna visoka državna priznanja in odlikovanja.

Včasih pa tudi s klicanjem matere. Koliko padlih borcev je pokopal, se ne spominja, bilo pa jih je mnogo, večina mladih, ki so komaj dobro stopili v življenje. Za vsakim posebej mu je bilo hudo, za vsakim je žaloval kot za sinom. Toda vsi ti pogrebi, vse žalostne procesije ga niso izmučile, niso ga storile neobčutljivega. Čeprav se je kdovekdaj prej že naučil skrivati bolečino na obrazu, so jokale njegove pesmi, kajti k njim se je zatekal, kadar so bile stiske vojnega trpljenja prehude.

Kaplanu sredi partizanskega osvobodjenega ozem-

di, zato je njegov odhod iz teh krajev pomenil pravzaprav nekakšen nesporez, oziroma nerazumevanje s predstojniki med cerkvenimi oblastmi.

Toda narodov človek, kakršen je Lojze Žabkar, se je tudi v novem okolju, v Kropi na Gorenjskem hitro znašel. Dober poznavalec ljudi in nravi je kaj hitro spoznal, da ljudje v ozko gorski dolinici držijo skupaj kot eden, o tem se je poučil tudi spoznavajoč narodnoosvobodilni boj v tem delu Slovenije: »Vidite, kar naprej so imeli Nemce na grbi, pa ni med vojno nikoli prišlo do česa hujšega. Tudi župnika so

lotil in jih spravil na svetlo? Kdo ve.

Ta čas naš sogovornik hiti z urejanjem svojih pesmic, kajti, meni, da mu ni

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35